

శ్రీ ర స్త.

బిల్ల ణీ య ము.

పండితెర్. కృష్ణస్వామి ప్రణీతము.

SCHOLARS' EDITION.

(For Private Circulation Only.)

చెన్న పురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే.

ప్రకటితము.

1914.

All Rights Reserved.

Printed by
RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the " VAVILLA " PRESS,
Madras. — 1914.

పీఠిక

బిల్వణీయ మను నీ ప్రబంధము శృంగారరసప్రధానమైనది. ఇది సంస్కృతమునందు నూటయేబది శ్లోకంబులందిమిడి యున్నది. కాని, తెనుగున మూడొకాదవములమహాప్రబంధమై యెంతయు నొప్పుదుచున్నది. ఇతివృత్త సంవిధానముం బట్టి దీని యం దనదృశనము పొడకట్టినను, నాయికానాయకుల యనురాగ ప్రకర్ష మత్యంతము హృదయంగమంబుగ వర్ణింపఁబడియుండుటంజేసి, రసికవతంసుల కాదరణీయంబై యున్నది.

మఱియు నీ యాంధ్రరచన సంస్కృతమునకంటెను రసభావాదిపోషణంబుగ మఱింత వన్నె కెక్కియున్నది.

శ్లో. “ఇతం చేతసి సంప్రధార్య వికలా సా రాజపుత్రీ కవిం
త్యక్త్వా కాండవటం విహయ పతితా శయ్యాతలే నిస్సృహా,
కష్టర్షే శరసంతరీర్విస్సుజతీ ప్రాజ్వలదారా భృశం
రక్ష త్వం చతురాననేతి తదతః శ్రుత్వా కపిశోఽభ్యధాత్.”

అను శ్లోకంబున ‘ఇతఁడు నన్ను గ్రహించునో అను గ్రహింపఁజాలి’ యని తలపోసి, వ్యాకులతఁజెంది సెజ్జమిఁదఁబడి కందర్ప శరపాతంబులకుఁ దాళఁజాలక, ‘చతురాననా రక్షింపు’ మనఁగా విని కవివచ్చి పలికె నని యర్థమగుచున్నది.

ఇంక నీయాంధ్రంబుననో యెంతసారస్వము, ఎంతకల్పనా
విశేష పరిపోషము సుగమం బగుచున్నదో చూడుడు.

క. “నృతభంగమైనఁగానీ
మతిమంతు నుదాత్తవేష మానితవిద్యా
న్వీతునిం గాంచెదఁ గన్నుల
కతుల మహోత్సవముగాఁగ నని చెలి ప్రీతికా.

సీ. వినుతవిద్యాజిత ద్విజరాజా ద్విజరాజా
రుచిరాజి నగుమోము రుచులవాని

* * * * *

సకియ మది నెంచి తమిమించి సంభ్రమించి
కరము లలరించి తెఱ వంచి కందళించి
పొంచి తిలకించి పులకించి పొలుపుఁగాంచి
కాంచె రోహిణి చంద్రునిఁ గాంచినట్లు.”

ఇవ్విధంబుననె యయ్యయి సందర్భములఁ జనుత్కారవిశే
షంబులు సహృదయ హృదయాస్పాద్యంబులై విలసిల్లుచున్నవి.

ఈప్రబంధము రచించిన కవి సింగరాచార్యుడు. ఆత్రే
యగోత్రుడు. ఆప స్తంబసూ త్రుడు. వైష్ణవుడు. ఈతనితండ్రి
రంగాచార్యుడు. ఇతని యింటిపేరు క్రొత్తపల్లివారు. ఈసింగరా
చార్యునికి ‘చిత్రకవి’ యనుబిరుదనామము వచ్చినది. అది మొదలు
వీరిసంతతివారి కందఱికిని, ‘చిత్రకవివారు’ అను నింటిపేరు ప్రసిద్ధి

కెక్కినది. ఈకవిరచించిన రాఘవవాసుదేవీయాశ్వాసాంత్యగద్యమున—

ఇదిశ్రీమదశహసింగరిన్వయాప శ్రీమన్నారాయణముని
గురుచరణసేవా సంప్రాప్తకవితా సామ్రాజ్య ధారేయాత్రేయ
గోత్రపవిత్ర త్రొత్తపల్లి రంగాచార్యపుత్ర చిత్తకవి సింగరాచార్య
ప్రణీతంబైన ‘రాఘవవాసుదేవీయంబను’ అని యున్నది.

ఈబిల్వహేయమును కృతికర్తయనంతరము శత్రుప్రయోగ
నరసింహాచార్యుడు పండిపెద్దికృష్ణస్వామికి గావుకాదులుశ్రీహర్షా
దులకువలె నొసంగినాడు. చిత్తకవి సింగరాచార్యవిరచితమే
యనుటకుం దీనిప్రథమాశ్వాసాంతపద్యము చక్రబంధమున ‘సిం
గరాచార్యకృతి’ యని తెలియుటయు, రాఘవవాసుదేవీయమున—

ఎ. “అట్టిదేశికోత్తములలో రంగాచార్యులకు కోనమాంబకు సింగరాచార్య
సమాఖ్యుండ నగునే నాదిగ నలుగుర ముద్భవించితిమి.

* * * * *

లే. అనెడు నన్ను బుధుల్ గొనియాడి బిలవా,
ణంబు మొదలైనకృతులు విన్నాము తెలుగు
నిపుడు భగవత్కథాప్రి నూహించునట్టి
కావ్యము రచించుశ్లేషోక్తి కవులు మెచ్చు.’’

అను స్పష్టమైనవాక్యములును బ్రమాణములు.

ఈకవికాలము నిర్ణయించుటకు నితని సంతతిలోని నాలుగుదవ తరమువా రిప్పుడు కందుకూరు నీమలోని చిత్రకవివారియగ్రహారమును గ్రాసుమందును, మఱియు నాస్రాంతములందును నివసించుచున్నార గావున, నీకవి సుమారు నూటయిఱువది సంవత్సరములకు లోపువాఁడని యూహగలుగుచున్నది.

శ్రీకృష్ణము,
గంజాం జిల్లా
1-10-1914

నిష్ఠల. రామజోగి దీక్షితులు.

విషయసూచిక.

+❖❖+

ప్రథమాశ్వాసము.

వ్యక్తంతములు	3
పురవర్ణన	5
పుష్పలావికావర్ణన	11
విద్యాభ్యాసము	17
పండితులు బిల్వణకవిని వర్ణించుట	21
రాజు బిల్వణకవిని బిలిపించుట	22
బిల్వణుండు రాజసభకు వెడలివచ్చుట	28
రాజు తనకొమార్తతో బిల్వణుం డంధుం డని చెప్పుట	29
రాజు బిల్వణునితోఁ దనకొమార్త కుష్మరోగి యని చెప్పుట	32
విద్యారంభము	33

ద్వితీయాశ్వాసము.

వసంతకాలవర్ణనము	36
సూర్యాస్తమయవర్ణనము	43
చంద్రోదయవర్ణనము	44
యామినిపూర్ణతిలక యుద్ధానంబున విహరించుట	45
బిల్వణుండు చంద్రుని వర్ణించుట	51
రాజసుత బిల్వణునిచంద్రవర్ణనము విని వితర్కించుట	56
యామినిపూర్ణతిలక కవినిఁ జూచి మూర్ఖిల్లుట	57
బిల్వణుండు రాజకుమారినిజూచి వర్ణించుట	58
కామిని మూర్ఖుడేటి కవింగవయఁగోరుట	69

విషయము.

పుట.

కామినివర్తగర్భవాక్యములు విని కవి పలుకుట...	...	71
రాజకుమారి కవిశయ్యపై జేరి ప్రిడించుట	...	72

తృతీయాశ్వాసము.

చెలులు కవిని రాజకుమారి కలయుట యెఱింగి రాజున కెఱిగించుట	...	80
రాజు తనకూతులసమీపంబునకు వచ్చి నీతులు పలుకుట	...	82
రాజపుత్రు రాజుతో దాను దోషరహితురా లని చెప్పుట	...	82
కాంత తనమనంబున కవియం దాసక్తమై యాన్నదనుట	...	83
రాజు కుపితుం డై సభాసదులతో నాలోచించుట	...	83
రాజు చిల్లణునికి శిరచ్ఛేదం బాజ్ఞాపించుట	...	85
రాజపుత్ర కవియవస్థను సఖివలన నెఱింగి తండ్రింజేరి యడిగికొనుట	...	87
కాంతామణి కవినిగూర్చి విలపించుట	...	89
పౌరజనపరస్పరవాక్యములు	...	94
చిల్లణుండు కామినిగూర్చి పలుకుట	...	96
తలవరి కవిని ఖండింపకయించుట	...	98
కవి కామినిని హృదయంబున బలుచెఱంగుల స్మరించుట	...	98
వీరనేనుండు కవి రచించుపద్యంబుల రాజునకు బంపుట	...	107
కవి రాజుతోపకాంతికరం బైనయొకపద్యము వ్రాసి పంపుట	...	109
రాజు కవిరాజుం చిలునబంపి పుత్రుని నూఱడించుట	...	110
రాజు కవివరు నెదురుగా జని తోడ్కొనివచ్చుట	...	111
రాజు కవివరు నూఱడించి తనకూతుల బెండ్లి గవ్వనుట	...	112
ప్రాతఃకాలాభివర్ణనము	...	113
రాజు దనకూతును గవికిచ్చి పెండ్లినేయ సమకట్టుట	...	116

బిల్వచోయము.

పాదక.

రామావనిజానిజాయతభుజా

శృంగారశ్శామిశ

తస్మిరాకారలతాస్తనస్తబకభా

స్వద్దంతవాసగకిసా

లారాళాలకభృంగరంగదళులాం

గాంచత్ప్రసూనోత్కర

శ్రీరామాశృతికల్పకంబు నుమ్ముర

క్షీంచు బుధానందమై.

1

క. భవసరసిజసంభవముఖ

భువనస్థనమస్తదేవముఖ్యుల కెలమిగ

బ్రవిమలమతి మ్రొక్కెదమ

త్కవితకు సంతతము సత్ప్రకాశత గలుగన్.

2.

క. ధర దోషోదకముల నిడి

గరిమ సుగుణామృతంబు గాంచుసుకీర్త్యా

కరవరమానసపదసం

చరసత్కవిహంసములను సంస్తుతి సేతున్.

3

తే. నిర్మలావయవముల నెమ్మి విడిచి

వ్రణములకుఁ బాటుమఱి కాప్రతతిభంగి

నొప్పులు గ్రహింప కెప్పుడుఁ దప్పు లరయు

కాకవులలోకముల నే నిరాకరింతు.

4

వ. అని ఇవిధంబున నిష్ట దేవతాననుష్కరణంబును సత్కవి
పురస్కరణంబును గుకపితరస్కరణంబునుం గావించి యే
నొక్కనాఁ డెక్కువ యగుచుక్కువం జొక్కి హృదయవిద్యా
నవద్యు లగువిద్యవాద్యులు గొలువం గొలుపుకూటంబున నధి
వసించి సమంచితగతుల నతులనైఖరి దీపించునవసరంబున. 5

తే. చిత్రకవినంశదుగ్ధాబ్ధిశీతభానుఁ

డనుపమానోక్తిశ్రీసింగరార్యసూనుఁ

డమితకవితావిశేషజ్ఞఁ డనఁగ నెలయు

నారసింహశ్యామవి వచ్చి నన్ను మెచ్చి.

6

క. శ్రీపండిపెద్దినత్కుల, దీపక కాశ్యపనగోత్ర దీవ్యన్నానా
భూపాలక మకుటనుణీ, శ్రీపదపాదాగ్రభూమికృష్ణచ్ఛావీ. 7

సీ. కుత్సితకాణాదకుత్క్రిలకవిభేద

సంసక్తయుక్తివజ్రప్రహార

యణకాంకపాణినీయాటవీపాటన

చటులసూక్తివిహార పటుకుఠార

నిర్ణీతికృతజై మినీయతూలోద్ధూత

సంస్ఫూర్తవాక్యరఘుంఘానమీర

దుర్మతవేదాంతమర్మతమశ్చేద
భాసురవచనప్రభావసార

తే. కావ్యనాటకలసదలంకారసాహి

తీసుసంపన్నరసలసద్ధిరహృదయ

పండిపెద్దికులీన సంపన్నిధాన

పాలితకపింద్ర శ్రీకృష్ణపండితేంద్ర.

8

వ. అని వినుతించి వినుము భవదీశుంబు లగునతుర్దశవిద్యాప్ర
భావంబులు సకలభాషావిశేషంబులు నమస్తదమత్క్రియా
వినోదంబులు నెన్న నిన్నగులకుఁ దరంబుగాదు నిఖిలలోకం
బులఁ గృతిముఖంబుగాఁ గీర్తి నిత్యం బగు నట్టికృతులయందు
నాంధ్రం బతిరమణీయంబు గావున నొక్కపురాతనకథ
నాంధ్రప్రబంధంబుగా రచించి రామాంకితంబు నేసి
యాచంద్రతారకం బగునత్కీర్తి గాంచు మనిన నేనును
సంతోషితాంతరంగుండ నగుచు.

9

క. మున్నింద్రతనూభవునకు

వెన్నుండు సహాయుడైనవిధమున నేనా

సన్నతసద్గుణగణనం

పన్నుం డగుకవివరాధిపసహాయమున్.

10

→ పశ్యంతములు. ←

క. శ్రీజనకసుతాహృదయస

రోజాతద్యుమణి కజవీరూపాక్షమరు

ద్రాజప్రముఖామర్త్యస

మాజాగ్రణి కరిజనాసుమరుదసిఫణికిన్.

11

- క. తుండీంద్రతుండనిభదో
 ర్దండస్ఫుటకాండనిర్దితమహోద్దండా
 ఖండలరిపుకాండునకున్
 ఖండపరశుచండకార్తుకవిఖండునకున్. 12
- క. సుందరపదారవింద ము
 రంద ముదితబుధపురందరమిందునకుం
 గుంద శరత్కంద నృప
 స్యందనచందనకన న్యశగికందునకున్. 13
- క. హరితనయహృదయసారస
 హరికి మహాసూన్యశజితహరి కతితేజసి
 పరిహసితహరికి భవగజ
 హరికి సదాపాదపంకజాననహరికిన్. 14
- క. వరధీనిగిక్మతచక్రాం
 గరధికి సౌందర్యహాసితకరధికి వినమ
 చ్చరధీకృతశరధికి దా
 శరధికి ధృతశరధి కుగగశాస్త్రవరధికిన్. 15
- క. శాంతునకు దాసహృదయని
 శాంతునకు నితాంతనయనచాకోరయుగా
 క్రాంతమహిజాన్యకశా
 కాంతున కానందభరితకపికాంతునకున్. 16
- క. రావణహరణునకు జితై
 రావణ చంక్రమణునకు ధరారమణునకున్
 బావనజనభరణునకున్
 భావనయాభరణునకు నభంగరణునకున్. 17

- క. రామునకు నీలమేఘు
శ్యామునకు దివాక రాన్వయాంభోధిసుధా
ధామునకు పరశురామవి
రామునకు సమ స్తభూనరలలామునకున్. 18
- వ. అంకిశంబుగా నాయెనుర్పంబూనినబిల్వశోపాఖ్యానం బను
మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 19

ప్రథమా శ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

→ పురవర్ణన. ←

- తే. వసుమతికి నాభిభూత మై వఱలునట్టి
భర్తశిఖిరికి నుత్తరభాగమందు
ద్రుపదలలితంబు సుజననందోహచరిత
దివ్యదేశంబు పాంచాలదేశ మమరు. 20
- వ. అందు. 21
- శా. శ్రీరామామణి కాటపట్టు హరికిఁ శృంగారవాసంబుఁ జె
తావొరత్నంబుల కెల్ల నాకరము సమ్యగ్వాహినీపాలి కా
ధారం బన్యదురాసదంబు విబుధత్రాణంబు రాజాప్తిచే
శ్రీరమ్యం బయి సింధురీతిఁ బురి లక్ష్మీమందిరాఖ్యం దగున్.
- క. ఆపురము జయశ్రీలకుఁ
గాఁపురము సమంబు ద్వార కాపురమునకుఁ
భూపురములలోఁ జెల్వగు
గోపురముఖచుంబితైకగోపుర మగుచున్. 23

క. సతతశిర సలవిసర ద

దితిసుతతటినీతుపారదీప్తాబ్జము లై

నుతి కెక్కు సాధరాజము

లతులితశినమూర్తు లనంగ నస్ఫురిలోనన్.

24

ఆ. కనకగోపురాగ్ర ఘటితగారున్నత

రత్నరుచులు కుముదరాజులేడి

తోడరి మెసన జూచు దూర్వాంకురము లని

చను మృగేంద్ర మఖము లునికి నులికి.

25

నీ. ఒకచోటునను బోటు లొకనీటు గొని మీటు

వీణెలనాదంబు వేడ్కనేయ

నొకచెంగట నభంగనకలాంగయుతమంగ

శమృదంగరవము ధింధిమి యనంగ

నొకవంక గతశంక నకలంకముగఁ బంక

జాస్యలు చెలఁగి లాస్యములు సలుప

నొకచెంత వగఁ గాంత లొగివెంతఁ గొని సంత

సము మీఱు సరసగీతములఁ బాడ

తే. వెలయు బహువిధవాద్యసంవేద్యహృద్య

ఘమఘమార్భటి దిక్కులఁ గొమరు మిగుల

జనుల కానందరసము నిచ్చలు ఘటించు

రంజితావనిజాని యారాజధాని.

26

నీ. సురసాలసంతతి సురసాలసంతతి

గతి ఖగాళికి ఫలోన్నతి యొనంగు

మహితకాంచనములు మహితకాంచనముల

పోలిక నామోదములు ఘటించుఁ

గలితపున్నాగముల్ కలిశపున్నాగము
 లట్ల కొమ్మలతోడ నమరియుండు
 రంభాదినటనము రంభాదినటనము
 కరణి మరుత్ప్రసంగములఁ బొదలుఁ

తే. బనస లెంతయుఁ బనసలభాతి ద్విజుల
 కును బదక్రమసంయుక్తిఁ గొమరు మీఱు
 నగము లున్నతి నగములపగిది ననుల
 నలరు చుండు విపత్త్రంబు లగుచుఁ బురిసి.

27

క. ఆవనములు ద్విజసందో
 హావనములు తులితవృక్షహావనములు స
 తేవనములు మార్గికసం
 జీవనములు చరితభువనజీవనము లగున్.

28

మ. కులసంరక్షణులు సువాక్సుమహితుల్ గోత్రాహితుల్ జా
 తవే, దులు ధర్మాత్ములు భాసురాఖ్యభువనాపుల్ సజ్జగజ్జీవను
 ల్కలితార్థప్రదు లార్జితార్థులుకసత్కాంతుల్ తమోదూరుల
 య్యిలధాత్రిసురులెంతయుఁ విబుధులై యింపొందుటల్ చిత్తమే.

సీ. చక్రములకుఁ గీడు సలుపనిరాజులు
 దివిరి సత్తముల భేదింపనియను
 లిలఁ గుభృత్తులకు వెన్నీనికూర్చిపతులు
 గోత్రవర్గము బల్కిఁ గూల్ప నింద్రు
 లరికి మార్క్తాగము గానట్టిపూరుషసింహు
 లనయంబు మూల నుండనిమహేశు
 లొకనిదాపునఁ జేర నోపనిశ్రీదులు
 పుణ్యంబు దప్పనిపుణ్యజనులు

తే. నార వీరన వీరనయైకపరులు

పరఁగుదురు పురి శుచిభానువంశ్యు లగులుఁ

గువలయానందసంధాయిగుతుత మోప

సరణనై పుణ్యవిభులు రాజన్యవిభులు.

30

మ. ఒకశంఖంబునఁబొంగు నర్థపతియువ్యోగంబుదాము భజిం
పక రత్నాకరుతోడిసఖ్యమునకుం బాటించి సంభ్యాదిక
ప్రకటార్థాధ్యోషచే జెలంగి బహుమిత్రస్రాభవా సిద్ధయా
పకసంపద్విభవంబుఁ గాంతునుపురి నైశ్యోత్తముల్ వేడుకన్.

క. హలపాణి యొక్కయెరుం

గలవాడని తెల్లజేసి కడువేడ్కఁ బురిం

గలవిష్ణుపాదజావళి

యలరారె నునర్లయుక్తి వ్యవసాయమునన్.

32

చ. సరసిజబాంధవుండు ముకుచాయుఁననూరుఁడు తేరుదోలసు
స్థిరతరతన్ని బద్ధసరజిహ్వాగపాశము లోలి వ్రేల న
పురికరు లబ్జనాశములె పోయని తుండములెత్త దక్షిణో
త్తరములనేఁగుభీతిమెయిఁ దత్ప్రసాదేక్షణుడై రయంబునన్.

చ. వరుస నిజేశు మూలఁ బడవై చినయట్టి మరుత్తురంగము
సరిగొనక జవంబు గొని సాఁగిన నాశుగ మై నమీరుఁ డా
ర్చి రహిని రాఁ దదాకృతి హరించెఁ బదోద్ధతదూళిఁ గప్పి త
త్పురితురగోత్తమంబులు విభూషితసాదిబలోత్కరంబులై.

1. క. తనయలవిభవము తండ్రుకి

గొవరాదే యనుచుఁ బురిని గోరినధాన్యం

బును హరిపదజాలు రాసుల

నొనరించిరి హరిపదంబు నొందగ నెందున్.

చ. ¹సమములుగావు వాజు లని సారథి కుం టని గాలికూడు ప
గ్గము లని చక్ర మొంటి దని క్రాలుననంతమణివ్రజప్రభా
వమహితమై ఘనావరణవైఖరితో నురారురాజితో
త్తమరథరాజి భానునిరథంబు హసించు సదా సమున్దతిన్.

క. ²కట్టింతురు రుద్రనయిన
దట్టింతురు హరులనై న దలఁగనికడిమిం
గొట్టింతురు యమునై నను
బట్టింతురు రిపులనెల్లభటు లప్పరిలోన్.

36

సీ. తమ్ముల దోషాప్తి గ్రమ్మి మూసినటట్టు
నయశాలులను బొట్టానర్చుకొంటిత
వనుధ మహాహీనువశత నిల్పినసడి
కలసదావర్తులఁ గ్రాచునగడు
భోగి నభోగతిఁ బొందించుపాతకం
బాదిత్యకపుట మే లడఁచుకొదవ
కడుఁ గళానిధిఁ దమోగ్రస్తుఁ జేసినదూరు
ఘనుల వివర్ణతఁ గలుపుకలఁక

1 చ. పగరశతాంగబృందము అనంతగతోష్ణతులై చరింప జే
పగణము తదగ్రభాగగ్రతివై భవమొందిన వ్యోమయానముల్
పగచుచు మానముల్ దొరఁగి వర్తిలుదున్నవి నాటనుండియొక్క
జగతిని దానఁజేసి కొనసాఁగెను వానినిమాననామముల్.

2 చ. కులిశకతోరహస్తముల ఘోరమదావళదంతకాండముల్
బలిమీఁ బెకల్పఁ గొండలు చలంబున దండిగఁ బిండిసేయ ను
జ్వలలయకాలు రైన గెలువం దగులావరు లప్పరంబునక
వెలయుదురద్భుతార్థటులు వీరభటుల్ చటులాహవోద్భటుల్.

తే. నలువ శప్పించుకొనియెఁ దన్నగరిసతుల
యలరుపదములు మృదుజంఘు లరిదిపిఱుఁడు
లలఁతినాభులు మెఱుఁగాగు లలఘుకుచము
లనురుమోములు వరకుంతలము లనుర్చి.

37

సీ. విబుధేంద్రచారముల్ వెలయుట నొకవంక
గీర్వాణపురతరంగిణి యనంగఁ
గమలోదయస్ఫూర్తిఁ గాంచుట నొకవంక
నిర వొందుకలశసాగర మనంగ
రాజహంసవిహారమణీయగర మౌట
నొకక్రేవ మాససంభో యనంగ
ననిమిషాంచితజీవనాభిరూపం బౌట
నొకచో సుధాపూరమో యనంగ

తే. వెలయు నెఱియుఁ దత్పురవివిధనీధి
కాంశరాశ్రమదేశనితాంశఖచిత
నవ్యనవరశ్మిసోపానభవ్యపార్శ్వ
రాజితం బైనకమలాకరవ్రజంబు.

38

తే. రమణ మిఱులక్ష్యమందరమ్ము నేలు
నినుఁడు పాంచాలుఁ డాపురి యెన్నఁ బద్మి
నీమణి కరగతయు నై వినిద్రస్మృతి
నతులితామోద యయ్యె సదాభు లలర.

39

ఉ. కాంచనపద్మరాగశశికాంతమణిగణకల్పితోజ్జ్వల
దంచితసాధరాజములు తత్పురి నొప్పెధ్వజాన్వితంబు లై
మించినభీతి పత్రయుతమేరుముఖాచలపంక్తు లెంత నే
తెంచె ననంగ భూతిసమదేవపుఁ డైననరేంద్రపాలికిన్.

40

—పుష్పలావికావర్ణన.—

సీ. నెత్తమ్మిఁ జూచెద నీ వింత వదలించు
 నీ వింత వదలక నేవిధంబు
 నీకుల్కుఁజెం డ్లేవి పైకమ్ము దప్పించు
 పై కమ్ము దప్పునే చేకొనంగ
 నెంత నీకై దండ నిచ్చెదవటె మేలు
 కై దండ యిత్తురే కర మెడలక
 భావించ రుచియేమొ బంధుజీవం బేది
 యీబంధుజీవనం బెందుఁ గలుగు

తే. ననుచు వీల సరసనర్తానుకూల
 వచనరచనల మెలఁగుచు వఱలువిటుల
 కనుగుణంబుగఁ బలుకుచు ననుజీవంబు
 వెలయుదుగు వీటఁ బుష్పలావికలు ప్రీతి.

41

వ. మఱియు నప్పట్టణంబు మణిఘటిత కాంచనఘనావరణంబులు
 ను, ఘనావరణనివారణపటుపటాంచలానిల కేతనాంచిత సౌధ
 రాజంబులును, సౌధోపరినిబద్ధముక్తామయశిరోగృహంబులు
 ను, గృహగాజశయనికవాటంబులును, గవాటవిరచితమరకత
 మణిశోభావిరాజమానతోరణప్రకాశితద్వారంబులును, ద్వా
 రోభయపార్శ్వరమ్యరత్న వేదికలును, వేదికాంతరరచితవిద్రు
 మంబులును, విద్రుమవైదూర్య స్తంభసముదయంబులును,
 స్తంభసంభృతశాతకుంభకుంభవిలసితమంటపంబులును,
 మంటపాభ్యంతరసంచరత్కుండరీజనంబులును, జనసందోహ
 సంపూరితపీఠికారాజంబులును, రాజకుమారాదౌత్యసంచరద్గం
 ధసింధురస్తైంధవరథనికరంబులును, గరవిన్యస్త వీణావాదన

ప్రవీణగాయకులును, గాయకయు కృష్ణుడంగతాళాది లాస్య
సంరంభవిజృంభమాణరంభాసమానవారకాంతలును, గాంతని
రంతరసురభికుసుమఫలభరితపాదపోద్యానంబులును, నుద్యానా
స్తరకనత్కమలకల్పారమరందపానతుందిలమిళింద బృందఝం
కారప్రమోదమేదురసారసహంసచక్రాదిజలవిహంగసంకలితస
రసులును, సరసమనోహరపరిమళమిళితశీతలపవమానంబులును
గలిగి, యమరావతీవిధంబున విబుధగణవిశ్రాంతానందై, తే
జోవతీనగరంబుచందంబున లోహితాశ్వవిలసితంబై, సంయ
మనీనగరంబుపూర్ణపున సమవర్తిరాజితంబై, నైర్మలీనిలయం
బుకైవడి బుణ్యజిహ్వోద్ధీపితంబై, వరుణమందిరంబురీతి ఘన
పుష్పమాలికాభిశోభితంబై, పవనునిగేహంబుభాతి నానాను
గంధబంధురంబై, యలకాపురంబుబాగున ధనదమహితం
బై, కైలాసంబులాగున రాజశేఖరరమ్యంబై, కమలగర్భ
సదనంబుపోలిక మహితభాషాసమన్వితంబై, హరినివాసంబు
చాడ్పున నిత్యమూక్తానుగమ్యంబై, భోగవతీపుటభేదనంబు
తీరున మహాభోగిభాసురంబై, వాహినీపతిచందంబున శరణా
గతభూభృజ్జాతంబై, సాకేతరాజధానివడువున రామలక్ష్మణో
పశోభితంబై, ద్వారకాయందంబునఁ గృష్ణబలభద్రప్రకాశి
తంబై, హస్తీపురివైఖరి గాంగేయాదిభూషితంబై, యింద్ర
ప్రస్థపురంబు మాడ్కి యనుగతధర్మజాతంబై, వార
ణాసిచూడ్కిఁ బ్రచండకాలభైరవశూలహస్తరక్షితంబై సిరుల
నిరవొందుచుండు.

క. ఆజగతి కధీశ్వగుండై

రాజిలు మదనాభిరామరాజేంద్రుడు జ

న్యాజితబాహువిధా

రాజిత సమదోన్నతారిరాజ్ఞాత్తుండై.

43

సీ. రమణ లక్ష్మీమందిరమ్ము మేలమ్ముగాఁ

గని సదాళి గుణమ్ముగా గ్రహించి

మధురధర్మముఁ బూని మాధవు లోఁగొని

యలఘుద్విజావళి నాదరించి

దాక్షిణ్యశాలి నొద్దనె నిల్పికొని కళా

నినిపర్వమున రుచుల్ నింపఁజేసి

శోభితం బగుమహాసుకృతిభావముఁ గాంచి

వరసత్యరతి మనోహరత మించి

తే. కలసభయదోగ్రమూర్తినంకల్ప మడఁచి

ఘనసుదృక్పాళికామానకర్త యగుచు

సతసువిఖ్యాతిచే మదనాభిరాముఁ

డలరు నిజనామగరిమ యథార్థముగను.

44

సీ. వినములోపలఁ జిక్కి వెళ్ల రానిస్వయంభు

లాలితవాణీవిలాసుఁ జేసె

నొంటికాండై దాన మొగుని వేడినచిరం

తనమాని మేటిభూధవునిఁ జేసె

నచలాధివాసుని నాదిభిక్షుని సర్వ

మంగళానుభవసంప్రాప్తుఁ జేసె

బహుళార్తిభేదవిభ్రాంతిఁ గుందుకళంకిఁ

దనతోడఁగూడ సత్పతినిఁ జేసె

తే. నెన్న నీగుణ మీధర్మ మెందుఁ గలదె
తగ నయుక్తుల సంయుక్తులఁగ నొనర్చు
నితని మదనాభిరామాఖ్య మిడిననలువ
కౌశలంబు గణింప శక్యంబె చూడ. 45

తే. రమ్యగుణశాలి యాభూపురందరుండఁ
దారగాఁ గొని లీల మందారమాల
ననుదినముఁ గూడి క్రీడల సతిశయిల్లు
చవనిఁ బాలించె బుధనికాయంబు వొగడ. 46

క. ఆయనఘన కుదయించె మ
హాయతగుణజాల బాల యంచితలీలం
దోయజసాయకునాటవ
సాయక మని భూజనాళి సన్నతిసేయన్. 47

సీ. సకలంకసంగవాంఛాసక్తి దగ దంచుఁ
గమలారిఁ దొరఁగినకళ యనంగ
మే నెఱుంగనివానిమిత్రత్వ మస దని
మకరాంకు వీడ్కొన్నమాయ యనంగ
నిరవలంబౌవాసనిరతి కాని దటంచు
సురపథం బెడలినచుక్క యనంగ
మలినాంతరంగసంబంధ మాటడి యంచు
మేఘంబు వీడినమెఱుఁ గనంగఁ

తే. జాయలను జెల్వ మైనలేఁబ్రాయమునను
జనుల కల్లారుమూడ్డుగా ననువుపడుచు
నాటపాటలు నలుపుచు నవని బాల
యామినీపూర్ణతీలకాసమాఖ్య నలరు. 48

వ. ఆకుమారీరత్నంబు దినదినప్రవర్ధమాన యై యున్నెడ. 49

క. ¹మృగమదమున రుచిపుట్టిన
పగిదిని జెఱకునను బండు పండినరీతిం
దగసురభి పసిడినొదవిన
పగటున యావనము దనరె బాలామణికిన్.

50

సీ. మహితయావనరూప మధుమధురాలాప
బింబోష్ఠి శ్రీవర్ణబింబకర్ణ
కంజాతదళనేత్ర కాంచననిభగాత్ర
చతురచంపకనాస చారుహాస
పట్టునై కశస్రీణి పల్లవాంచితపాణి
ప్రాథసాభాగ్య సంపన్నయోగ్య
కరికుంభకుచపాళి ఘననీలరోమాళి
కుముదాస్తవదన సత్కుండరదన

తే. యలరుమరువంపు మొలక కాఁకుజునిచిలుక
కలితకర్పూరతిలక సుగంధఫలక
యామినీపూర్ణతిలక నీలూచదలక
రాజసముగుల్కు శృంగారరసముఁ జిల్కు.

51

సీ. నలినాక్షికోప్పు కృష్ణత్వంబుఁ బ్రాపించు
నెమ్మోము విధురీతి నివ్వటిల్లు

1 క. కుందనములందుఁ బరిమళ

మందినక్రియ మృగమదంబు నం దమర రుచుల్
మొందినగతిఁ గుసుమంబున
నందపుఁదావివలెఁ దరుణియావన మలరెన్.

నబ్జాస్యకన్ను లబ్జాలోకత వహించు
 సధరంబు మాధవఖ్యాతి సమరు
 నలివేణిచనుదోయి యచ్యుతత్వముఁ గాంచుఁ
 జేయి పద్మాహితస్థితి భజించు
 సగకుచనూఁగా రసంతభూతిఁ జెలంగు
 లేఁగొను శ్రీహరి లీలఁ దాల్చు

తే. నాభికమలాకరత్వం బనంగ నెసఁగుఁ
 దనువు హేమాంశుఃస్ఫూర్తిఁ దనగు నిట్లు
 విష్ణుభావంబు చెలియందు వెలయు చుండు
 క్షీతిజనంబులు మెచ్చి సంస్తుతులు నేయు.

52

సీ. ఎంతటివానినే నీనాతివదనాబ్జ
 మమరఁగా లోఁగొనునద్ద మేమొ ?
 యేధీరు నెదనైన నీలేమచూపులు
 నాటుమనోజబాణంబు లేమొ?
 యెవ్వనిహృదయాళి కీకన్యచన్నులు
 సరి నిగ్గుకుసుమగుచ్ఛంబు లేమొ?
 యేమహాత్ముని నైన నీతలోదరినూట
 యనువంద నిలుపురాజాజ్ఞ యేమొ?

తే. ఏఘనునినైన వేడించునీశుభాంగి
 తనువు బంగారమేమొ ? యేధన్యనైన
 మరులుఁ జెందించునీది మరుమాను యేమొ?
 యనుచుఁ జూచినజనములు వినుతినేయు.

53

వ. ఇట్లు తల్లిదండ్రుల కల్లారుముద్దుగా ముద్దయ యేప్రాద్దుఁ
బ్రాద్దులుపుచ్చునవసరంబున. 54

→ విద్యాభ్యాసము. ←

తే. అక్షరాభ్యాస మొనరింప ననువుపడుచు
స్వరయుతంబుగ వీణాదివాదనములఁ
జెలఁగుగీత ప్రబంధవిశేషకలన
గాననై పుణి నేర్చె సంస్కారయుక్తి. 55

సీ. రఘుణీయతర మైనరాయంచ మృదుచర
శాబ్దసంగతిని నాట్యములు సలఁపఁ
జేలువమై ముద్దులు గులుకుపల్కులతోడఁ
బెంపుడురాచిల్కపేరు కొనఁగ
రామాయణాదనద్రౌంధముల్ వెలయఁగాఁ
బజ్జఁ బుస్తకగాజి పరిధవిల్లఁ
దాశకాలక్రియోద్ధారిణస్త్రీస్వర
భేదంబులను బాణి వీణ మెఱయఁ

తే. జెలఁగు చిటునవ్వు వెన్నెల్ల చిఱుకుచుండఁ
గలికి తెలిదాలుచూపులుఁ గలయఁ బర్యఁ
బాండినుము దోచి భారతిభాతి సంతి
పసిఁడిగద్దయపైఁ బాట పాడుచుండె. 56

క. ఆపాట నవసుధాలహ
రీ పటలమనోజ్ఞ మాధురీలలితం బై
కోపై వీనులకాపై
యాపై కరవంబుమాడ్కి నాపైఁ దోచెన్. 57

వ. అట్టిసమయంబున. 58

క. మదనాభిరామభూపతి

యొదవిననంతోషమున మహోల్లాసముతోఁ

బాదలుచు గానమునేయఁగ

మదవతి నిజపుత్రిఁ జూచి మదిఁ జింతించెన్.

59

తే. ఈకులపవిత్ర సురుచిరహేమగాత్ర

చంద్రకళ గద సంగీతజలధి కిపుడు

దీవికిని సర్వవిద్యలుఁ దేటపడఁగఁ

బేర్చి సాహిత్య మొదవఁ జెప్పింతు ననుచు.

60

వ. నిశ్చయించి.

61

తే. కొలువుఁగూటంబునకు వచ్చి కువలయేళుఁ

డమరసింహాసనాసీనుఁ డై ప్రధానుఁ

డగువసంతాఖ్య రావించి యధికసంభ్ర

మమున మన్నించి పలికె సన్నతి దలిర్ప.

62

క. ఓమంత్రి శిఖామణి యిదె

నాముద్దులకూర్చితనము నయ మరలంగాఁ

గోమలగతి లయవర్ధను

లేమాటక సరసగాన మింపుగ వేరైనెన్.

63

తే. గానవిద్యకుఁ దగినట్లు కన్య కిపుడు

కావ్యనాటకలసదలంకారభావ

సరససాహిత్య మేర్పడుసరణిఁ గఱపి

ప్రౌఢఁ గావింప వలయు నిరూఢమణిని.

64

వ. అను చున్న సమయంబున సభాసదులు తమలో నిట్లనిరి.

తే. కలికిపాలిండ్లు మేలిబంగారుగిండ్లు

చానవాల్కూపు లాసుమచాపుతూపు

లబలవదనంబు సదనంబు నబ్జరమకు

కాంతముంగురు లమ్మధుకరులసరులు.

[యూర్

ఉ. మో మఖిలంబుఁ గన్నుఁగవ ముచ్చటమీఱఁగ వక్షమంత
గామిడిచన్నదోయి కనుగౌను సమస్తముమిన్ను చూడఁగా
హేమము తత్తనూవిభవ మీరుచిరాంగికి విద్యచెప్పఁగా
నీమహినెవ్వఁడోవు స్ఫురియించినమాత్ర నెభ్రాంతి పుట్టఁగన్.

వ. అనిన విని వసంతుండు భూకాంతున కిట్లనియె.

68

క. ఓరాజ సకలశాస్త్రవి

శారదు లీపురమునందుఁ జాలం గల ర

వ్వారి నిటకు రావించి వి

చారంపఁగ వలయు విద్యఁ జదివింపంగన్.

69

చ. అన విని సర్వశాస్త్రములయందు ప్రశస్తుకు లై నయార్యులఁ
ఘనమతిఁ బిల్వఁ బంచి నయగౌరవముల్ పచరించి వారల
స్థనుఁగొని పల్కెభూవిభుఁ డనంతగుణోన్నతులారమీర లుం
డిన ఫలమేమి యొక్కటిఘటింపుఁడు మాకన వారల త్తతిన్.

సీ. తర్కశాస్త్రములందుఁ దత్కల్పనలయందు

భాషింపఁగను మహాభాష్యమందు

శబ్దశాస్త్రములందు సకలతత్త్వములందు

శ్రుత్యంతములయందు శ్రుతులయందుఁ

దత్తదక్రమజటాంతముల నారోహణ

రోహములఁ బురాణరూఢియందు

స్మృతివిషయములఁ జెలఁగుమంత్రగ్రంథ

ములయం దితరశాస్త్రములను మఱియు

తే. ఘనులమై వాదములఁ బ్రసంగములు చేసి
 గెలిచి యున్నట్టిమముఁ బ్రసంగించి యెవఁడు
 గెలుచు మావంటివార లేకలనఁ గలరు
 రాజ్యరఘుపతి మదనాభిరామనృపతి. 71

చ. అన విని నారి కిట్లనియె నాత్మముదంబున భూమిపాలుఁడో
 ఘనమతులార మీర లిట్లఁ గౌశల మేర్పడఁ గావ్యనాటకా
 భినయకవిత్వచాతురినువెం పఖిలంబుఁ గనంగఁ జేయుఁ డీ
 మనసిజరాజపుత్రికిని నుచ్చరపుత్రికి మంజుగాత్రికిన్. 72

వ. అనిన విని యార్యనర్మ లాభూవరున కిట్లనిరి. 73

క. మేము రసజ్ఞుల నుగిపా
 కా మయ్య రసజ్ఞులనఁగఁ గవివరులే కా
 దా మాకుఁ గవిత్వము లే
 దీమహి ఛాందసులఁ బొందునే యది తలఁపన్. 74

వ. అది యెట్లం టని. 75

నీ. శబ్దాపశబ్దవిచారి యైనట్టిన్యా
 కరణజ్ఞు జనకునిఁ గాఁ దలంచు
 యుక్తివాదములచే నొప్పురుత్కర్షకు
 భ్రాతఁగా బుద్ధి నేర్పడఁ దలంచు
 నెఱి నిరాదరవృత్తి నెఱుఘిమాంసకుఁ
 గదియంగ పండుని గాఁ దలంచు
 నొదిఁగి వైదికనిష్ఠ నుండునధ్యాపకుఁ
 గనలి దూరస్థునిఁ గాఁ దలంచు

తే. వివిధముగ నిట్లు లగిప కవిత్వకన్య
 కావ్యనాటకలసదలంకారభావ

నవరసాభిజ్ఞ మది నిజనాయకునిఁ గఁ
దలఁచి వరియించుఁ దనుఁ దానె వలపు మించి. 76

వ. అని పలికినవిబుధేంద్రులకు రాజమహేంద్రుం డిట్లనియె. 77

క. వరనాటక కావ్యజ్ఞుఁడు
సరసుఁ డలంకారవేది ఛందోనిపుణుం
డురుసాహిత్యకళానిధి
యరయఁగ నెవ్వఁడు వచింపుఁ డతనిం దెలియన్. 78

తే. అనిన మల్ల ణబిల్వ ణు లనఁగఁ గవులు
సరసు లిరువు రలంకారసహితు లందు
బిల్వ ణుం డనువాఁడు గంభీరుఁ డధిక
తముఁడు కవిరా జనంగ స్తోత్రములు వడసె. 79

— పండితులు చిల్ల ణకవిని పరించుట. —

శా. ఆవాచాలత యాకవిత్వసరసం బాప్రాధి యారూఢి యా
భావం బాపదశబ్దగౌరవము నాపాండిత్య మాశాస్త్రబో
ధావిర్భావక మాసుధారసవచోవ్యాపార మాప్రజ్ఞ యిం
దేవిద్యద్భులభేదికై నఁ గలగే యెంతేనిఁ జింతించినన్. 80

సీ. ధరణి వస్త్రములలో ధవళాంబరము మేలు
ఋతువులలో సుమాన్వితము మేలు
సుమములలో శరచ్ఛోభిమల్లిక మేలు
విలుకాండ్రలో రతివిభుఁడు మేలు
ఘనసౌరభములలోఁ గస్తూరియును మేలు
కలయస్త్రములఁ గార్తుకంబు మేలు
తనరువాక్కులలోనఁ దర్కవాక్యము మేలు
సారసముఖులలో శ్యామ మేలు

తే. ప్రాయములలోన మహితశాసనము మేలు
 పరగుపదవులలో విష్ణుసకవి మేలు
 మహితగీతులలో బంచములయ మేలు
 కవులలో నెల్ల బిల్వ గణవియ మేలు.

81

చ. మృగములలోనసింహ మవసీంద్రులలోరఘురామమూరిప
 న్నగములలోన శేషుడు వనములలోపల సందనమ్ము దే
 వగణములోన శంకరుడు వాద్ధులలోన బయోభి యెట్టులో
 మిగులగవీంద్ర సంతతిసమేటియబిల్వ గణ డట్లుచూడగన్.

వ. అనినవిని వారల బహూకరించి యథాస్థానంబుల కనిచిమంత్రి
 వరునితో నిట్లనియె.

83

==> రాజు బిల్వ గణవినిఁ బిలిపించుట. <==

ఉ. ఆకవిరాజరాజమణి నాదర మొప్పగఁ బిల్వఁ బంపుమా
 యాకవితాచమశ్శ్రుతిహరిముఁ జూతము మత్కమాారిక
 స్తోత్రముగాఁ గవిత్వవిధిబొప్పడజేయుదమంచుఁబల్కఁగా
 నాకడ మంత్రిసజ్జనుల నంచిన వారును బోయి యచ్చటన్.

సీ. ఒకచెంత వేదాంత మూహించి ప్రకటించు
 నొకయోర మణిసార మొగి వదించు
 నొకచోట వరనాటకకలాపము రచించు
 నొకచక్కి ఘనపక్కితోక్తి డెలుపు
 నొకయోర శృంగారయతకావ్యములఁ జూపు
 నొకసీమ నురుసామ మూని పలుకు
 నొకదండ స్వరమండలకలగానము బేర్చు
 నొకక్రేవ బహుభావయుక్తి నెఱపు

తే. నొక్కతలమున మీమాంస మొక్కచారి
వ్యాకరణపాఠ మొకదెస నలఘులక్ష
ణాద్యలంకారములఁ గోర్కు లమర నొసఁగు
నట్టిబిల్వణుఁ గాంచిరి హర్ష మొదవ. 85

వ. కాంచి దండప్రణామంబు లాచరించి దీవనలు గైకొని సము
చితాసనంబులం గూర్చుండి కవిశేఖరు నుద్దేశించి. 86

శా. దేవా బిల్వణపండితేంద్ర విను మర్థివ్రాతకల్పదుమో
ద్భావుం డామదనాభిరామనృపుఁ డశ్యంతామర క్తిం బ్రతీ
క్షావాంఛమిము, నోడితెన్ననాచునాజ్ఞాపించె విచ్చేయుఁడి
యీ వేశంబనియంచుఁబల్కుఁబలికె వ్హేలాగతి వారితోన్.

ఉ. ఏమిప్రయోజనంబు మము నేమిటికిం బిలువంగఁ బంచె నా
భూమివిభుం డుదాత్తమతి భూరిగుణోన్నతులార తెల్పుఁడి
మే మట కేగుదెంచెదము మీ రన నేమిప్రయోజనంబా
మా, కేమియెఱుంగవచ్చు మహనీయులు పూజ్యులు గారె
[పండితుల్.

== బిల్వణుండు రాజసభకు వెడలి వచ్చుట. ==

వ. అని పల్కినఁ బ్రమోదాయమానాంతరంగుండై కవిపుంగ
వుం డమితశిష్యసంఘంబు గొలువ రాజమార్గంబున వచ్చు
నెడ. 89

ఉ. ఆముఖసత్కళావిభవ మాకనుబొమ్మలయంద మావయో
ధామవిలాస మానయనతామరసాతివిశాలపత్రరే
ఖామహితశ్రుతిద్యయవికస్వరకుండలదీప్తగండపా
లీమధురస్తితప్రభలు లేమలు సూచి రుదంచితోన్నతిన్. 90

తే. చూచి తలయూచి తత్తనూరోచికాచి
 తీమహిను కాత్త మెచ్చి మెంతే ప్రసూన
 బాణబాణవిభిన్నసంభాసించి త
 లగుచు నేకాంతములఁ గాంత లతిశయమున.

91

ఉ. ఎవ్వఁడు వీఁడు చక్కఁదనమేమన నెన్నఁడుఁజూడ మెవ్వఁడో
 ఘోషిలుకాఁడో యాధనదుఘత్తోఁడో చంద్రుఁడో యాజ
 యంతఁడో, యివ్వనితాళిరోమణులహృద్వనముల్ చిగిరిం
 పఁ జేయఁగా, జవ్వని యేగుదెంచినవసంతుఁడో చూడఁగ
 నాకు నావుడున్.

92

మ. అతివా ఘోషిలుకాఁడటం చనియెదీ వబ్బాశుగం బెద్దియం
 చితపకా నిత్యుశ రాస మెద్దినుఱియుం జింతించు నవ్వారిల
 క్షీతతత్తచ్చభలాంఛనంబు లుపలక్షీభూతముల్ గావె నా
 మతిసూహింపఁగవచ్చెనోహరితగ న్నానువ్యరూపంబున్.

సీ. రాకాకళాశోభిరాజబింబ మటంచు
 వినుతినేయఁగఁ బోలు వీనిమోము

న్రత్యాషవికసితాబ్జాతపత్రము లంచు
 వీక్షింపఁ దగు వీనివీక్షణములు

శ్రీకుమారునిహేమసింహాసనం బంచు
 వెస నెన్నఁగా నగు వీనియరము

ప్రోన్నమితస్ఫుటోద్యుక్తాహిపతి యంచుఁ
 బలుకవచ్చును వీనిబాహుయుగము

తే. తుంటవిల్కాడు ముక్కంటికంటిమంట
 నంటునను మున్ను చెడి తచ్చికంటికృపను

మగుడఁ బుడమికి దిగియెనో? తగ నతండు
సకియ గాకున్నఁ గలదె యీచక్కఁదనము?

94

సీ. ఈపురుషో త్తమునెద వసించినపన్న
కరభాగ్య మే మందుఁ గమలనయన?
యీచతురాస్యోక్తి నెలమిఁ గాంచినశుభ
వాణిప్రౌఢముఁ జెప్ప వశమె తరుణి?
యీమేటిసర్వజ్ఞ నెనసి యుండినసతి
భూతి యిం తిం తనఁ బొనఁగ దబల?
యీధామనిధిఁ గూడి యిం పొందునుచ్చాయ
పదవి యెంతని చూతుఁ బద్మగంధి?

తే. వివవె యీవనితానవమనసిజాతుఁ
గూడి క్రీడించుతరుణులకోర్కు తెల్ల
సఫల మగు వీనిసంగతి సలుపనట్టి
వెలఁదిజన్మంబు ధారుణి వృథయ కాదె.

95

వ. అని యిట్లు వర్ణింపుచుండ బిల్వణుండు నిజాననసుధాకరప్ర
భాజాలమ్ములఁ దశ్రశ్యజననిలోకనసందోహమ్ములు చకోరికా
బృందమ్ములు గాఁగ మత్తేభంబుచాడ్పున మందగమనంబున
వచ్చి విద్యజ్ఞనమంత్రి పురోహితామాత్యభృత్యవర్గంబుతోఁ
దగురాజేంద్రునివలనఁ బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గైకొని
సముచితాననంబున నధివసించి యాశీర్వాదపూర్వకంబుగా
వేదవేదాంతాదిశాస్త్రంబు లుపన్యసించి ఫలసహితంబుగా
మంత్రాక్షత లొసంగి మఱియును.

96

క. కవితాప్రసంగ మెంతయు
నవిరళగతిఁ గొంత నేసి యచ్చట విద్య

శ్కవివగులచేత మెచ్చులు

నవనీపతి హర్ష మొంద నందె వేడ్కన్.

97

క. గురుకవిభాషితయుత మై

సురరాజసభాస్థలంబుచూడ్కిని దదూభ

వరునిసభాస్థలి విబుధా

కర మై వర మై ప్రమోదకరి మై దనరె.

98

వ. అప్పుడు.

99

తే. రాజరా జై ననుదనాభిగాముఁ డలరి

తనదుకంఠస్థహాఁగాలి. నగ నొసంగి

మఱియు మణిరుచిరాంబరమహితభూష

ణావళు లొసంగి విడిదికి నసెలె గవిని.

100

వ. అప్పుడు మితజనపరివృతుం డై భూవగుండు మంత్రివరుణోని

ట్లనియె.

101

చ. మరుండు తనూవిలాసమున మంజులవాక్యవిశేషయుక్తిచా

తురిమగుండు సత్కళలఁ దోయజనైరి తలంప వీనిఁ దా

మరసదశేఖిణి గనిన మారశగాహతిఁ గ్రాగుచుండు రీ

వరకవియొద్ద మత్సుతకు వాంఛితవిద్య లభించు తెట్లాకో?

తే. వినుము జగతికి వరకల్పవృక్ష మితఁడు

వీనిలావణ్య మనియెడువిరులగుత్తి

దనరుతారుణ్యవతులచిత్తంబు లనెడు

మధుపముల రేచి తిగుచు సమృతి దలిర్ప.

103

సీ. వీనిమనోహరానూనభావముఁ గాంచి

మే నెఱుంగకపోవు సూనశరుండు

వీనిభానురకళావిర్భూతిఁ గనుఁగొని
 మి న్నందు నెపుడు తమివిభుండు
 వీనిసౌందర్యాతివిభవముఁ బరికించి
 టెప్ప వేయక చూచు వృషునిసుతుఁడు
 వీనిసౌభాగ్యశోభితవృత్తిఁ గని యుత్త
 రాశఁ జెలంగు విత్తేశసూనుఁ

తే. డవుర వీనికి దీఁటైనయతఁడు గలఁడె
 ననుధఁ బరికింప సౌపర్వవనిత లైనఁ
 దొడరి మూర్ఛానుగతిఁ జెందుదురు మనుష్య
 కాంతి లన నెంత యీతనిఁ గాంచినంత.

104

వ. అని.

105

క. ఈవిధమునఁ బల్కినపతి
 శానిబుధేంద్రుఁడు సుమంత్రి యనియె నృపవ
 ర్షా విద్యాభ్యాసము చెలి
 కేవిధమునఁ బట్టువఱు గవీంద్రుఁడు శేషిన్.

106

క. ఇతఁడు వినాగా నెనఁ డీ
 ష్మీతితలమునఁ గనివరుండు నెపుమా యనినఁ
 మతిమంతుఁడ వీవిధమున
 కతి చతురోపాయ మొకటి యాత్మఁ దలఁపుమా.

107

వ. అని నృపాలుండు పల్కిన మంత్రి యిట్లనియె.

108

క. దేవరవారికిఁ జెలియని
 దీవిశ్వమునందు గలదె యిప్పుడు నైనఁ
 నే వచియించెద వినుమీ
 దేవ భవత్కరుణ నాకుఁ జెలిసినయంతన్.

109

మ. ఒకచిత్రవ్రతయుక్తి పీఠలకుఁ గల్గోరాజచూడామణీ
నకలంకాత్మభవత్కుమారియును జాత్యంధుఁ విలోకింపదా
సుకపింద్రుండునుగుప్తగాత్రిసేపుడుం జూడఁ మదింగోరఁ డిం
దుకు నేమోవచియించుటే యెఱిగియుండు మున్ను దత్కా

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. [ర్యమున్.

మ. కవిరాజగ్రణి ఘట్టుగుడ్డియని యీకంజాక్షికిం జెప్పి యా
కవికిఁ మీసుత కుష్ఠగాత్రియనివేడ్కందెల్పియవ్వారికిఁ
భువి నన్యోన్యవిలోకనక్రియలు నేర్పుల్మీఱఁ గాకుండున
ట్లు విచారించెద నొక్కయుక్తి వినుఁడిట్లు రాజదేవర్షభా.

క. ఇరువురనడుమను నొకతెరఁ
దిరముగఁ గట్టించి చదువు దృఢతరమతిఁ జొ
ప్పరయఁగ మనకన్యక నే
మఱకయఁ జదివిత మయ్య మనుజాధీశా. 113

వ. అనిన విని సంతోషితస్వాంతుం డై భూకాంతుండు. 114

క. ఓమంత్రి యెంతవాడవు!
నీమహిమ నుతింపఁ దరమె! నిర్మలగుణ నీ
వే మంటి వేమి చెప్పితి
వామాటలయట్ల చేత యది మేలు గదా. 115

వ. అని యంతగివురంబుఁ బ్రవేశించి. 116

చ. జలరుహపాణి వారిధరచారుమనోహరవేణిఁ గాంచనో
జ్జ్వలరుచిగాత్రి నీలజలజాతదళాయతనేత్రి సంతిక
స్థలముననున్నదాని సుమసాయకుమానినిఁ బోలునాత్మజ్ఞ
నెలకొనికాంచిముద్దుఁగొనినెచ్చిదలిర్పఁగఁదండ్రియిట్లునున్.

రాజ తనకొమార్తతో బిల్వముం డంధుగ డని చెప్పుట.

క. నాగర్భజలధిరత్నమ
నీగో మీక్షించువాడ నీ కెప్పుడు నే
రాగంబున సాహిత్యము
బాగుగఁ జెప్పింతు ననుచుఁ బలికితి ననుమీ. 118

క. సంగీతవారిధికి సా
రంగధ్వజరేఖ నగుచు రాజశకవితా
సంగతి లేక చెలంగుట
భంగంబుగదా తలగప భావములోనన్. 119

క. సంగీతవిద్యకెలమి
సంగడి సాహిత్యవిద్య సరిగా రెండు
మంగళవతి కలిగిన యా
రంగు వచింపంగఁ దరమె లావణ్యనిధీ. 120

క. మనపట్టణమున విద్యా
భినయజ్ఞుడు గలఁ డొకండు బిల్వ గానంజ్ఞుం
డనుకవి జాత్యంధుం డా
తనిచెంగటఁ జదువవలయుఁ దత్పరమతి వై. 121

వ. అనిన విని. 122

ఆ. అయ్య నేను జూడ నాకవియొద్దను
జదువు లెల్ల నెటులు చదువుకొందు
సంధకాననంబు నాలోకనము నేయ
నని వ్రతంబు నాకు జనక గలదు. 123

క. అంధకునిఁ బొండురోగిని
బొంధవదూషకుని మండు బాపాత్ముని దు

ర్గంధయుతుఁ గుప్తువాని వ

సుంధర దర్శింపరాదు శుభగూచరితా.

124

వ. అనిసం గుమారికారత్నంబునకు జనకుం డిట్లనియె.

125

క. పట్టి యీలా గందురె?

యెట్టైనను విద్య నేర్చు తెంతో బా గాఁ

గట్టిగ మీయిరువురకును

గట్టించెదఁ గాండపటముఁ గనరాకుండన్.

126

వ. అని యొడంబటిచి మఱున్నాడు సమయోచిత కృత్యంబులు
 గీర్చి సకలమణిభూషణాంబరభూషితుం డై కయ్యోంతరింబులు
 గడచి యెడనెడఁ బుడమిజేజేలదీవనలుఁ గైకొనుచు బహుది
 ననివసిత దేశాధీశులమనవులు సముచితజనులవలన వినుచుఁ
 గొందఱుసుందరులు ముందర బొగులై కై వారంబులు సేయఁ
 గొందఱు కంజాతపాణులు మంజులగతి వింజామరలు వీవఁ
 గొందఱుకీరవాణులు చేరి పరాకులు గావింప నొక్కకర్పూర
 గంధి కపురంపుబాగా లొప్పు మిగుల నందియ్య నందియలు
 మ్రోయ నొక్కమందయాన యందంబుగా చందనాదు లొ
 సంగ సంగతి నూడిగంపుఁజెలు లిట్లు సముచితప్రకారంబునఁ
 గొలిచి రా మందగమనంబున వచ్చి వచ్చి రాజత కమలా
 కరంబుచందంబున నందం బగుచు రాజ్యలక్ష్మీలక్ష్మీశం బైన
 యాస్థానమంటపంబుఁ జొచ్చి సముచితకాంచనాంబుజమధ్యం
 బున ననివసించు రాజహంసంబు సొంపునఁ గాంచనసింహాస
 నంబున రాజహంసండు విబుధగణపరివృతుండై మహేంద్రుం

డగుచు నదాచువనకు త్రనమన్వితం డై కువలయాధీశుం డగు
 చు మహాభోగిపరివేష్టితుం డై భూభృద్వృతంసుం డగుచు రా
 జరాజకుమారనేవితం డై గాజశేఖరుం డగుచు సముచిత భా
 షాసమన్వితం డై చతురాననుం డగుచు సుమనగిప్రసన్నం
 డై పురుషోత్తముం డగుచు నభంగు లైనవాహినీశులును
 నపుణ్యజనగాధకు లైనసుమనోహల్లభులును నప్రమత్తులైన
 శ్రీకరులును నచంచలు లైనమహాబలులును నవనశాలు
 లైనప్రచేతసులును ననంతకు లైనసమవద్దులును ననుగ్రహ
 సహితులైన ధర్మానిపతులును గొలువఁ గొలువుండి మంత్రి
 వరునిఁగొని ట్లనియె.

127

తే. ఓవసంతకరూప మహానసంతుఁ

డగుకళానిధిఁ బిలిపింపు మాకశాధి

పాసిముఖు కొప్పుఁ బలికితి వాసి మీఱ

ననఁగఁ బిలిపించె గవివరు నాథఁ డవుడు.

128

క. వచ్చినకవివరుఁ గనుఁగొని

విచ్చేయు మటంచు సుచితవిధుల నరేంద్రుం

డచ్చుపడఁ జలిపి కొన్నియు

ముచ్చటలుం గడపి కుతుకమున ని ట్లనియెన్.

129

ఉ. ఓకవిరాజచంద్ర విను మొక్కటి నెప్పెద మత్కుమారి కస్త్రో
 కకళావిశేషములు చొప్పుడఁ జెప్పుచు లక్ష్యలక్షణ, శ్లోకకవి
 త్వచూఢి కవిలోకము సన్నుతినేయఁ దెల్పుమా, మాకు గు
 రూత్తరుండ వయి మత్కృతసత్కృతిఁ గాంచి వేడుకన్.

---= రాజు బిల్వణునితోఁ దనకొమార్త కుష్ఠరోగియైన చెప్పట. ---=

తే. అయిన నొక్కటి గలదు మదాక్షజాత
కుష్ఠరోగంబునను గొంత కొదవ యయ్యె
వినయమందు మనీషావివేకమందు
గానమందుఁ బ్రవీణ విజ్ఞానహృదయ. 131

వ. అనినఁ గవిశేఖరుం డి ట్లనియె. 132

క. ఓహో బాగాయెఁగదా
యూహింపఁగ నెట్లు నెప్పు నోపుదు విద్యా
వ్యూహంబు కుష్ఠగాఢని
నాహా వీక్షింప రాదు హరివంశమణి. 133

వ. అని యె ట్లంటేని. 134

క. వ్రత మొకటికలదు మా కిల
శ్రుహీనునిఁ గుష్ఠరోగిఁ జూడ నటంచు
మతి సంశయింప నేటికి
ద్రుశముగ మముఁ బంపు మయ్య హాధవిచారా. 135

వ. అనిన విని రాజేంద్రుం డి ట్లనియె. 136

క. దానికి నొక్కటి చెప్పెదఁ
గానియెడన్ నడుముఁ బటముఁ గట్టించెద న
న్దానముఁ గైకొని విద్యా
దానము నేయంగవలయు దాక్షిణ్యనిధి. 137

ఉ. అందుకుబిల్వణుండు వినయంబు నయంబు మనంబునొందరా
జేంద్రునిఁ జూచి పల్కె నసుధేశ్వర మీమన సట్లయుండఁగా
నిందుల కేమియందు భవదీయవహోగతి మీఱ రాదు మే
లొందఁగఁదోచినట్ల సతి కొప్పుగఁ జెప్పెద విద్యనేర్పునన్.

వ. అనినవిని స్రగ్గంధకునుమతాంబూలాదిప్రదానంబులసంతుష్టుఁ
గావించి పుచ్చి దరహాసితవదనుఁ డై యిష్టసఖునితో. 139

తే. నీయుపాయము భాగాయే నీతివేది
వనుచు భూషించి తత్తీణంబున నిమిశ
కోవిదులఁ బిల్వఁ బంచి యక్కువలయేశుఁ
డనియె శుభలగ్న మీక్షింపుఁ డనుచుఁ బ్రీతి. 140

వ. ఇట్లు ముహూర్తనిష్ఠయంబు నేయించి గృహకారుల రావించి
వివిధపీచిత్రంబుగా విద్యాశాలిక రచియింపజేసి. 141

— విద్యారంభము. —

తే. అపుడు మదనాభిరామసృష్టాగ్రగణ్యుఁ
డతుల మైనట్టిశుభదినమందు హితుల
శాంధవుల మంత్రిహితులనుఁ బండితులను
గవుల రావించి బిల్వణకవినిఁ బిలిచి. 142

క. తనకూర్చి తనయ నధిపతి
తనరంగ రానింప వెంటఁ దవలి సదాభుల్
గని యామోదమునను రా
సనయంబున వచ్చి పటముచాటున నిలిచెన్. 143

వ. అప్పుడు పురోహితులు పుణ్యాహవాచనంబు లాచరించిన దడ
నంతరంబ. 144

తే. మొదలవిఘ్నేశ్వరుని వాణిఁ బూజచేసి
బాలరామాయణమునను బద్య మొకటి
నర్థయుక్తత నారంభమర్థిఁ గఱిసి
ప్రేమఁ జెప్పంగఁ దొడఁగె నాబిల్వణుండు. 145

వ. అప్పుడప్పుడమితేడు సమస్తవిద్యజ్ఞనభూసురాదిబౌంధవులకు
భోజనంబులు గావించి మణిమయ భూషణవస్త్ర మాల్యాను
లేపనతాంబూలాదికృత్యంబులం బరితృప్తులంజేసి మఱియును.

మ. జననాథాగ్రణిపుత్రికిం గవికి నిష్ఠం బొప్పుగా నిత్యభో
జనతాంబూలము లంచితాంబరములు శయ్యాసనస్రక్కులే
పసముల్ తక్కునగాకయుండనమరింపన్ బిల్వణాఖ్యుండు జ
వ్వనికిం గావ్యము లాదిసేసి కఱపింపన్ సాగె నానాటికిన్.

క. సరసాలంకారమనో

హరకావ్యము లర్థయుక్తిసౌజ్ఞంబు మోప్పుం

బరంగ నుశబ్దవిచారము

వరసాహిత్యంబుఁ దేటపడఁగాఁ దెల్పెన్.

148

తే. జగతిజనములు మెచ్చి యాశ్చర్య మొంద

లలితముగ బిల్వణాఖ్యనివలన సకల

విద్యలు గ్రహించి జలధర వేణి యొప్పె

నంబు మ్రుంగినతస్త్రోహంబుకరణి.

149

సీ. వివిధభావవిశేషనవరసంబులయందుఁ

బ్రీతి నలంకారభేదములను

ఛందోవిభేదలక్షణముల నరసాట

కప్రక్రియల మహాకావ్యములను

గామప్రదము లగుకామశాస్త్రములందు

జ్యోతిషశాస్త్ర సంగీతశాస్త్ర

ముల నభినయకళాకలితమార్గములందు

గణితతత్త్వామరకాండములను

తే. బ్రాహ్మ యై మించి శ్లోకార్థభావ మెఱిగి
సంస్కృతాభై స్త్రకభాషాదిచతుర యగుచు
హితము మీఱఁ గవిత్వ మూహింపఁ దొడఁగె
యామినీపూర్ణ తిలక వాగతిశయమున.

150

— చ క్త బంధము. —

శా. ధన్యాసింహభ చంద్ర కీర్తివరవిద్యాపణ్డితార్యక్రమా
గణ్యాగర్విధనంజయూశివదముక్తాకృత్సృగంక ప్రభా
జన్యా రాజితభూరిశాస్త్రవకుభృజ్జాతిప్రభావిక్రమా
మాన్యాగాధనత్యాగభోగజయధామా నన్యభాగోత్తమా.

మాలిని. కాండ భూభవాసితాంశుకాండ భూభవాదిహ
ట్కండ భూభవాబ్జసుప్రకాండ కాండ భూనురు
త్కండ భూభవాపగోర్క కాంట తుండిరాట్సుధా
కాండ పాండుభావిభాస్యఖండకీర్తిసుంటలా.

152

గద్యము. ఇది సీతారామచరణనేవాప్రభావసంపాదితకవితావిచి
త్ర కాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పండిపెద్ది కృష్ణస్వామి
ప్రణీతం బయినబిల్వణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

—————

శ్రీ రఘు.
బిల్వణీయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మానిత వరరఘుకుల
సోమా సోమాంతరంగ సురుచిరభవనో
ద్దాను విలాసయశోవర
సీమా మహనీయనామ్యసీతారామా.

1

వ. అవధరింపుము తదనంతరంబ.

2

— ప సంతకాలవర్ణనము. —

చ. అలరెవసంతకాలము పురాంతికసీను వనాంతపుష్పస
మృళితమరందపానభరమేదురమత్తసుధువ్రతాంగనా
కలమృదుగానలోల మతికాంతరసాలవిశాలపల్లవో
జ్వలపికనాదసంచలితచారువియు క్తజ్ఞానుభేల మై.

3

చ. అల మధుమాసవేళ జలజాయతనేశ్రలు క్రీడ సల్పుచోఁ
గొలఁకులపజ్జఁ జేరి నవకోనులకాంచనపుష్పజాలముల్
హలహలిక గ్రహింపఁగ సదాశుభుసీయనిరోసి యేగభూ
తలమునఁగాంచనాపహృతిఁదల్పరుగాసుమనగిప్రవర్తనుల్.

చ. చెలఁగు వసంతభూరమణశేఖరుఁ డోలి మహావనీస్థలిం
గలయఁగ నేలి పైకమెనగందగఁ గైకొని ముద్రఁ బెట్టుచో
వలసుగ హేమరాశి మధుపాయికిఁ జూపక వైరిజోతులఁ
మలయహరించుమిత్రువసుమంతునిఁగానొనరించెనాఘ్యుఁడై.

మ. కమలామోదముసంఘటించిశుకవాక్యంబర్థినాలించి యా
సుమనగకాండము లెల్లబోధముఁ గనఁ శోభిల్లఁగాఁజేసి ని
త్యమహాభూతిఁ బలాశభేదనకళావ్యాపారి యై మాధవుం
డుమహింగౌరవజాతిసేవడఁచియుండుఁసద్వీజులైచ్చఁగన్. 6.

చ. మనసిజచోరకుండు తటిమాటున మ్రాఁజిగురాకుబాకు చే
కొనిమెయిడఁచివేగఁ దమిగొల్పి శశింబయిఁ గాపువెట్టి తా
నెనయఁగ ధైర్యభీత్తిఁ బెకలిం చెలగాడ్చునుమచ్చుఁజల్లి చ
య్యన హరియించి మించె బ్రమదాంచిత మానధనంబులెంత
[యున్. 7

చ. మరుఁ డనుసోమయాజి వనమధ్యమునందు ద్విజాళిమంత్ర
ముల్, కరముఁ బరింపఁగా శిఖ ప్రకాశిలఁగాంచి మరుద్గణం
బుల, స్వరుస భజించి రాజునకవార్యశుభోన్నతిఁ జెందఁజే
సె నొ, పరమమతిఁ వియుక్తపశుబంధము మాధవుఁ బ్రీతి
[నేయుచున్. 8

సీ. మాకందములనీడ మాకందములు చూడఁ
జేకొమ్మ యొకొమ్మ చిగురుఁగొమ్మ
గోరంట డాయవే గోరంట రాయవే
యీచాయ నేచాయ నింపుఁజేయఁ
దిలకంబు మానినీతిలకంబ పూని నీ
చేయాన నీయాన చెలఁగుఁ గాన

పున్నాగములక్రిందఁ బున్నాగములఁ జేంద
నాసాంపు రతిపెంపు నందగింపు

తే. నిట్లు ప్రమదలు సఖులతో నెనసి మనసి
జాతదీపితహృదయ తై సంతసమున
సరసవనకేళికామహోన్నతము లలర
వెలయుచుందురు మధుమాసవేళలందు.

9

సీ. ఘనరసాలంబుఁ గైకొనియెఁ గోకిలవాణి
పదరి పోఁ బోకువే పల్లవోష్ఠి
యనుపమసరసిఁ దా నాఁగెఁ జక్రస్తని
మే లని కదియకే మీననేత్రి
చిగురించుబలుకొమ్మఁ జెందెఁ గుంజరయాన
చేరఁ జూడకు వె రంభోరుయుగళి
కదళికాతరు వందెఁ గగ్భూగవరగంధి
కూడకే లికుచవత్సోజకుంభ

తే. యనుచు నొకబోటి యదలింప నతివ గొనద
రామలార చంద్రాస్యలార హరిమధ్య
లార సురభిశనిశ్వాసలార పలుకు
మానుఁ దపియించు దిగులొందు మాయుననియు.

10

సీ. బింబోష్ఠిచిలుకలఁ బిలిచి ముద్దాడంగ
సాంకవగంధి మెచ్చకయుఁ గసరె
జలరుహచరణ హంసల గారవింపంగ
ఘనవేణి రొప్పుచుఁ గడకు నొత్తెఁ
గుసుమాంగి యళులఁ జేకొని తేనె లియ్యంగఁ
గాంచనానతప్పించి తటిమెఁ

గిసలయపాణి కోకిమి లఁ బలికింప

రామాభీరామ నూరకయ యనిపెఁ

తే. బలుకులను యూనముల ముంగురులను గీత
ములను లేదోట నరయుచు వెలఁదు లిట్లు
మగునిబలములఁ గొందఱు మగులు గొలుపఁ
గొందఱి వి చూచి నిరసింతు రంద మలర.

11

వ. మఱియును.

12

సీ. కలికి చిల్కలకొల్కి ఫలములఁ గోయవే

కోకిలవాణి చిగుళ్లు దేవె

దీటుగా నలివేణి తేనియల్ గూర్పవే

పాననచరిత పుష్పములు దేవె

కలహంసగమన మేల్జల్ము లానించవే

చంద్రానన సుధారసంబుఁ దేవె

పాటలాధర వేగ వీటి ఘటింపవే

భర్తృపమాంగి దీపంబు దేవె

తే. యనుచుఁ దమలోనఁ జెలులు సయ్యాటములను

సరసవనకేళికామహాత్మవము మెఱసి

యసమశరదేవుఁ బూజింతు రంద మలర

సారమధువేళఁ గాసారతీరములను.

13

తే. ప్రకటితాగ్రనువాసనాప్రథితము లయి

విమలకాసారగౌరవవిభవ మంది

లలిత మైననసంతకాలమునఁ గాన

నములు చెలువొందు నాకాననములకరణి.

14

- మ. సకియాకొమ్మలు పల్లవావళులతో సయ్యాటముల్ సల్పహా
లికుచంబుల్ ఫలసంగతి వెలయునాల్లీగతుల్ గంటి వే
సకియా కొమ్మలు పల్లవావళులతో సయ్యాటముల్ సల్పహా
లికుచంబుల్ఫలసంగతినైవలయుట బ్బిశ్రంబెయూహింపంగన్.
- ఉ. రాగముతో నదాళి తనరం బొదిసేయఁగ నీలతాంగి ఘ
న్నాగముఁ గొఁగిలించినుమనస్థితినున్నదిచూశుమన్నహా
రాగముతో నదాళి తనరం బొదిసేయఁగ నీలతాంగి ఘ
న్నాగముఁ గొఁగిలించి సుమనస్థితి నుండుట చిశ్రమే చేలీ.
- సీ. చిగురాకు లవి యేల చీల్చెదరే వన
ప్రియచయాశాస్తి హరింప రాదు
బిసకాండముల నేల విఱిచెదరే హంస
జీవనచ్చేదంబుఁ జేయ రాదు
మకరందముల నేల మాటెదరే నదా
ళినిరాకరణవృత్తిఁ బెనుప రాదు
కువలయంబుల నేలఁ గూల్చెదరే ద్విజ
రాజసంప్రీతి నార్పంగ రాదు
- తే. అనుచుఁ గొందఱు నుందరు లంద మలర
వనుల సరసులఁ గ్రీడించు చనుదినంబు
సరసవాక్పృథిఁ జూపుచుఁ జతుర లగుచు
వెలయు చుందురు మధుమాసవేళలందు.
- వ. మఱియు నవ్వసంతసమయంబునం గాంత లింకిం తనరాని
నంతనంబుల సంతతతంతనృమానతరుసం తాననితాంతకాం
తంబు లగులతాంతంబుల నిరంతరపరిమళవంతంబు లగుట
బంతులు గొను తేటులరంతులకు నలంతఁ గొనుచింతల

నత్యంత సుమరనదంతగుంతరంబు లగుకనకవనాంతరంబుల
కరిగి తదంతరంబుల వంతులు మీఱి నేవంతులు గోయుచుఁ
బూబంతులు గట్టుచు నెంతయు వింత లగు కంతునిదికిలికుం
తంబు లన మంతు కెక్కి శశికాంతరుచుల వింతఁగొనిదొంతర
లగుకలికాసంతతుల కాంతిమంతంబులై ప్రాంతంబుల నలరువా
సంతికాదంతనిశాంతంబుల మంతనంబులు మెఱయ రతికాంత
విజయోదంతంబు లగుపాతంబు లాడుచుఁ గొంతదడపు తోడి
యింతులఁ గిరురింపుచు, నిగనిగనిపగడములవగఁ దెగడునొగరు
తొగరు పొగరుచిగురులఁ గోరక నధరముల కెగిరి పగ గొను
మగకోయిలల తెగతెగలు నెగు తెగయ నగపడక బుగులు బు
గులుకొని మొగముల సొగసుఁజిలునగవులఁ దగ వగునే యను
చుఁ దగుల మిగుల నొగిలి నగ మగుచుఁ బులుఁగులకు సరిఁ
గనుపడ మగిడి సరిగపనిజలుఁగునగరపుఱయిక్కులు బిగివగుల
నిగిడి పొంకంబు లగుబింకపుఁజన్నుల నెలవంకల నింకక వెడలి
యకలంకలోహితాంకురంబు లగు సంకుచిత సంకుమదకుంకు
మపంకంబులు జూఱఁ బంకజరసంబులు దొలంకుకొలంకులఁ
జేనియవంకల నిరువంకల నలంకరించులంక లగుకంకేళివనాం
గణవిటంకంబుల మీనాంకధనుష్టంకారశంకాకరంబు లై నుం
కెడలినగొరువంక పల్కులకుఁ గొంకుచు జంకెనచూపు లక
లంకరత్నాంకితతాటంకరుచులతో లంకెలు గొనఁ గింకరీజన
సంఘాతంబులవంకలఁ దలంక నిలుపుచు, నందంద యరవింద
గంధ తుండిల మందానిలసందోహంబులఁ గందళితకుండచం
దనమందారబృందాన్వితంబులై కురువిందమణిసందీపితంబు

లగు కెందలిరుచెందురకావించువల నొంది మకరందబిందు
 బృందంబులపొందునఁ జెందునందంపుగురివెందపందిరులయం
 దు నానందంపుఁజిందులుగొనునిందిదిరసందోహంబులనందడు
 లేచి క్రందుకొన జెందంబులు కొందలపడ నిందిరకు మంది
 రంబు లగుకెందమ్ములకందువలకుఁ బందెమ్ములు సలుచుచు
 నందఱు బిఱుందుల డిందఁ గొందఱు ముందఱ నరిగి యిం
 దిందిరముఖరితాళిందమ్ములగుకందర్పవిజయమాకందమ్ములక్రిం
 దఁ బిఱుందులు చలింప నందియలు మొరయఁ కుండనంపునం
 దిబొందియలు చందోయి నొరయఁ జిందులుద్రొక్కుచుఁ గం
 దుక కేళిం దేలుచు నిట్లు విహరింపు చుండ ఫలపరిపాకసౌభా
 గ్యసంపన్న శుకసంభాషణంబై భాగవతంబుకరణి, వసుమతీ
 జాతాభిరామంబై రామాయణంబుపగిది, నారూఢవారికు
 మారబాణాసనంబై భారతంబువై ఖరి, నామోదితసుమనోవిస
 రంబై యింద్రనగరంబుబాగున, స్నేహీభూతగంధవాహంబై
 ధనంజయ నివాసంబుపోలికఁ, జక్రాంగపాళికాసరస్సురితంబై
 దండధరునిలయంబుభాతి, భసితపలాశంబై నైర్మతినిశాం
 తంబుచందంబున, ననుగతరసవిలసితం బై వరుణమందిరంబు
 రీతి, సముదితగంధబంధురంబై పవనునిభవనంబుకై వడి, విలసి
 తకుందంబై రాజరాజనికేతనంబుచాడ్పునఁ, గందళితమహాప
 ఠ్తాభిశోభితంబై కైలాసంబుతీరున, జాతిరహితంబై యభేద
 బ్రహ్మాంబుచెలుపున, నఖిలద్విజనూక్తిగ్రాహ్యంబై మాధవుని
 యందంబున, శుకముఖవనప్రియచయంబులకు నిష్టఫలంబు

లోనంగుచు నకలవిధకుసుమాకరంబై, కుసుమాకరం బొప్పు
చున్న సమయమున.

18

--- సూర్యాస్తమయవరసము. ---

సీ. కరినాథుఁ బట్టన క్రంబుపై విడిచిన
సరసిజాతసునిచేటిగక్ర మనఁగ
వరుణదిక్కుదటికి వాసపుఁ డనురక్తిఁ
బంపిన కెంబువ్వుబంతి యనఁగ
నపరశై లాంతహర్షాగ్రజాలాంతరా
ర్పితమహాదర్పణబింబ మనఁగ
భువనాధిపతినిజపురమందు బిరుదుగా
వల నొప్పు నెత్తినధ్వజ మనఁగ
నభ్రాసుందరి సుగుణరత్నాకరునకు
మేలు గలుగంగ బలురతనాలు గూర్చి
పట్టి త్రిప్పెడియారతిపల్లె మనఁగఁ
గమలమిత్రుఁడు చరమభాగమున నొప్పె.

19

మ. ఎనయన్ సత్పతియంతరీపముననుం డేతెంచి యే మెంచునో
యనుశంకం గడుభీతిచే ఖరకగుం డభిం బ్రవేశించెనో
యన సస్త్రాలయవాటికిం జనియె నుష్ణాంశుండు తత్ప్రీడ యొ
య్యనఁ దప్పెం గద యంచు నక్కువలయుం బొనందముం
[జెందఁగన్.

ఉ. వారణదిగ్విధూటి నిజవాటికిఁ బోమ నినుండు రాఁగఁ దా
భూరిముదంబునం బొదలి భూరిమణిగణభూషణాలికెం

పారెడుపట్టుచీర మెయి నంట ఘటించి కుచద్వయంబున
గూరిమికుంకుమంబలఁదెనోయనఁ సాంధ్యముదోఁచె నయ్యె

క. ఇనుఁ డిరిగె ననుచు సనుమాం [డన్.

గన నీలపటంబుఁ దాల్చి గలయాశల మే

కొనియెడు జారిణి కై వడి

ననఁ జీకటి పుడమిఁ జెలగె నతిబహుళం బై. 22

చ. అపరనఘాటికామణికి నై యశిమోహముఁజెంది రాజు చో
క్కపుసిరి గల్లుమంశ్రఘటికాశతి విచ్చినపూలుఁ గొన్ని
యం, దపుఁగపురంపుఁబూసలు ముదంబున వశ్యతఁ గూర్చు
బంచెనా, నపుడు సరోజజాండమున నంతటఁ బారులు దీరె
[చారకల్.

చ. మగుఁ డనుభూమిపాలుసకు మాపటివేళల దిక్కురంధ్రులు
విరులును లాజలుం గలిపి వేడుక సేనలు సల్లెరో యనఁ
సరవినభగిప్ర దేశ మనుసాధమునం బొనరించుచివ్యసుం
దరతరవజ్ర పాళిక లనం దగెఁ జుక్కలు బిక్కటిల్లఁగన్. 24

→ చంద్రోదయవర్ణనము. ←

మ. కుముదంబుల్ వికసింపఁ గోకములు సంకోచింపఁ గామిప్రజా
లిమనంబుల్ దిలకింప నలైనలుఁ దెల్పించెంది రాణింప న
క్కమలంబుల్ ముకుళింపవెన్నెలలు వేడ్కన్తింటసూచింపనం
తమసంబున్న శియింపఁజిత్తినులచి త్రంబుల్ విజృంభింపఁగన్.

చ. తొలిదెసకెప్పునొంద నయుతుల్భయమందఁ బయోధిపొంగఁ
ద, మ్ములుమొగుడంగఁ గల్వలు ప్రమోదమునింప నరు
ల్లలింప మి, న్వేలయఁ దమిస్త్రముం బొలియ వెన్నెలపుల్లు

లుఁ జేర మారుఁ డ, గ్గలమయి మీఱఁ జంమరుఁడు గాం
తుల జల్లుచుఁ దోఁచె నెంతయున్. 26

తే. మదనుఁ డిగురాకుతూపులు పదనువెట్టు
కళలు దేతెడుశాణచక్రం బనంగఁ
దామనీసతికర్ణావతంస మనఁగ
నుదయగిరిఁ జంద్రమండలం బుదిత మయ్యె. 27

→ యామినీపూర్ణతిలక యుద్యానంబున విహరించుట. ←

వ. ఆసమయంబున యామినీపూర్ణతిలక యనుగతసదాశీతిలకయై
ప్రాద్దు నోక నిదారరాక లేచి కేల్పాచి నద్వైసలం జూచి
దండ నుండునొక్కవేదండయానప్పఁ గైదండ యిడి మందగ
మనంబున బృందారకసుందరీసందోహమునడుమఁ గడు నెడవై
నందనవనంబునకుం దరలుపుడుదాపదవదనచందంబున
నందంబై యుద్యానవనసమీక్షణోద్యోగయై చని చని య
చ్చట నచ్చపుఁబచ్చరాలమె చ్చగుతినైల వెన్నలపొడలు గడ
లుకొనఁ జివురుజొంపంబులసాంపొందినమాకందంబులచెంతఁ
గొంతనేపు విశ్రమించి శదాశ్రిశవనితాజనతాకల్పిత ఫలకు
సుమాద్యుపధానంబుల హర్షంబు నొంది యవ్వలఁ జని జవ్వ
నులం బిలుచుచు నవ్వనిఁ గల ముం దిరుగుచు మంజుతరకుం
జంబు లరయుచు నంబుయం త్రంబులఁ జూచుచు పాదులు గట్టి
బాదులు చేసిన మల్లికావల్లి కాదుల నవలోకింపుచు నింపులు
మెఱయ సంపెగలు గోయుచు సొంపు సంపాదింప సాలంబుల
లోలంబు లగుశిఫాజాలంబుల సమ్యాటంబులనొయ్యనొయ్యన

నుయ్యాల లూగుచు, బాగుమీఱిననికటతటినీతటనివనిత
 సికతాశలంబులఁ గప్పురగంధులతోడ నొప్పుగఁ గప్పురంపుఁ
 దిప్పలమొగచ్చులు గప్పి వెన్నెలసప్ప లాడుచు దప్పినఁ జప్ప
 టు లప్పలింపుచు నొకకొకరిం గికురింపుచు నాటలఁ గాటలఁ
 బూదోటల నిట్లు విహరింపుచు.

28

రగడ. అలివేలొ మన కామోదంబులు
 గలయగఁ జేయనుఁ గలనాదంబులు
 పెంపు దీర్ఘగఁ బ్రకవారంబులు
 గుంపులుగొని పల్కుచుఁ గీరంబులు
 జాలగు తేటులర్థుంకారంబులు
 నోలిగ శారీహంకారంబులు
 పరగఁగ నొప్పెడుసాటిరంబులు
 మెఱయుచు నుండెడుమేటిరంబులు
 పడరు నెప్పుడుఁ గుఱమాసారంబులు
 గడువడిఁ బోకురె కాసారంబులు
 గలిగినచోటికిఁ గదలుఁడితావులు
 గలిగినఁ జాలును గపురపుదీవులు
 చూడరె యెంతోసొం పై యున్నది
 పోడిమిఁ జెప్పుకొ మునుచే కన్నది
 కంటే శక్కున గాదా వాటికి
 నంటివె పోదను యాననవాటికి
 పదవే పోదము పదుగురి మిప్పుడు
 పదరక పోవలె బలుకాల్ చప్పుడు

వినిన బెగడి పోవే రాయంనలు
 పనివడి నే ర్భేర్పడగాఁ జంనులు
 చాటుఁ జేసికొని చనరే యింతులు
 మాటలాడకురె మఱి మిరంతులు
 ఎక్కడ వచ్చిన నేమన మీరలు
 అక్కఱొ వింటివె యి మివాఱలు
 నేయఁగ నన్ననఁ జెలువే నీకున
 బోయెద నుండవె పొలుఁతికొ నాకును
 బని గను మున్నది పలుకే మంచిది
 మనలేగా నీమాటలనం చిది
 తేటగ మన మీ జేనియచంకలు
 దాటఁగఁ దరమే తలఁపున శంకలు
 మానరె చూచిన మంచిది నెన్నెల
 కానికాని మఱి కపురపుఁదిన్నెలఁ
 దరువునీడల దాఁగిలిమ్మాఁతలు
 పరఁగ నాడుదము పదుగురునాతులు
 రాచే నే నీరమణిని ముట్టితిఁ
 గోరికి మీఱఁగఁ గొమ్మనుఁ బట్టితి
 బంతు లాడుదము వంతులు గట్టుక
 చెంతకు రమ్మి చెలిఁ జేపట్టుక
 పువ్వులుఁ గోయుద మివ్వనితావుల
 దవ్వా పోదము తనరెడుతావుల
 కిమ్మె యున్నవి యివిగో పువ్వులు

నీమహి రాలిన వేటరె వుప్పులు
 గాడిగ వెన్నెల గాయగఁ దరువుల
 నీడలఁ బొడవెన్నెల లీయిరువుల
 కేతెంతము మఱి యిందఱు వేడుక
 నాతతకేళుల నందఱుఁ గూడుక
 నాడుచుఁ బాడుచు నతివలు ఘనముగ
 వేడుక చేసిరి వెలఁదిని ధనముగ.

29

క. అం దలసి సొలసి రాజపు
 రందరకన్యాలలామ రమణులు వేడ్కం
 జెంది యుపచారములు నే
 యం దగ శయనించె సుమధృతాంతశయ్యన్.

30

తే. అట్లు శయనించి కూరుకు నంది యంద
 సంతలో లేచి వివశాత్త యై కలంగి
 తెలిసి కనుమూసి స్మరఁ దెలివిఁ గాంచి
 కాంచి దిక్కులఁ జెలులను గాంచి కాంచి.

31

తే. మగిడి శయనించి మఱి లేచి మై విదిర్చి
 మదినిఁ దలపోసి తలపోసి మరునిగాసి
 కిని భరింపఁగ లేక మా ర్జనయఁ జిక్కి
 పల్క నేరక యున్న నప్పడఁతు లెల్ల.

32

క. ఇది యేమివింత యిచ్చట
 నిదురించెను లేచి లేచి నెఱి మనములఁ జూ
 డదు మాటలాడ దెంతయు
 నిది యేమో తెలియనేర మే మంద మయో.

33

వ. అని యిట్లు శమలోఁ దాము వితర్కించి చుట్టుముట్టి రాపట్టి
నిట్టట్లుఁ బట్టి యట్లు దానిమొగంబుఁ గనుఁగొని యొక్కసఖ
యిట్లనియె. 34

క. ఓయమ్మ యేమి యిది నీ
కీయెడ మముఁ జూచి పల్కువేమీ యిపుడ౯
డాయపు శ్రావణ మేమీ
పాయనిదయతోడఁ జూచి పల్కుము తనీవ్వి. 35

చ. అన విని చాలఁ దెప్పిరిలి యాసఖఁ గన్గొని పల్కెనో సఖ
వినుమొకవిత యేనుఁ భువిఁ నచియించెద నైనఁజెప్పెద౯
వనిఁ జరియించి యిచ్చటికి వచ్చి మాదంబునఁ బువ్వునెజ్జనిం
పునశయనించియుండుశిఁకఁ బొందుగఁగూర్చిడినంతలోపలన్.

చ. ఒకకలఁ గంటిఁ గంటి ఘనునొక్కని చక్కెరవంటివానిపో
లికిఁ దనరారువాని ననులీమసకాంతుల నొప్పువాని సం
వికసిశిసారసాక్షి మఱి విన్నది గన్నది గాన మెప్పుడో
సకి యిట వచ్చి నాసరస జాణతనమ్మున నుండె నుండినన్. 37

ఉ. నేనును వానివే రక్షగ నేరక మారకతోరకార్తుక
జ్యోనినదంబు సోకి శమినంది చెవుడ్పడి చూచుచుండ వాఁ
డూనినప్రేమదిన్యఫలమొక్కటియిచ్చి యదృశ్యుడయ్యెఁజం
ద్రాననచంద్రుఁ డజ్జలధరాంతర మొందినరీతి నంతటన్. 38

ఉ. తత్తరపాటుఁ జెంది నుది తల్లడిలంగను మేలుకొంటి నా
చిత్తజనన్నిభాంగుఁ డెటఁజెందెనొ నన్నిటఁగూర్చుండె నయా
చిత్తజుబారినిం బడఁగఁ జేసె నిఁకం దమిఁ దాళఁ జాల నే
నిత్తఱిఁ బల్కువమ్మ దయ నిందుల కేమియొనర్తు భామినీ. 39

వ. అనిన శుకవాణి యిట్లనియె. 40

ఉ. ఈకల మంచిదమ్మ మది నిందుకు సంశయమొందకమ్మ యీ
 శ్రీకరగాత్రదర్శనము చేకురునమ్మ శుభావహంబు ను
 శ్రీకర మైనపండు సుతసిద్ధియు నొక గదవమ్మ మేలు మే
 లీకల మాకు సన్నదమ్మ హెచ్చెగదమ్మ సుధాకరాననా. 41

వ. అని యిట్లు పలుకు చున్నసమయంబున. 42

సీ. మలయాగముల జాతీ వలయాగములఁ దూట్టి

కలయాగలఁ జేరి పొలుపు లూటి

సునసారసము గాంచి సునసారములఁ జెంది

చునసారఁ జొరుపంది శనువుఁ బొంది

మల్లికాసవహేమవల్లికాసుమనోమ

తల్లికాయుతనీమ నల్లికఁ గని

కేళికారతిలోఁ బాలికాసుకపోల

పాలికాసవలీల మేలుఁ గాంచి

తే. శారికాకీరవరభృతచంచరీక

కలితకలకలనినదసంకలితచలిత

విరహిజనమానసాంభోజవీధి యగుచుఁ

గలము నేతెంచె శీతలగంధవహుడు. 43

వ. అట్టిసమయంబున. 44

శా. రాకాశీశమఃకూభజాలములు మేరల్ మీటి మై నిండ ను

ద్రేకాంభోజశరాశుగానభులు లోఁ ద్రిపూర్ణఁ బాటిరనై

త్రైకాంచత్సవనంబుపై నయిగడు సొచ్చెవిజృంభింపము

క్కాఁకంజెంది సహంబుజాలక తమింగాసిల్లిమూర్ఛిల్లినన్. 45

వ. అచ్చటచున్న నయ్యనందోహంబుచూడకారంబులొంది. 46

ఉ. ఇవ్వని కేలవచ్చితిమి యిందఱముఁ గుమిగూడి వచ్చి యీ
 పువ్వులతోట నేలసారఁబూనితి మిప్పుడు పూని యిచ్చటం

గ్రావున నేల నిల్చితిమి గొబ్బునఁ బోక యటంచు మిం
చుబోం, డ్లవ్వనజాతీఁ జూచుచును హా యనుచుకా మది
[సంభ్రమించుచున్. 47

- చ. కలగనువారలుం గలరు కల్గిన నీకలవంటి దెక్కడం
గలుగును గల్గె నివ్వినము గాసిలుచుండెడికాంత తెక్కడం
గలరు వభూటులారయిఁకఁగార్యముమీఁదవచింపరస్తుయీ
చెలి నెట నుంచఁగాఁ దగదు చేసిన మింకికి నేగ బాగుగన్.
- వ. అని యిట్లుచిసంబుగా శ్రీశృంగారములు సలిపి నేద దేర్చి
యారాజపుత్రిని దొడ్కొని పోయినయాలోన. 49

--- బిల్వణుడు చంద్రుని నిర్మించుట. ---

సీ. సాంస్కృత్యముతల్లఁ జలిపి యుష్టుం డైన
యూశ్వరునకు ననుస్కృతు మోవర్చి
భుజియించి తావులఁ బొలు పైనచెందన
మీఁది పువ్వులు దాల్చి హారరాజి
భరియించి వలువలు ధరియించి తాంబూల
మును జేయుచును నచ్చి మోగ మంది
శయ్యాతలంబున శయనించి చంద్రునిఁ
బరికించి వీక్షించి భావ ముర

తే. నింపుమెయి బిల్వణుండు వర్ణింపఁ దొడఁగె
నిదియు విరహీణులకుఁ జూడ మదనతాప
మెదఁ బొడగుఁ జేయు విత్తనం బెన్న మతియు
మరునకు బలంబు వరచంద్రమండలంబు.

50

వ. అని మతియు నిట్లనియె.

51

చ. కలువల నిద్ర తేసి రతికాంతునిమాంద్యము వాపి పుష్కర
స్థలిఁ దిమిరంబుఁ జోపి రతిఁ జాలనిశాలల నూపి దేవతా
వలి కమృతంబుఁ జేసి యలవాసవదిక్పతికుండలంబు నై
కలువలతేనిమండలము కాంటిలుచున్నదితూర్పుకొండపై. 52

చ. ఇది గగనంబుగాదు నుతియింప సుధాననరాశిగాని మేల్
వదలనితారకానిచయపం క్తులుగా వివి ఘేనఖండముల్
గుదురుగఁ జుట్టుకొన్న నరకుండలి గా కిది చంద్రబింబమా
యిదియునుజిహ్వాగాదు పవళించినవిష్ణుఁడుగానిచూడఁగన్. 53

చ. అరయ నభ స్తలం బనెడియందపుగందపుసానపై రుచిం
బరఁగినచంద్రబింబ మను బాగగుచందనరాశి పై పయి
నెఱయఁగ వాసనార్థమయి నించినక స్తురిఁ బోలి యొప్పెత్తీ
కరముగ నీకళంక మనఁగా నను నై విలసిల్లు నెంతయున్. 54

చ. అరయఁగ జంద్ర నీ గుడరసుగదలిసొప్పు నటంబటంచుఁ జా
మరమృగమంచుఁబల్కుదురుమానుగఁ గొన్దఱునేవచించెదం
గరిగమనాధరస్థలులఁ గమ్మదనంబు ఘటంప ధాత సి, న్నొ
రసి సుధారసంబుఁ గొనెనోయదిజాలమునాటనుండియున్. 55

చ. జలనిధిపంకమంచు మహిచాయయుఁ జిహ్నము లేడిపిల్లకం
దళితసురేంద్రనీలమణిధామ మటంచు వచింతు రంద తీ
కలువలతేనియందుఁ గలకందును నే ననుకొందురాత్రియం
దలవడ మ్రంగినట్టిశమ మంతరసంస్థ మటంచు నెంతయున్. 56

ఉ. చందురుఁ డన్న ప్రాధిపతి శౌర్యవిజృంభణవృత్తిఁబూని పౌ
రందరదిగ్ధరేంద్ర కుహరంబుననుండి రుచుల్ నెలంగఁగా
మందల కేగుదెంచుచుఁదమగకరికుంభము స్వాంశురేఖకా
బృందనఖంబులం జదుచువీడినముత్యము లయ్యెఁ దారకల్. 57

సీ. ✓ ఈకళానిధివల్లనే కదా దిక్కుది
 క్కులవారలెల్లనుఁ దెలివిఁ గనుట
 యీనసుఖనివల్లనే కదా విబుధులు
 కోరికల్ దీఱంగఁ గుఱవుఁ గనుట
 యీమహావిధువల్లనే కదా సభ్యు లె
 న్నఁగ నిశావకులెల్లఁ నిగులు గనుట
 యీసత్ప్రభునివల్లనే కదా మోదించి
 కువలయం బెచ్చుగాఁ గూర్చి గనుట

తే. యవుర! యీ గాజుచుహిమ యేచునఁగ వచ్చుఁ
 దమము వారించి యగులసంఘటి నడంచి
 యన్యరతి డించి హరిపద మాశ్రయించి
 యుదయగిరిమర్గముననుండి యొప్పుచుండె.

58

ఉ. ఈయుదయాద్రి గాజునగిగీర్వర మీసితభానుఁ డెన్న దా
 తొయణి నేలుశంకరుఁడు కప్పు గళచ్ఛవి దాపుచుక్క వై
 నాయకమూర్తిమీ పుష్పిన్ములుదక్కినచుక్కలుఁ మహా
 శ్రేయమొసంగు స్వప్నరుచిఁ జెందిభజించువియోగిపాళికిన్.

సీ. ✓ ద్విజగా జటంచు భావించుటయేకాని
 రూఢిగా దోహకరుండు వీఁడు
 సన్మార్గగతుఁ డంచు జనులు పల్కుటెకాని
 దండి మీఱిననిశాటుండు వీఁడు
 నమృతకరుం డంచు నాఖ్యమాశ్రమెకాని
 చర్చింపఁగా విషజనుఁడు వీఁడు
 కువలయప్రియుఁ డంచుఁ గోరి నెప్పుటెకాని
 పాడి దప్పినచక్రవైరి వీఁడు

తే. తమము వారించురా జనుక్రమమె కాని
 యేపు మీఱంగ నారుల నేచు వీడు
 ననుచుఁ గులటలు దూషింతు రినుచు జనుల
 శ్రోవ రా వెఱచితో నీవు తోయజారి. 60

క. సురలతెరపు నో సాగితి
 వరయఁగ నత్పతివదే నిశాటుడవా నీ
 కిర వొందఁగ విధునామము
 హరి హరి తలపంగఁ జెల్లునా కమలారీ. 61

క. కమలంబున జననం బయి
 కమలాసనుఁ డనఁగఁ బరఁగి ఖరకరమతిచే
 దమియింతురే వియోగుల
 క్రమమున నావిడిచి మలిసగర్భం డందున్. 62

చ. హరి కబళించుటల్ హరునకంబకమాటఁదమిస్త్రయందుఁ దే
 జరిలుట నీటఁబుట్టుటను ఛాయలుగాంచుటమేచుబెంచుటల్
 ధరణిధరంబు లెక్కుటను దగ్గుట మిన్నులుముట్టి వచ్చుటల్
 గరకరిఁ బాంథకోటులను గాల్చుట నగ్నివి సిద్ధమే శశీ. 63

సీ. ఓరి మాయును కేలపోసికొనెదవురా
 తోరంపునీమేను దొండినోను
 జెలఁగి రాపేల చేనెదవురా ఫేచర
 పాళి నీకండలు పంచుక తిన
 నీలీల మము గాసి యేల వెట్టెదవురా
 పర్వంబులను నిన్నుఁ బాము గఱవఁ
 గ్రోధించి మ మ్మింత వేధించ నేలరా
 కాలారి వినరి ని న్నేలఁ గొట్ట

తే. ననుచుఁ బాంధులు నిందింతు రందువలన
లలిఁ బ్రవేశించెనో యింకళంక మొకటి
గాకయుండిన శుచిమూర్తిఁ గాంచు నీకు
మలినతావృత్తి గలుగునే జలజవైరి.

64.

సీ. పొంచి యెంతయుఁ దోడఁబుట్టినదానిల్లు
కంపవెట్టిన మహాఖలుఁడు వీఁడు ^{తిక్క} 66
చలపట్టి వెన నిశాచరవృత్తిని నదాళి
తేజంబు లడఁచు నిందితుఁడు వీఁడు
కలఁగి ఘోషింపఁగాఁ గన్నతండ్రినిఁ బట్టి
భంగపెట్టిన ఘోరపాపి వీఁడు
మెఱసి యాపయి నున్నమిత్రునివిభవంబుఁ
జూడఁ జాలని నికృష్టుండు వీఁడు

తే. టంచు భువిలోన విరహిణు లాడుకొనఁగ
సిగ్గు దోషక మిన్నంచె చెలువుమీఱఁ
దిరుగుచున్నావు మీఁ దింత తెలియలేక
తాళు వెన్నెలచీకట్లు ధవళకిరణ.

65

సీ. మేర దప్పనివాఁడు మేదిని నీతండ్రి
నిత్యజీవనవృత్తి నీదుతల్లి
యిష్టసంపదలెల్ల నిచ్చు నీతోఁ బుట్టు
నెమ్మి శ్రీగలవాఁడు నీదుబావ
వరసుమనోధర్మపరుఁడు నీయల్లుండు
నిర్మలచిత్త నీధర్మపత్ని
చక్రపాలనకళాశాలి నీమిత్రుండు
విబుధులపాలు నీవితరణంబు

తే. తనుమువారిండు నీదుసందర్శనంబు
నిఖిలజనులకు నొదంబు నీదుమూర్తి
యిట్టిసంపద గలుగు నీయట్టిరాజు
కోరి చూచిన గలఁడె యోకువలయేళి. 66

వ. అని యిట్లు బిల్వణుండు జంద్రునిం బేర్కొని బహుప్రకారంబుల నర్జించుచున్నయెడ. 67

తే. భోజనము నేసి కొప్పునఁ బూలు దుఱిసి
చందన మలంది తాంబూల మంద వేళ్లఁ
బాలుపుగా నచ్చి యామినీపూర్ణతిలక
యవనికాభ్యంతరమున శయ్యను వసించి. 68

ఉ. అక్కడ నాకవిక్షితివరాధిపుఁ డిందునిఁ గూర్చి నేర్పునఁ
వాకొని తద్విశేషములు వర్ణన నేరుఁగ నాలకించుచోఁ
దేకువ విస్తయాంబునిధిఁ దేలి మనం బలరంగ శంకచేఁ
గోకిలవాణి యిట్లనియెఁ గూరిమితోఁ దనలోన నేపునన్. 69

→ రాజసుతి బిల్వణునిచంద్రవర్ణనము విని విస్మించుట. ←

క. తమజనకుం డీసత్కవి
నమరఁగ జాత్యంధుఁ డనుచు నాది వచించెం
గ్రమ మొప్పు జంద్రవర్ణన
సుమహితముగఁ జేయఁదొడఁగెఁ జూచినకరణిన్. 70

శా. అంధుండెక్కడ! చంద్రుండెక్కడ! దదీయంబై నయవ్వర్ణనా
బంధంబెక్కడ! నిట్టినింత గలదే! భావింప నెచ్చోటనై
సంధాత్రీంద్రుండు మాకునిర్వురికు నందంబొప్పనన్యోన్యహృ
త్సంధానం బగునంచుఁ జేసె నిటులం జర్చింప వేఱున్నదే? 71

వ. అని మఱియును. 72

క. వ్రతభంగ మయినఁ గానీ
మతిమంతు నుదాత్తవేషు మానితవిద్యా
న్వితునిం గాంచెదఁ గన్నుల
కతుల మహోత్సవముగాఁగ యని చెలి ప్రీతిన్.

73

— యామిసిపూర్ణతిలక కవినఁ జూచి మూర్ఖిల్లుట. —

సీ. వీనుతవిద్యాజితద్విజరాజు ద్విజరాజు
రుచిరాజు నగుమోమురుచులవాని
రమణీయవాణి భారతికాంతు గతికాంతు
నతికాంతిఁ దెగడుసోయగమువాని
నతులితశుచివిభాహరిమిత్తు హరిమిత్తు
వరమైత్రి గల్గువైభవమువానిఁ
గలిత తేజోల్లసత్కరులాపుఁ గమలాపు
గమలాప్తి మెఱయుచందములవాని

తే. సకియ మది నెంచి తమి మించి సంభ్రమించి
కరము లలరించి తెఱ వంచి కందళించి
సొంచి తిలకించి పులకించి సొలుపుఁ గాంచి
కాంచె రోహిణిఁ జంద్రునిఁ గాంచినట్లు.

74

క. కాంచినయంతనె సతి పుల
కాంచిత దంతురిత దేహ యై నిశితోద్య
త్పంచశరశరవిపాటన
సంచలితస్వాంత యై వెనక ధృతి దూలన్.

75

తే. పరవశత నొంది మూర్ఛానుభావ యగుచుఁ
బవనచాలననిపతితవల్లిమాడ్కిఁ

పంకజాయతలోచనఁ బడియె మఱియుఁ

బట్టు దప్పినకనకపుఁబ్రతిమఁ భోలి.

76

ఉ. ఆకడ బిల్లుణాఖ్యకవి యత్తఱిఁ దామరసారిఁ గూర్చి యెంతో
కరముప్పతిల్ల వినుతుల్ పచరింపుచునుండి యంతలోఁ
బ్రాకటబద్ధకాండపటిపై రమణీమణిమోముఁ జూచి య
స్తోకమహాదయాద్రిపయిఁ దోచినచంద్రునిఁ భోల్చి ము
[ట్రనున్.

→ బిల్లుణుండు రాజకుమారిని జూచి వర్ణించుట. ←

సీ. రాకేందుబింబమో గాజీవనో మించు

టద్దమో లేక నెప్పుద్దుమొగము?

చెలు వొందుకల్వలో చేపలో మరునినా

రాచంబులో లేక లోచనములా?

కోకంబులో విరిగుత్తులో బంగారు

కుండలో లేకవర్షోజయుగము?

క్రొక్కారుమెఱుంగొ మేల్చుక్కయో నునుఁబైడి

పక్షిఁగయో వేటొక్క తెఱవయొక్కో?

తే. యవుక!-యీకళ యీతావి యీరమణత

యీవిధంబులు నీబెఱ్ఱు లీకుశలత

యీసువృత్తత యీసొంపు నీమెఱుంగు

నీతఱుకునిగు లీచాయ లెందుఁ గలవు.

78

సీ. హరిణవిముక్త శీతాంశుబింబము గాని

పురుడింపగా నిది ముఖము గాదు

ఘనసుధాపూర్ణ కాంచనకుంభములు గాని

చర్చింప నివి యురోజములు గావు

పంచశిలీముఖబాణపంక్తులు గాని
గుటిమీఱ నివియు ముంగురులు గావు
నిరుపమయువజననిగళంబు లగుఁ గాని
యమరంగ నివి వీక్షణములు గావు

తే. డాలు మించినమించుటద్దాలు గాని
గణుతిగొన నివి గండభాగములు గావు
సోయగంబయినబంధూనుమము గాని
భావమున నెన్నఁగా నిది మోవి గాదు.

79

మ. టీతి నిర్దుశ శశిరేఖ విల్లుఁ గలువ లైందమ్మిరే కబ్జము
న్లతికల్ గుంభములాకసం బిసుకదిన్నల్ రంభలుంగాహభుల్
తతపత్రంబులు భావలీలఁ గొని యీచంద్రాస్య ఫాణాక్షని
ర్జితదేహుఁ శుకరాజవాహుమొలపించెన్నఁ జిత్తంబుగన్. 80

మ. ఉరువతో జయుగాంతరస్థ మయి నాయుల్లంబు రాదేమి త
ద్భరసంఘుప్తి నశించెనో విరహసంతాపాగ్నిచేఁ గ్రాగెనో
స్థిరలావణ్యసుధాంబుజాకరవరాప్తి మున్నెనో కామత
స్కరవీరుండు హరించెనో నవనయగికాంతారసంచారుఁడై. 81

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

82

సీ. ఈభామతనుకాంక్షి నేపారఁ జూచిన
హేమాభిధానంబు నెంచ నేల
నీచానయూరుప్రభాచాకచక్యంబు
రంభాభిరూప్యంబు రహి నడంచు
నీరామనవ్యనాసారమ్యలీల తి
లోతమాఖ్యను దల నెత్త నీయ
దీకొమ్మ కన్నుల నిర వొందుబెళ్ళులు
హరిణీవిలాసంబు నపహసించు

తే. నిటుల గాత్రైక దేశము లటనుటించు
సారవారవధూటికాసామ్యకలన
మనుజులోకంబునం దుండు మానవతు ల
నంగ నెంత యో దీని మానంగ వశమె.

83

సీ. చలియ పెన్నెరిగుంపు జేపట్ట గలిగెనా
ఘనసంపదలు నేడ్క గాంచినట్లు
కాంత మోమున మోము గదియింప గలిగెనా
యతులితరాజ్య మందినట్లు
ముద్దియకన్దోయి ముద్దాడ గల్గెనా
యింపుమైగువలయం బేలినట్లు
వనితకంఠాశ్లేష మొసరింప గల్గెనా
యగుదార బెన్నిధి యబ్బినట్లు

తే. కలికికమ్మోవిచవి జూడ గలిగెనేని
యురుసుధాహారవై భనం బొందినటుల
నెలతతో గూడి క్రీడింప గలిగెనేని
యతనుసామ్రాజ్యమంతయు నమరినట్లు.

84

ఉ. అందపుగౌను శ్రీహరి నహర్నిశము భజించి తత్పదం
బందెనటంచు జన్మవ తదాకృతి గాంచె గిరీశుఁ గోరి యా
రుందగజూచి వెంటబడి రూఢికినెక్కుట యెట్లటంచుదా
జెందె నహీనవృత్తినువిశేషత నిర్వరకుం బ్రియంబుగన్. 85

చ. వనజమహావిభూతి హరివై ఖరి గాంచు బద స్తనోక్తులు
వనజమహావిభూతి హరివై ఖరి మించు గళోరువేణికల్
వనజమహావిభూతి హరివై ఖరి నెంచు గరాక్షిమధ్యముల్
వనజమహావిభూతి హరివై ఖరినొంచు దృగాస్యయానముల్. 86

సీ. ✓ ఈభామవదనాబ్జ మెలమిఁ గాంచినయంత
విధుని సంభావించి వెలసినట్టు
లీచాననెరికురు లెనసి పట్టినయంత
సీలకంధరసేవ నెగడినట్టు
లీయంబుజాక్షికన్దోయి ముద్దిపనంతఁ
గమలజనదూభతి గలిగినట్టు
లీరామ కెమ్మైవి యింపార నంటిన
నరుణబింబాలోక మమరినట్టు

తే. లవుర తన కింతకంటె భాగ్యంబుగలదె
యతనుమంత్రాధిదేవత యనఁగ వచ్చు
నీచెలినిఁ బొందఁ గోర్కు లీడేరుఁ గాక
వేట మదిఁ బూని తపముఁ గావింపనేల.

87

సీ. సారంగముల మీఁకు సారంగములఁ గేరుఁ
దొయ్యలికొప్పు కన్దోయియొప్పుఁ
బున్నాగముల నెంచుఁ బున్నాగముల నొంచు
నలినాస్యగతిసొంపు నాభిపెంపుఁ
జంద్రఖండము నేలుఁ జంద్రఖండముఁ బోలు
సుదతిచెక్కులలాగు నుదుటిబాగుఁ
గాంచనంబు హరించుఁ గాంచనంబు హసించుఁ
దరళలోచననాస తనువలీన

తే. మవుర యీముద్దుచేలిఁ బొందినట్టివాని
భాగ్య మెన్నంగ వశమె యాపద్భవుఁడు
దీని సృజించువేళ వాడేవి నెదుట
నుంచుకొని చేసెఁ గాఁబోలు నొండు గలదె.

88

ఉ. దీనిముఖాంబుజంబు గణుతింపఁ గళానిధియొక్కకోణమం
దూని నెసింపుఁగాక నయనోద్గతి వాకొనఁ గల్వితొక్కచో
మానుగనిల్పుఁగాక మృదుమంజులవాగ్గతిఁ జెప్ప వల్లకీ, నావ్
నమటుండుఁగాక మినుచాయకుఁమ్రొక్కెదమధ్య మెన్నఁగన్.

సీ. ఊహించి పున్నమ యొక్కప్రాద్ధండునో
ముద్దియనెమ్మోము ముద్దులాడఁ
దనగార సత్ఫలదానముల్ సేతునో
నెలఁతకెమ్మోవితేనియలు స్త్రీల
బంగరుకలశముల్ పరఁగఁ బూజింతునో
పడఁతిచన్దుబ్బలు నట్టి యాడఁ
జెలువొంద భూప్రదక్షిణము గావించునో
యతివకటిస్థలి సధివసంప

తే. నిటులు గాకున్నఁ గల్గునే యింతికోడి
సంగతు లటంచుఁ దమిమితి సంగజాత
జాతతాపాతిశయమున సతిని మితిని
మమతఁ బెనఁగొని నల్లించు మఱియు మఱియు.

90

సీ. పొలఁతిపాదములతోఁ బొందు సేయఁ దలంచి
తామరల్ పరికించి తమ్ము లయ్యెఁ
గలికిపాలిండ్లతోఁ జెలిమి సల్పఁగఁ గోరి
భావించి చక్రముల్ పఱు లయ్యె
సుదతికెమ్మోవితో జోడు గూడఁగఁ బూని
చెలఁగి మంకెన బంధుజీవ మయ్యె
హరిణాక్షి నెమ్మోము నాశ్రయింపఁగఁ జూచి
మిహిరాంకుఁ డెలమి సన్నిత్రుఁ డయ్యెఁ

తే. జం ద్రముఖయంగములు పంకజాతము లని
యరులని విహీనగుణి యని భరితదోషుఁ
డని కదియ దూరముగఁ జేసె నాత్మనిత్య
మృదులసున్నిగ్ధతాగంధ విదితకళల.

91

ఉ. పట్టుగ నీవధూటికచపాలిభజింపఁగ నీలమేఘ మే
గుట్టలఁ జెందునోముఖముఁగోరి నుతింపఁగఁబూర్ణచంద్రుఁడే
తట్టునఁ జేరునో మతియుఁదాల్కొనినూగుదలంపఁ బాములే
పుట్టలఁ దూఱునో సమతఁ బూరఁగలేక విచిత్రవైఖరిన్. 92

మ. సతిహృత్పుష్కరసీమఁ జన్యన గిరీశ ప్రార్థనన్ నేసి త
ద్గతిఁ బ్రాపించినయోర్వమివిషధరాకారంబుఁ దాఁబూనెనా
రతిపంచాననలీలఁదాల్చె నడు మాహా యంచు ధమ్మిల్ల మా
శితికంఠత్వమునొందనెవ్వైగముగాంచెన్సమభావంబొగిన్. 93

సీ. కాఁబోలు నిదియుఁ జొక్కపుసుభాకరరేఖ
కాదుపో నిష్కళంకతఁ జెలంగెఁ
గాఁబోలు నిది యశోకపుఁదూపుదొరమాయ
కాదుపో సశరీరగరిమ దనరెఁ
గాఁబోలు నిదియుఁ జక్కనివేల్పుపూఁబోఁడి
కాదుపో విభ్రమేక్షణము లొదవెఁ
గాఁబోలు నిదియుఁ దొల్కరితీవియ మెఱుంగు
గాదుపో నిశ్చలగతిఁ దనరె

తే. ననుచు రతిపతి మోహామృతాంబురాశి
మగ్నుఁడై విస్తయాక్రాంతమానసాబ్జుఁ
డై సరోజేక్షణారూప మరసి యరసి
నేర్పు మీఱంగ మతియు వర్ణింపఁ దొడఁగె.

94

చ. కడువడి రాహువేర్చి నవకంజవిలోచనయాస్యచంద్రునే
 ర్పడర హరింపఁగాఁ దొడరి యస్తదరాతికరాతియంచు నే
 ర్పడ మదిలోఁదలంచి మఱిగ్రమ్మటి వెన్నున నిల్చెనోయనఁ
 జడ యలర్కు ఫణాగ్రుచిచాక్షున రేగడిబిల్లపైఁ దగన్. 95

చ. కళలకు ధామమై జలజగర్వ మడంచి సుధాప్తిఁ దారకా
 కలనఁ జెలంగి తెల్వ్విఁ గని కాముకపాళికి గుండెగాల మై
 యలరెడుభామినీవదన మైందవబింబ మనంగఁ జెల్లదే
 కలయఁగఁ గానిచో నచటఁ గల్వలపేరిటికన్ను లొప్పునే. 96

చ. కలువలుమీలుదు మైదలుగాంతగనుంగవకోడి యందుఁగా
 వలసివకోర్కి దీనిగెలువం దగువీరుఁడు మారుఁడంచుఁ దూ
 పులుగ ధ్వజంబుగా గుణముపొందికగా నయి వచ్చి దానిభ్రూ
 చలనముతోన తద్దనువునఁగతిఁ దప్పినఁ బోయె నన్నియున్. 97

క. వనితముఖాంబురుహస్థితిఁ

బనిగొని కాముకుల గెలువ భావజుఁ డెలమిం

దనయుభయపార్శ్వముల నుం

చినచక్రములో యనంగఁ జెవు లలరారున్.

98

కా. భ్రూకోదండముఁ బూని దృష్టివిశిఖంబుల్తోనె సంధించి బ
 ల్రాకాచంద్రునిఁ బట్టి రెండుతునియ ల్లావించి తత్సారముం
 బోకుండ న్నవరించి పార్శ్వములనింపుల్ నింపఁగానుంచె నా
 నాకంజేక్షణచెక్కుటద్దములు చెన్నారం దళుక్కుంచొగిన్.

చ. వరసుమనోవిలాసములవైఖరి మాని తిలోత్తమాఖ్య యీ
 ధర సుమనోవిలాసములఁదద్దయుఁ గాంచెదనంచు వచ్చి యు
 ధ్ధరగతినువ్వుప్రూఁకుల నఫోముఖయై తపమాచరించియీ
 కరివరయానవాస యయి గాంచె సమస్తవిశేషవాసనల్. 100

సీ. క్షణవిలాసమే కాని సరి గూనె చిగురాకు
 సుమనోనురాగవిస్ఫూర్తి గనినఁ
 బయిచాయయే కాని పగడంబుసాటియే
 యమృతాకరద్వీపమందు మసినఁ
 దీర్బవన్నెలకాక దీ టానె బలుకెంపు
 వరసువల్లవాప్తి వజల కున్న
 నెఱుపునూత్రమే కాని యీడె బంధూకంబు
 కమ్మతేనియతోడఁ గొనికొనిన

తే. సతతశోభాన్వితం బైన సార మగుచు
 సరస మై రుచి గన్పడి చక్క నగుచుఁ
 జక్కెరల మించి ద్రాక్షసం డుక్కడంచి
 యమరు నీవనితామణియధరమునకు.

101

క. కుందంబుల ననమా కైక
 బృందంబుల దాడిమైకబీజంబులయా
 నందంబుల జిగికెంపుల
 చందంబుల నపహసించు సతిదంతంబుల్.

102

చ. అతులిత మైనశంఖము సమంచితగానము నేర్పు మంచు నీ
 యతివగళంబుఁ జెంది తనయందలివై భవమెల్ల నిచ్చి త
 గ్గతిని భజించి యంతబలుకరహిఁ బాల్పడదయ్యెగా జడ
 స్థితులకు నబ్బునే స్థలవిశేషములం దప మెంత నేసినన్. 103

తే. మున్ను దము నేచుపగఁ బూని మోముచూపుఁ
 జెందునిందునిఁ గరము ల్కల్లిప్తకుసుమ
 బిసలతలఁ గట్టి యెగిరి తన్నసము మీఱు
 జక్కవ లనంగఁ జెలిబిగిచన్ను లమరు.

104

తే. వనితగంభీరసరసలావణ్యవార్ధి

యురుసుధాపూర్ణకుచకుంభయుగముఁ గాంచి

సకలలోకుల మిగుల నిర్జరులఁ జేయు

నేకకలశంబు గాంచుకంధీశుఁ డెగడి.

105

మ. స్మరుఁడన్విప్రుఁడుగూఁవనంబనుతనూజాతోద్గర్తబాల్యమ

న్పురుడుందీర్పశుభావహాద్యరసమన్పుణ్యాహముంజేయుచో

వరుస నిల్చినపూర్ణ హేనుకలశ ద్వంద్వంబు నాఁ బొల్పునీ

సరసీజాన్యపయోధరద్వయము భాస్వత్పత్ర రేఖాంక మై. 106

తే. ముగుద బాల్యపయోనిధి మునిగి డాగి

గూఁవనం బనుహరిహాయనలరుక్మపను

జెలఁగి వెలువడి నచ్చినశిఖరు లనఁగఁ

గాంతయురమునఁ గుచములుఁ గానఁబడియె.

107

తే. పడఁతిజఘనంపుపెద్దడాబాలు నూని

కాయజాఁడు పొక్కి లనుసురంగమునఁ దూటి

తెగువఁ గుచదుర్గయుగము సానించుకొఱకుఁ

దార్చునిశ్రేణి యన వళిత్రయము నెలఁగు.

108

చ. చలబలితంపుగబ్బివలిసిబ్బెపునిబ్బరపుబ్బుగుబ్బచ

న్నులనెఱిగొప్పభారమున నున్ననితినైల మించుబ బ్బిఱుం

దుల ననియాడుకొను పడునో యనుశంక సరోజనంభవుం

డెలమి రచించి గీల్కొలుపునిస్ససలా కన నారు తీ రగున్. 109

చ. అరయఁగ నాభిపుష్కరమునందు విహారముకొంతసల్పి సుం

దరతరగూఁవనం బనువనంబున బాహులతల్ చలింపఁగా

సరసపయోధర స్తబకసంగతిఁ గమ్మనితావి కెక్కి వి

స్తరగతి నేగుతు మైదలచా లన నారు చెలంగు బోటికిన్. 110

చ. జడ యనుతోక వెన్నడరసారపుఁగుంకుముచాఁతిరేఖయే
ర్పడఁగమిటారిగుబ్బలనుభారపుఁగుంభములంద మొప్పఁగాఁ
దొడరెడునారుసౌ రనెడుతుండము సాచి మనోజుదంతిరా
జుడుగకనీరు ద్రావుకొలనో యన నాభి చెలంగు నింతికిన్. 111

మ. చెలిసింగారపుఁబువ్వుదోటరసముల్ నెల్వొప్పఁగానింపఁబూ
విలుకాఁడన్బలుకాఁపుగుబ్బ లనుమేల్చీరంబుఁబెద్దుల్ ఘటిం
చిలలి నీలపుటారుమో కెలమి పుష్టిన్బట్టి మోఁబెత్తుమె
చ్చులచెంగల్వపుబావియో యనఁగ మించు న్నాభిగంభీరతన్.

క. చనుఁగవ బరునో లేకం
బెనఁకువ గలశోభనాంగిపిఱుందులు బరునో
యని గన విధి పిడికిటఁ బ
ట్టిసపట్టో యనఁగఁ గౌను లేవఁ వెలయున్. 113

మ. జననాథాత్మజకాంచనోరుయుగళీ స్తంభాగ్రభాగంబుపైఁ
బెనుపైముత్తలు లంత రాళులుగ నాభీద్వారమం దొప్పఁగా
స్తనజాంబూనదకుంభగుంభితనూసౌధాంతరస్థాయి మా
రునిసింహాసనమో యనఁగఁ జెలువారుంగాంచి దేశంబొగిన్.

తే. మరుఁడు శృంగారప్రీతి లేర్పఱచి తనదు
పేర నొకపేటఁ గట్టి సంప్రీతిఁ దోర
ణాల నుంచినకాలుకంబౌ లనంగఁ
గలికియూరులు చెలఁగుఁ బైఁ గాంచి మెఱయ. 115

క. మకరములను లోఁబెట్టుక
రకముగ వరశాలులను ధరం బడవై చ్చే
నకిజంఘిక లని యెంతయుఁ
బ్రకటించె గాహనులు రవంబుల దిశలన్. 116

తే. నెఱయ సారసములు దమ్ము నేలఁ బెట్టి
కాల రాచుచు నున్నాఁడు కలువలచేలి
వెతలఁ బడఁ జాల మిది రాహువేణి యనుచు
నతివపదములఁ బడె నన నడుగు లమరు.

117

తే. నిరవలంబంబు తమయుండునిలయ మెల్ల
నందు నిలు వాదరిక లే దటంచు వగచి
వచ్చి తారక లొకకొన్ని వనితపదము
లందెనో యనవేళ్ల నఖిలీ యమరు.

118

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

119

సీ. చెలియపెన్నెఱిగుంపు చీకటిశలఁ దన్నె
వదనము కళఁ బట్టి చదిపె విధునిఁ
జెలువకన్నుల లేళ్ల చెవి నట్టియాడించె
గరమొప్ప గళము శంఖంబు నూఁదె
బొలఁతిచన్నులు చక్రములరొమ్ము వెనఁ ద్రొక్కె
నారు సర్పముఁ గడు నంటి పొడిచె
జెలికటి పై కతముల వెన్నఁ బడ నొత్తె
నెత్తమ్మి నడుగులు నేలఁ బెట్టె

తే. మిసిమిబంగారుపై నెక్కె మేనిచాయ
యేమనఁగ వచ్చు నిక్కాంతయింపుసాంపు
మించుననయవసౌష్ఠవం బెంచి చూడ
వశమే వేనోళ్లు గలఫణివరుస కై న.

120

తే. కురులు కుటిలత గావించె గుచములందుఁ
గతినత విధించె సారసగర్భుఁ డెలమిఁ
జెలఁగి యీకాంతమన సట్ల చేయఁడేని
యతనిఁ బుడమినిఁ జతురాస్యుఁ డనఁగ వచ్చు.

121

→ కామిని మూర్ఖదేతి క విం గవయః గోరుట. ←

వ. అని. 122

క. ఈరీతి బిల్వ ణుండు మ
హానూధి నిజానుభావ మభినుతి సేయం
గా రామ తద్వచోమృత
సారంబున మూర్ఖఁ దేతి సంస్కృతి గలదై. 123

తే. యామినీపూర్ణతిలక యత్యంతపులక
దేహ యై లేచి నుదిని సంగేహ మెడలి
యబ్బుని హసించుకవివదనాబ్జ మమరఁ
గాంచి యూహించె నిజవిలోకాంచితముగ. 124

సీ. ఈకమలేక్షణునెద వసించినఁ గాని
యలనిశాచరుగర్వ మడఁపఁ జాల
నీసర్వమంగళాహితుఁ గూడఁగాఁ గాని
యంగజాతవికార మూర్ఖఁ జాల
నీవిబుధేంద్రుని హితము సేసినఁ గాని
యెసఁగి మరు శ్రతి నేలఁ జాల
నీబ్రహ్మతేజుని నెనసి పల్కినఁ గాని
యిల ఖిగాళి నధఃకరింపఁ జాల

తే. నితనిభాస్వత్కరాబ్జసంగతుల మెలఁగి
యేర్పడక గాని మదితమిఁ దీర్పఁ జాల
నితనియధరామృతంబు నాయిచ్చ దీరఁ
గ్రోలఁగాఁ గాని తాపంబుఁ గూల్పఁ జాల. 125

వ. అని మఱియుఁ దనలో నిట్లనియె.

126

తే. చదువుఁ జెప్పుంగ గురుఁ డయ్యె సాహసమునఁ
జూడఁ జూడంగ మరుఁ డయ్యె సోయగమునఁ
దలఁపఁ దలఁపంగ రా జయ్యెఁ గలితకళల
నిందు కేమి వచింతునే యిందువదన.

127

ఉ. ఏ లఘుచిత్త నై కదిసి యీనవమోహనరూపునన్నిధిఁ
బాళిని జేరితే నితనిభావ మ దెట్టిదో కాన రాదుగా
లీలఁ బరిగ్రహించునొకొ లేక గ్రహింపక పోవునొక్కొ నేఁ
దాళఁగఁజాల నింతి తనుఁదానతొడంగినఁ జుల్కునోఁ గదా.

వ. అని మఱియును.

129

ఉ. ఏగతిఁ బోవుదాన మఱి యీతని నేగతిఁ బల్కుదాన నా
లాగు మదిం దలంపక కళానిధి కా దని పల్కెనా పయిం
గాఁ గలకార్యమెట్టిదొకొ కానియెడం దనగారవా ప్తియెం
తాగడమానొయిందులకు నన్యవిచారము లేమిసేయుదన్. 130

వ. అని యివ్వధంబున వితర్కించి.

131

ఉ. రాజకుమారికామణి విరాళిని దాళఁగ లేక దూలి సం
యోజితకాండవస్త్రముపయోగ లేమికిమానియప్పుడు
రాజతశయ్యపైఁ బడి సరాగము గా విలపించె నాత్మభూ
రాజశరాళికిఁ నిలుపరానితమి భ్రమ ముప్పతిల్లఁగన్. 132

తే. హాకళాకాంత చతురాస్య హాకరోర

మారనిశితశరాళి వేమాటు నాటి

కలఁచె సంతాప మొదవ న న్నరుణఁ జూచి

ప్రేమఁ గొనవయ్య బాధఁ దప్పింపుమయ్య.

133

వ. అని సర్వగర్భంబుగాఁ బలికిన నప్పలుకులు కఠోరమారవీరదోర
టచ్చాపగుణటంకారనినదంబులుగా విని భావంబుగ్రహించి
సంచలితహృదయుండయి కవిపుంగవుం డి ట్లనియె. 134

→ కామినీసర్వగర్భవాక్యములు విని కవి పలుకుట. ←

ఉ. తామరసాక్షి నీనిశితదారుణవీక్షణతీక్ష్ణబాణముల్
వేమలు నాటి నాహృదయవీధివ్రణం బొనరించెఁజూడుమా
నీమెయినౌషధద్వితయమియ్యవెల్త్రవెదఁబూతపూనెదఁ
నీమధురాధరామృతము నీకుచకుంకుమపంక మేర్పడన్. 135

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 136

నీ. ✓ కరుణాశో ననుఁ జూచి కాయజుశరహతిఁ
దప్పించు మిప్పుడు తరళనయన
చిటునవ్వు వెలయించి చెలు వయినవెన్నెలల్
మాయింపు మిప్పుడు మచ్చకంటి
పలుకులు వగ గుల్కఁ బల్కి పై కధ్వనుల్
మాన్పవే యిప్పుడు మధురవాణి
మోవిపానక మిచ్చి మోహదంభకత్కృష్టఁ
దీర్చు మిప్పుడు మోవితీపులాఁడి

తే. కరము లలరించి బిగియారఁ గౌఁగిలించి
యొడలిచలిఁ బాపవే భాస్వదురసిజాత
యతనుసామ్రాజ్య మేలించి యాదరించి
వలపు లీడేర్పవే హేమలలితగాత్రి.

← రాజకుమారి కవిశయ్యపైజేరి క్రీడించుట. →

మ. అనినం దామరసాక్షి కాండపటమత్యంతబుబోద్రోచి గ్ర
కునఁ దచ్చయ్యకుఁ జేరి ప్రాథగతిసంకోచింపక లెమ్మహా
యనిచేఁ దమ్ములు చాఁపి చనవయెదఁ హ త్తించెగాఢంబుగా
ఘనమోహమ్మునఁ గొంగిలించెఁ గవియుం గౌతూహలం
[బొప్పగన్. 138]

మ. ✓ కరముం జేర్చకమున్నె పోకముడివీకన్వీడెఁ జన్దోయిఁ జె
న్నారయం బట్టకమున్నె జల్లుఱవి కెంతో వీలి వేపట్టున
న్విరిసె న్నుద్దుమొగంబుఁజూచుటకు మున్నే నేవచ్చనాలోకనం
బరయన్వీత్సతమయ్యెనాసతికి వీడావ్యాప్తిగోల్పోవఁగాన్.

చ. ✓ వలయవిశేషనాదముల వై భవసంగతభాస్వదంగకం
బులపులకాంకురప్రకరపూరములం బ్రవిబోధితాత్మభూ
సలలితతత్త్వమార్గముల జన్ను లురస్థలి మున్దనట్లుగాఁ
జేఁగవ నుఖంపఁ జేసెఁ గవిశేఖరుఁ బైకొని కొంగిలింపుచున్. 140

వ. ఆసమయంబున బిల్వణుం డిట్లనియె. 141

శా. భూరిగ్రాహగభీరభీషణమహాంభోరాసులఁ దాటి యా
స్కారంబింతయు లేనియాకసమునఁ సంచారముఁ జేయుచుం
గ్రూరోద్యన్త్యగపర్వతాగ్రముల నారోహించుచున్నీయశం
బోరాజాత్మజ యొంటిమైభుజగలోకోద్వృత్తిరాజిల్లునే. 142

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 143

తే. రమణి మీతండ్రి మదనాభిరామనృపతి
చేసినట్టివినోదంబు చిత్రి మయ్యె

చి త్తమున వేటు తలఁపక చెలఁగు మతుల
రతుల భయ మింత వల దిట రాజు వలన. 144

వ. అని నిజాంకంబునఁ బంకజగంధి నునిచిగాని శంక లేక నిరంకు
శమీనాంకమ త్తమాతంగంబు హృదయపంకజంబు భేదింపం
దద్వదనశ శాంకమండలంబు నాలోకించి యిట్లనియె. 145

తే. నెమ్మితపము గావించితి నిన్నుఁ గూర్చి
జపము సల్పితి నీవేరు చాలఁ దలఁచి
ధ్యానమొనరించి నీరూప మాత్మ నునిచి
మంత్ర దేవతగా నిన్ను మంజువాణి. 146

వ. అది యెట్లంటుని. 147

సీ. సరవి నెన్నఁడును భోజనము నేయఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
యెలమిగా నెన్నఁ డింతులను గూడఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
యరయ నెన్నఁడుఁ జందనాదిచర్చయు లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
చెలఁగి యెన్నఁడు మాల్యములు ధరింపఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి

తే. గాన భవదీయవిరహయోగమున నాకుఁ
గలహరితులు మసకట్లు గాదనర్చుఁ
గాంచి నమ్ముఁడ నైననత్కవిని నన్ను
రాగ మిట నూని ప్రోవవే రాజపుత్రి. 148

ఉ. ముందట నున్నిషద్విపసమూహసమంచితకుంభకాంతరా
మందసర క్తమేదమున మత్తిలి చూచుమృగేంద్ర మున్నన

స్పందనపల్లవోల్లసితపల్లవీ చూసునె సామజంబు నా
చంద మెఱింగి పొందు మిట జా గొనరించెద వేల బాలికా.

వ. అనిన దరహాసితవదన యయి కుందరదన యిట్లనియె. 150

క. కవిరాజశిరోభూషణ

దివిషద్రాజాస్య లై నదీవ్యదృవదీ
యవరాకృతిఁ గని యేకా
రి వలతు రే ననఁగ నెంత శ్రీతనయనిభా.

151

సీ. శృంగారమూర్తి వై చెలువొందునినుఁ జూడ

వలెఁ గాక కన్నులు గలఫలంబు

చక్క నై నట్టినిచెక్కులు ముద్దాడ

వలెఁ గాక కెమ్మోవి గలఫలంబు

మదికింపు నేయు నీయెద తొమ్ము వెనఁ గ్రుమ్ము

వలెఁ గాక చన్నులు గలఫలంబు

నేర్పు మీఱినయట్టినితోడ మాటాడి

వలెఁ గాక నాలుక గలఫలంబు

తే. నేవ నేయంగ వలెఁ గాక చెలువరాయ

యలరులను గేరుచేదోయి గలఫలంబు

కలసి రతులను మెలఁగి పెన్దవలెఁ గాక

కవిశిఖామణి చెలి మేను గలఫలంబు.

152

శా. నీలావణ్యము నీకళాతిశయముఁ నీసౌకుమార్యాప్తియుఁ

నీలాలిత్యము నీవిలాసగతులుఁ నీమంజువాగైష్విరుల్

నీలీలాతనుభాతి నీసరసముఁ నీయందముం జూడఁగా

నేలీలావతి యయినఁబొందఁగవిధాత్రీంద్ర యపేక్షింపడే.

వ. అనియిట్లుఁబలుకసంతోషితన్వాంతుం డై కవిభూకాంతుండుఁ
గాంతాలలామకువకాంతత్వం బవేక్షించి యిట్లనియె. 154

సీ. పరభూమిభృత్తులభరము ద్రుంచినవేల్పు
మాంద్యంబు లడఁగించునుహితకీర్తి
మైత్రిచే వెలసి ధర్మము గాంచుగుణశాలి
కర్బురచ్ఛాయలు గలుగుమేటి
ఘనపుష్పమాలిక లెనసినచెఱజూచి
వాసనల్ ప్రాపించుభవ్యరూపి
వరయుక్తి సఖిలనైభనము లందినరాజు
చంద్రరేఖల నేలుసరసమూర్తి

తే. యగుచు సఖిలదిశావళి నాస్తిమించి
ప్రేమజనులను బాలించువేరుఁ గాంచి
దొరలకు దొరై చెలంగును దోయశాక్షి
యెలమి నీగబ్బిగుబ్బిపాలిండ్లజోను.

155

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

156

సీ. మీనాకృతులఁ గాంచు మెఱయునీకన్నులు
గచ్ఛపరేఖ మీఁగాల్గఁ జెలఁగు
భూధరభావంబుఁ బొందు నీజఘనంబు
హరిలీలఁ ధాల్చు నూఁగారుతీరు
వామనాకృతిఁ బూను వల నొప్పు నీకాను
భూమిభృదైవ్విరులై మొనయుఁ జన్ను
లనురు రామాభిఖ్య యై నీముఖాబ్జంబు
నీలాంశుకస్ఫూర్తి నెగడుఁ గురులు

తే. రతులఁ దేలింపను బ్రబుద్ధురాల వపుదు
వరయఁ గలికివి యన్నిట నరసిచూడఁ
దనర నీయందున దళావతారమహిమ
రుచిరలావణ్యసీమ తాగుణ్యధామ.

157

సీ. ఘనులఁ బోషించు నీకచపాలి రాజస
న్యాసంబుఁ గాంచు నీనగు మొగంబు
కువలయం బలరించుఁ గూర్చి నీకనుదోయి
శ్రీలఁ బెం పొందు నీచేలఁగుశ్రుతులు
యిష్టఫలావాప్తి నెసఁగు నీకెమ్మోవి
కలల మెప్పించు నీకలికిచన్ను
లహితాప్తి నడఁచు నీయలరారునూఁగారు
సరసులమెచ్చు నీసరసనాభి

తే. లనదనంతవిభూతి నీయనదుకొను
చక్రములను భరించు నీజఘనసీమ
యతులభద్రకరములు నీయరిదితొడలు
పడఁతి పద్మంబు సేయు నీపదయుగంబు.

158

వ. అని వినుతింపుచున్న కవివరునిం గదిసి మాటిమాటికి సూటి
గొన సాటివచ్చుజక్కవల నుక్కడంచి నిక్కి క్రిక్కిఱియు
మిక్కుటంపుసాంపు గలసిబ్బెంపునిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బల
నురంబుతిరంబుగానొత్తి తత్తరిలఁ గేలమ్ముల నిమ్ముగాఁగ్రమ్ము
కొన వెనుకకుఁ జనక మొనసి వనితామణి నెనసి మనసిజసంగ
రంబుతిరంబునకుఁగరంబుదుఱంగలించిదొఱంగిమెలంగుచు నిత
రేతరసమాకర్షణంబులాచరించుచునన్యోన్యమధురాధర సుధా

ధారానుపానక్రియాంతరదశ నక్షతవిజృంభణంబుల సీతా-
రంబులు నెఱపుచుఁ బరస్పరవిశేషవిషమశరసమరసముల్పా-
హంబుల నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు, స్తరపశిఖిశిఖరసఖంబు
లగుసఖరముఖంబులనీటులు మెఱయఁ గాటులు పచరించుచు
ముఖముఖావలోకననిరోధకచికురనికరంబులు కరంబులను
గరంబుచిక్కుదక్కఁ జక్కపవరించుచు స్థలాస్థలవిశేషంబు
లవలంబించి బింబిరిగొనక హిసగ్గు మెఱచుఁ జూపించుచు,
ఘూత్రకృత పూత్రకృత భూత్రకృత హంకృత సీత్రకృత
గృహణ గృహణ మూచ ముచ్చేత్సాని నినదంబుల కనుగు
ణంబు లగుకాంచీనమంచిత ఘుటికానుంజనుంజీర వలయన
లను నినదంబులు వినుచు, నాగ సింహ కుక్కుట హంసాది
బంధవిశేషంబులం బరిభ్రమించుచు నలయుచు, వలపులు
వెలయఁ గలయుచు, నిలుకడల నిలుచుచు, దొలంగినదొ-
లంగక మలసి పైకొని చేకొలఁదులఁ బట్టుదప్పక విట్టట్టు తెట్ట
గిలక దిట్టతై గుట్టుమట్టులేక వీకఁదాఁకుచు నిట్టు వప్టిహా-
యనద్విరదంబుల విధంబున నందంబు గాఁ గందర్పునిదర్పం
బడంచి మించి సౌఖ్యవారాశిఁ దేలు చున్నంత. 159

చ. పులకలక్ష్మ నెమ్మి నెఱపుఁజి నెమ్మెయునిగ్గుఁ జెయ్యులఁ
వలగొనుసిగ్గు వింతయరవాలుపుఁజూపులక్ష్మ నొదలఁ
నెలకొనుతగ్గు మారుడుపునేర్పునెగ్గు ఘటిల్ల నొప్పున
చ్చెలి నలరించె దారతులఁ జెందుచు మాటికి మోహ

సీ. అనకృదాలింగనాభ్యసనఖర్వితకుచం
 బర్జనిమీలనోద్యద్వియోగ
 మాశానుకూలక్రియారోధిమందాక్ష
 మావిశ్రమాంబుకణావృతాస్య
 మతిగాఢపరిపీడితాధరాధరబింబ
 మనుదిశమణిశక్తమానుకలన
 మస్ఫుటీకృతశభేత్వాలాపకౌశలం
 బతిసాంద్రజనితగోమాంచవార

తే. మత్రిమారిభ్రమగ్ధచేష్టాభిరామ
 మణిశయానందపరవశాంగాంగ మవిది
 తాన్యచింతన మాచకోరాక్షి కిపుడు
 స్రగ్ధమసురశంబు కివిలోకపతి యెనర్చె.

161

ఉ. వెచ్చనిపచ్చిగోరు లరవిప్పుకనుంగవతీరు లారజం
 బెచ్చినతక్కులా స్తికపుడింపుఘటింపునుచుక్కులూర్పులన్
 విచ్చినమోవికెంపు తెదనిండిన నెయ్యపుసాంపులుం దగ్గ
 రచ్చకునెక్కెజోరహిత రాజముఖిసురతప్రసంగముల్.

162

తే. పరఃగ నీరీతి రతిమనోభవులపగిది
 యామినీపూర్ణతిలక బిల్వాణుడు నతుల
 రతులః గ్రీడలు సలుపుచు రమణ మీఱు
 ననుదినంబును నట్లండి రంత వేడ్క.

163

క. తారాయనతటినిశర
 తారాయన శిఖిశిఖాంక ధాతృజహారిరా
 ట్తారాచలనాయక గీ
 స్తారాచల రాజరాజ సఖసత్కిర్తి.

164

భుజంగప్రయాతము. కథావిప్రధానా ప్రకాశాభిధానా
 బుధారాధితార్థా ప్రభూతాఖిలాార్థా
 విధుస్ఫూరకీర్తి సువిద్యానువర్తి
 సుధామాధురీవాగ్విశుద్ధానుభావా.

165

గద్యము. ఇది శ్రీసీతారామచరణనేవాప్రభావసంపాదితకవితా
 విచిత్ర కాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పండిపెద్దికృష్ణస్వామి
 ప్రణీతం బయినబిల్వణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
 నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.
బిల్వణీయము.

శృతీయాశ్వాసము.

మహితరూపజితశత
కామా కామాంధకార గర్వోద్ధతను
త్రామారిమదనిషూదన
క్షేమాకరదివ్యనామ సీతారామా.

1

తే. అవధరింపుము తదనంతరావధాన
మహిమ బిల్వణకవితోడ మంజువాణి
యామినీపూర్ణతీలక విహారగరిమఁ
దనరు చున్నంతఁ జెలులు తత్కార్య మెఱిగి.

2

చెలులు కవిని రాజకుమారి కలయుటయెఱింగి రాజున కెఱిగించుట.

వ. ఇట్లు తమలోన.

3

క. ఓకమలనేత్రి వింశే
యీకవిసన్నిధిని సరసిజేక్షణ యెంఱో
చేకొని విద్య గ్రహింపుచుఁ
గాక మఱియు నిపుడు కానికార్య మొనర్చెన్.

4

తే. ఇందు కే మందు మమ్మ యొందువదన
విభన కెఱిగింపవలె గవివిభనినడత
మనకు దాచంగ నేటి కేనునగ నలసి
మీఁద నెటు వోయి యెటు వచ్చునో తలంప. 5

వ. అని తర్జనీకలితనాసాగ్రలై నుచుక్కు మనుచు రాజసాన్ని
ధ్యంబునకేతెంచి మ్రొక్కి యున్నంతఁ బ్రసన్నవదనుండయిన
యన్నరసాలుం గనుంగొని గర్లదకంత నై విన్నపం బొక్కొం
పుఁ డని వారిలో నొక్కబోటి యిట్లనియె. 6

తే. రాజరాజేంద్ర మదనాభిరామనృపతి
దేవరకుమారి యాకవిధీరువలన
విద్య యభ్యాస మొనరించువేళ బద్ధ
కాండపట మంకుశము గాఁగఁ గనట మొదవె. 7

చ. ఎఱుంగఁగ రాదుదై వకృతమిట్టిదయోమనమంజువాశితా
గుఱిగొనియద్ధరామరునిఁగూడినయట్టులుమాకుఁదోఁపఁగా
గుఱు తెఱిఁ గీవిధంబు మది గోప్యముఁ జేసినహానివచ్చు నం
చటిముఱిఁ జెప్పనచ్చితి జనాధిప యేమిఁకబుద్ధి మీఁదటన్. 8

వ. అనిన విని యత్యంతకంపితస్వాంతుం డై భూకాంతుండు
నిట్టూర్పు లెసంగఁ దనలో నిట్లనియె. 9

క. ఏ నొనరించుట యెట్టిది
యైనవిధం బేమి యాఱు డాయెను భువిలోఁ
దా నొకటి తలఁప దైవము
మానుగఁ దలఁచు నొకటి యనుమాట నిజంబై. 10

వ. అని వితర్కించి వారలం బనిచి పుత్తికామణిసమీపంబునకు
వచ్చి నిలిచి యిట్లనియె. 11

==> రాజా తనకూతునమిపంబునకు వచ్చి నీతులు పలుకుట. <==

శా. పట్టి రాజకుమారశేఖరులఁ బిల్వం బంచి భూపాలకుల్
చుట్టా లందఱు మెచ్చఁగా నగరముఁ శోభిల్లఁగాఁ జేసి మే
లువట్టం దిట్టముగా న్వయంవరమునఁ భూషించి నిఁ బ్రేమనే
నెట్టోనేయఁ దలంచితింపొదవఁగా నిచ్చానుకూలంబుగన్. 12

ఉ. కోరినరాకుమారకునకుం బ్రియ మందఁగ నిన్ను నిచ్చి యెం
తోరహి మీఱసౌఖ్యముననుండెదనంచుదలంచియున్ననా
కోరుకు లెల్లఁ బోదలఁచి కొంకుఁ గలంకములేనిమత్కులం
బారఁగ దుర్యశంబు మహి నందఁగఁజేసితివమ్మ బాలికా. 13

వ. అని పలుకు చున్నజనకునిఁ జూచి పుత్రికామణి యిట్లనియె.

==> రాజపుత్రి రాజతోఁ దాను దోషరహితురా లని చెప్పట. <==

శా. అయ్యాయెన్నఁడు లేనినా ర్థనియేమశ్యంశముంబల్కెదీ
వయ్యానీహసరించుకృత్రిమమె నీయాశ్చర్యథం జేయునా
త్రియాస్యాబ్జముఁ జూచితే మదికి సం దేహంబుగాఁ దోచెనో
నీయాజ్ఞం దెఱ యంకుశంబుగదె నిర్దిష్టానుకంపానిధి. 15

క. ఏమయ్య యేమి వింటివి ?

యోమహిపా యెటులు దోచుచున్నది నీకుఁ
మామకచిత్తము దెలియదె
నానుది సంశయము లేదు నవ్యవిచారా.

16

క. నీయాజ్ఞలేనికార్యము

మాయయ్యా నేను నోప మాయదువురకున్
నీయెడ హృత్సంయోగం
జేయుక్తి ఘటించుఁ దెఱ హరింపఁ దరంబే.

17

క. అది గాక నాకు వ్రతము

న్నది యెఱుంగవె యంధకుని మనంబున నైనను

బడపడి దర్శింపను నీ

మది నన్యవిచార మేల మానవపాలా.

18

వ. అనినఁ గరుణాయ శ్చచిత్తుండై రాజో శ్రమం డిట్లనియె. 19

చ. తొడరంగఁ బూర్వమేనుయినదోయదిరోవఁగనిమ్ము పుత్రిని

గడవఁగ లేను వంశము వికారము నేయక నింకనైన నీ

నడతలు మాని యుండు సుమనఃస్థితి సత్కులసూతికెంతయి

య్యెడనొకరాకుమారునకునిచ్చెదనిన్నుఁగ్రహమతిందగన్. 20

వ. అనిన విని మనంబొప్పుక శంకారహితచిత్తయై మత్తగజయా

న యిట్లనియె. అయ్యా, ఆకవికే నన్నిచ్చి యథావిధి వివా

హంబు నెఱవేర్చి నీకృపం జూపుము. నే నాయగ్రకులునికి

క్షత్రకన్యోచితవిధానంబున భార్య నైతి.

21

→ కాంత తనమనంబు కవియం దాసఁడై యున్నదనుట. ←

మ. ధరణీపాలవచించెదఁ వినుముచిత్తంబక్షులుఁ ఘృణముఁ

వరజహ్వశ్రుతు లంచితం బయినసంస్పర్శంబు నాధీరునం

దు రతిఁ నిల్చెను బుద్ధిపూర్వకముగాఁ దోడ్తోడ నింకేరికిం

గరమైయిచ్చెదుచేతనారహితమీకాయంబునాయంబుగాన్.

వ. అనిన విని రోషారుశితాయతాక్షుం డై నరాధ్యక్షుండు శీఘ్రం

బుగానభాస్థలంబునకువచ్చి కుపితమానసనిహంబుకరణిసింహ

సనాసీనుం డై సభాసదులం గలయం గనుంగొని యిట్లనియె.

→ రాజు కుపితుం డై సభాసదులతో నాలోచించుట. ←

తే. అమర సంతఃపురద్రోహ మాచరించు

వాని నే శాస్త్రి నేయంగ వలయు మీరు

- ధర్మపద్ధతిఁ బలుకుఁడు తగినశాస్తి
సేయుదము వాని సద్గుణశ్రేష్ఠులార. 24
- వ. అనిన విని సభాసదులు గలంగి మనంబున ఘనంబుగాఁ దోచి
యాలోచించి యిట్లనిరి. 25
- క. కార్యకార్యము లెఱుఁగక
మర్యాదలు నడపువాని మహిపతి యెంతే
నార్యానుమతిని హిమవ
ద్ధైర్యా దండింపవలయు నండధరుం డై. 26
- వ. అందు నొకకొంద టిట్లనిరి. 27
- క. ధరణీశ విచారించిన
ధరణీతలమందు నన్ని తప్పులె చూడం
గరుణించి కావవలయును
బరికింపఁగ నెట్లు లైన భవ్యవిచారా. 28
- వ. అనిన మఱికొంద టిట్లనిరి. 29
- ఆ. లేత ముదు రెఱింగి నీతిఁ దండింపఁగా
వలయుఁ గొన్ని మాన వచ్చుఁ గొన్ని
మానఁ దగవుఁ గొన్ని మహిమిఁద ధరణీశ
యెంతకార్య వైన నిదియ హితము. 30
- వ. అనినఁ గొందఱు రాజభావం బెఱింగి యిట్లనిరి. 31
- క. ఏకార్యమైన మానవ
లోకోత్తర యమునిరీతి లోకంబున నా
లోకించి దుర్జనావళిఁ
గైకొని దండింప కున్నఁ గలుషము వచ్చున్. 32

వ. కావున శిశౌకరణంబు కర్తవ్యం బనిన విని రాజు కోటపాల
కులం బిలిపించిన. 33

సీ. గండ్రగొడ్డండ్లు గొంగళ్లును జికిలిచ
ల్లాడముల్ మైలచల్లాడములును
గుఱుతుచుంగులతలగుడ్డలుఁ గావు బొ
ట్లనుపకడేలుఁ దాల్చినుపదుడ్లు
నీలికాసెలు మెడనీలికుచ్చులత్రాళ్లు
బిరుదైనవడిసెలల్ బిల్లమెట్లు
కాఱుమేనులు బలుకోఱమీసములును
బిగివంపుచూపులు బెట్లుగుడ్లు

తే. నొడలఁ గోరోచనవుఁబూత లుట్టిపడఁగ
వచ్చి తలవరు లెల్లను మెచ్చు దొరయ
నిలిచి చేతులు మొగిడించి నేర్పుతోడ
దండ మిడి యొరయై యున్న ధరణివిభుఁడు. 34

వ. అందు వీరసేనుం డనునొకతలారినిం జూచి యిట్లనియె. 35

== రాజు బిల్వణునికి శిరచ్ఛేదం బాజ్ఞాపించుట. ==

శా. ఓరీ బిల్వాణామధేయకవి నుద్యోగించి రాఁ దీసి దు
ర్వారస్ఫూర్జితదీర్ఘ పాశములచే బంధించి కొంపోయి బల్
దూరం బయిసన్న శాసనవాటిముఖ మాలోకింపక నిర్దయా
ధారస్వాంతుఁడవై తదీయశిరముద్దామాప్తి ఖండింపుమా. 36

వ. అని ముష్టాఱుఁ బలికి పొమ్ము పొమ్మని సెల వొసంగిన
వీరసేనుం డి ట్లనియె. 37

క. కోపముచే శిక్షింపను
భూప యనుగ్రహముచేతఁ బ్రోవఁగ దత్తుం

డేపట్ల నృపతి వసుమతి

నీపద్ధతి నరసిచూడ నిశరము గలదే.

38

క. దేవర యెమి వచించిన

నావిధమునఁ జేతు నేను నది యెట్టిదో మీ

భావము యోగ్యా యోగ్యవి

భావముఁగా గానవలయుఁ బరహితబుద్ధిన్.

39

వ. అని పల్కిన భూపాలుండు కోపించి యావలిమొగం బయిన
వీరనేనుండు.

40

క. భూపాలుండు నెప్పిన వినఁ

డాపాపము పుణ్య మంత యవ్వభునిదె తా

రూపించినట్లు నేయుదు

నీపట్టున దైవయోగ మెట్లున్నదియో.

41

వ. అని తద్గ్రహంబుఁ జొచ్చి.

42

తే. పుస్తకము చేతఁ బూని తత్పూర్వకార్య

మెఱిగి తనలోన సతి భజియించువాని

నొదిగి శయ్యాశలంబున నున్నవాని

బిల్వణునిఁ జేరి తలవరి బెగడ ననియె.

43

క. ఓకవిరాజశిఖామణి

నీకొక విన్నపము నేతు నృపవరుండు నినుం

జేకట్లు కట్టుకొని చని

యాకడ దండింపు మనుచు నాజ్ఞ నొసంగెన్.

44

తే. దేవ నీపట్ల యిది యేమొ తెలియరాదు

చెప్ప నెంతయు వినఁడామె శీఘ్రగతిని

లె వ్వునుచు డాసి వాండు చేదమ్మి పట్టి

తిగించి యురుపాశములను బంధించె నంత.

45

తే. కవివరుఁడు లేచి దిక్కులు కలయఁ జూచి

మంత్ర దేవతఁగా నారమణి నిజాత్మ

నిలిపి తలవరివెంబడి సిశ్చలసుతిఁ

జనియె నచ్చటిజనములు సందడింప.

46

వ. అప్పు డొక్కసఖ త్వరితగతింజని రాజపు త్రితో ని ట్లనియె. 47

రాజపు త్రి కవియవస్థను సఖులన నెఱింగి తండ్రిం జేరి యడిగికోసట.

శా. అక్కా బిల్వణు గోటపాలకులు ప్రాజ్యస్ఫూర్తిదుర్వారులై
చిక్కంబట్టినుహోగ్ర పాశముల నాక్షేపించుచు బాహువుల్
సక్కిల్లొక్కలు మొక్కలఁబుగ వెనక బంపించుకన్లుట్టియీ
చక్కిం పోవుచునున్న వా రిడె సఖి శక్యంబె వీక్షింపఁగన్. 48

వ. అనుపలుకులు చెవులకు ములుకులు సానిపినట్టివి యైన హాహా
కారంబునొంది యిందుకు నెక్కార్యంబని విచారించిదిగ్గునలేచి.

చ. నడుమసియాడనెమ్మొగమునం జెనుటల్ జనియింప బాదము
ల్లడఁబడఁ బై ట జాఱఁ గనుఁదమ్ముల నీరు దొలంక వేణియు
న్విడివడి దూలియాడ నవనిం బడి లేచుచు నెల్లుతోడ న
పుడఁకుక సేర వచ్చెను సభాస్థలి రాజసమీపభూమికిన్. 50

చ. కుటిలత రాహువేర్చి తనకోటలఁ బాదుగనొక్క మిక్కిలి
జొటచొటగా సుధారసము జొబ్బిలు చున్న శశాంకురీతి న
చ్చటులవిసీలకుంతలవిశాలవిలోచన పాళి నీర ము
త్కటముగ దూకఁగా వదనకంజము విన్నదనంబుదోపఁగన్.

క. నాతండ్రి యీవిధమునఁ

జేతురె గతజలమునకును సేతు వదేలా

చేతమునఁ దలఁపుమా కవి

చేతోవిభుఁ డన్యు నొకనిఁ జేపట్టదనో.

52

- క. అది గాక బ్రాహ్మణోత్తముఁ
 డొదవును దోషంబు నీకు నుర్వీశుఁడ వే
 మిది రాజధర్మ మగునే
 పదపడి ప్రోచుటయు మేలు ప్రజలు నుతింపన్. 53
- ఆ. భవ్యుఁ డతనివలనఁ బాప మితయు లేదు
 కామపీడితాత్మఁ గాన నేను
 గదిసి దోష మతనిఁ గట్టికొంటిని నన్ను
 నాజ్ఞ నేయ వలయు నతని వలదు. 54
- క. ఈజగతిఁ గాంధర్వము
 రాజకులజకుఁ వరము; ధరాసురుబుధు నా
 యోజ్ఞ చేను వరించుట
 రాజా నీకులము నుద్ధరణనేత కదా. 55
- క. అటు గాక పోయినప్పటి
 కిటు నుంపక మమ్ము నొక్కయెడ నుంపవె యు
 త్కట దృష్టి మాని తండ్రి
 యిటువలెఁ జేయంగఁదగ దహీనవిచారా. 56
- క. ఇదియును గూడకపోయిన
 నొదవఁగ మఱి యొక్కయూర నుంపుము దగ మ
 న్నుది గా దంటే మఱియొక
 పదమున కీదేశ మెడలఁ బంపుము తండ్రి. 57
- తే. నిగ్రహానుగ్రహములకు నృపుఁడు దక్షుఁ
 డరయ నిందు నకార్యకార్యములు లేవె
 యెన్ని యండిన బ్రాహ్మణు నేచరాదు
 'బ్రాహ్మణా భర' యనియెడుపలుకు విసవె. 58

వ. అని దీనాలాపంబుల నబ్బాలామణి విలపించుచు మఱియు
మఱియుఁ బలికినవై శాన్వనరునియందు ఘృతంబుఁ జిలికినచం
దంబున నుండిపడి ప్రత్యుత్తరంబియ్యక విముఖుం డయినఁ
గంబుకంఁ రాజువలనఁ దిరస్కృతయై యాస్థానంబు వెడలి
పోవుచు నిట్లనియె. 59

సీ. తండ్రి నాపయి యితదయ నింపఁ దాయఁగా
దాయగాఁ బోయి నే దండ మిడినఁ
దల్లి యడ్డపడి తా దప్పింప దాయఁగా
దాయఁగాఁ దలచెనో తనయ యనక
నాశీజనశ్రేణి కాత్త నిం పాయఁగా
పాయఁగా రానియూపాటు విన్నఁ
గలవారికెల్లఁ గన్నులు చల్ల నాయఁగా
నాయగాధంపుఁజందంబుఁ గన్నఁ

తే. గటకటా యెవ్వరైన నాకష్ట ముడిపి
ప్రోవలే రైరి లే రైరి భూతదయులు
నేమి నేయుదు నే మందు నెందుఁ జొత్తు?
ననుచు వగచుచుఁ గవిమార్గ మనుసరించి. 60

—> కాంతామణి కవినిఁగూర్చి విలపించుట. <—

ఉ. హా కవిరాజరాజుమణి హా నవమోహన హా మనోహరా
హా కరుణాగుణాభ్యుదయ హా రమణీనవపంచసాయకా
హా కమనీయగాత్రయొక్కరైన నినుం గృహఁ బ్రోవరైరయో!
యీకడ్చీనీవు దైవమున కేమివిరోధము నేసితో కదా. 61

సీ. వికటదుస్సహమహావిషము కంఠంబున
దాక్షాయణీశుండు చాల్చు లేదె ?

సతతదుర్వారవి స్త్రోతశిఖాబడశాగ్ని
జలధియంతరమున నిలువలేదె?

సకలచరాచరజంతుజాలము నెల్ల
నేర్పడఁ బుడమి వహింపలేదె ?

పృథివీతలం బెల్లఁ బృష్ఠభాగమునందు
మొగిఁ గూర్చున్నాండు మోవలేదె ?

తే. యంతకన్నను గవివరునందుఁ గలదె
దోషభర? మెవ్వరై నను దొడరి ప్రోవ
రయ్య భూపతి నినఁ జెప్పుగయ్య కగుణ
నింపరయ్య నావెత నిచారింపరయ్య.

62

సీ. మోహించి గౌతమమునిసతీఁ బొందిన
పురుహూతు నమగులు ప్రోవలేదె
గురువధూగమనంబుఁ గోరి చేసినవండు
నీశుండు మోలి వహింపలేదె
కడిమిమైఁ గూతును గనిపొందఁ గోరిన
పరమేష్ఠి శౌరి చేపట్టలేదె
స్తరవశుం డై నీతచనుదోయి గీతిన
కాకిని రఘుపతి గావలేదె

తే. యంతయును ద్రోహ మీతనియందుఁ గలదె
నేను గోరిన విప్రుండు గాని యితర
వంశజుఁడు గాఁడు ధర్మంబువరునఁ జూడఁ
బుణ్య లెవరై న నీకవిఁ బ్రోవరయ్య.

63

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

64

ఉ. ఆకవిరాజునోవ తన కయ్యెడుఁ గాక యటంచు నాసతీ
లోకశిరోవిభూషణము లోలత దిక్కులు చూచి తెంపుమై
రాకలుఁబోకలుంగలుగు రాజులనాద్యులఁ గాంచియెంతయుఁ
శోకముతో విలజ్జయయు సోలుచువ్రాలుచుఁ బల్కెనిట్టులన్. 65

సీ. ఎక్కువగా చుడి నెంచి పండితహంస
నాదరంపరె చతురాస్యలార
కారుణ్యమున గతి గల్పించి ద్వీజరాజు
భరియింపరే చక్రభరణులార
నిరుపమనత్కళానిగిని మన్నింపరే
తల యొడ్డి రాజవతంసులార
విదితనిరాధారు విబుధేంద్రు నిలుపరే
యిర వొంద భూరిధరేంద్రులార

తే. సుకవితాపంబు దీర్పరే శూరులార
బ్రహ్మకులజునిఁ దేరె గోపాలురార
ధర్మగతిఁ బూని రాజకందర్పులార
నామనోహరుఁ గూర్చరే నాయ మెఱిఁగి.

66

సీ. చాతకంబుల దయచాతఁ గంబు లొసంగి
ప్రోచునాఘసురీతిఁ బ్రోవరయ్య
కోరికల్ దీరఁ జూరకల్ మీఱఁగాఁ
బ్రోచునాశశియట్ల ప్రోవరయ్య
రసజాతమెసఁగ సారసజాతములఁ దగఁ
బ్రోచునారవిభాతిఁ బ్రోవరయ్య
సుమనోవిభులనెల్ల సుమనోవిశాలుఁ డై
ప్రోచునాహరిమాడ్కిఁ బ్రోవరయ్య

తే. తల్లిప్రజలను గలయంగఁ నల్లిప్రజలు
ప్రోచవిధమున మమ్మును బ్రోవరయ్య
పాపరహితాత్ములై వెనఁ బాపరయ్య
ధన్యులార కృపాళుమూర్ధన్యులార.

67

సీ. ఘనులార దురితలంఘనులార గావరే
యామహేశుని బోలునీమహేశుఁ
బతులార మతిబృహస్పతులార గావరే
యాబుధేంద్రుని బోలునీబుధేంద్రు
ధనులార సుగుణవర్ధనులార గావరే
యాకళాధ్యుని బోలునీకళాధ్యుఁ
గృతులార కలితోపకృతులార గావరే
యాద్విజాంకుని బోలునీద్విజాంకు

తే. జ్ఞానభోగదయాసారగరిమఁ గాంచుఁ
గాంచి యీకవి మన్నించి కావరయ్య
పెంపు గనరయ్య నామొ రాలింపరయ్య
యెంచఁగదరయ్య ధర్మమార్జితచరయ్య.

68

క. తమ్ములకుఁ గీడు నేయు న
ఘమ్ములు గలరాజు లెల్లఁ గాతురె పరుల
నమ్మఁ దగరు దోషాకరు
లిమ్మహిఁ దలపోయ నింక నేమన నేర్తున్.

69

సీ. సుమనోవిభూతివిస్ఫూర్తిగన్వారికిఁ
జెలఁగి యీబుధుని రక్షించు పెంత
కృతధర్ములై సత్వగతిఁ గాంచువారికి
నీధర్మమతి భరియించు పెంత

భువనాధినాథులై పాలు పొందువారికి
 నీడ్విజాధీశు వహించు తెంత
 యబ్జారిధరునిసఖ్యము నేయువారికి
 నితనిఁ గృతార్థుఁగా నెన్ను తెంత

తే. కాన నీకవి శుద్ధాత్ములైనవారు
 పుణ్యజనులైనవారును భూరిసత్వ
 లైనవారును సర్వజ్ఞులైనవారు
 బాలుపడి స్తోనఁ దగు లోకపాలురార.

70

నీ. మాకంద గానవే మా కందముగ రతి
 చ్ఛాయ లిచ్చితివి నుచ్ఛాయ లొనఁగి
 పురుష గానవె మహాపురుషసంగతియుఁ గా
 వించితి వపుడు భావించి చూడఁ
 బనస గానవె తల్లపనసరోజము చూడ
 నొనరించితివి మాకు నొనుఁ జూపి
 శ్రీముక కానవె శుభక్రముక గార్హితకుచ
 పాలిఁ జేసితివి నీపాలి నన్ను

తే. నాటిప్రేమ మనంబున నాటి యంతఁ
 జూపవలె నేడు నాకవి జూప ఆరయ
 ఘనతరులు మీరు గాన నే ఘనత నేతు
 ఘనతరుఁ డతండు మీకు లంఘనత దగునె.

71

నీ. మానసోల్లాసి యై మన్నించునాకవి
 హంస గానరె రాజహంసలార
 సహకారశాలి యై సంగతుల్ గాంచుమ
 త్ప్రియునిఁ గానరె వసప్రియములార

యతులసదారసస్థితిఁ జెలంగెడుశుభ
 వ్రతునిఁ గానరె మధువ్రతములార
 యధికఫలోదయావా పి గూబుధతిల
 కంబుఁ గానరె శ్రీ శుకంబులార

తే. ద్విజవరుఁ డతండు నుత్తమద్విజులు మీరు
 గాన మిమ్ముల నడిగెదఁ గాన నేను
 బక్షపాతులు మఱియు సత్పథవిహారు
 లెచట నున్నాఁడో నా కెఱింగింపవలయు.

72

వ. అని బిల్లులు నుద్దేశించి ముద్దియ యిట్లనియె.

73

మ. అరవిందంబులరీతిఁ జెన్నలరునీహస్తంబు లెట్లోగ్నే ము
 ప్పరిగాఁ జెప్పినకాలపాశములకున్ ముగ్ధాంగనాగానభ
 వ్యరసోత్కర్షములయిననీశ్రుతియుగం బత్వ్యధతోర్వీపకిం
 కరవాదార్భటి కెట్లు దాని మదనాకారా మనోనాయకా.

74

వ. అని యిట్లు పోగిలి పోగిలి.

75

తే. తరుణి నగరంబు గడచి పోఁ దలఁచి యున్న
 నున్నతాకారు లచ్చట నున్నవారు
 వారణము నేయ నంశఁ దద్ద్రావరసీమ
 సీమవా రెల్లఁ జూడ వీక్షింపు చుండె.

76

→ పౌరజనపరస్పరవాక్యములు. ←

వ. ఆసమయంబున నగరజనంబులు తమలోనఁ దా మిట్లనిరి. 77

సీ. అవనీశ్వరుఁడు నమ్మి యంశగిపురంబులోఁ

జేర్చిన నెంతయుఁ జేసె నితఁడు!

కన్య నీవిధమునఁ గలుషాత్ముఁ డై రతిఁ

గలనె దానికి నింక గతియు నేమొ?

యెంతవనికిఁ జొచ్చె నీభూసురాధముఁ
డేర్పడ నిది బైట నెట్లు పడియె
దాగునా యిట్టిది ధరణీశుఁ డెంతయు
జేసె నిర్వురకు వీక్షింపకుండ

తే. విప్రుఁ డెక్కడ మేదిసీవిభునిపుత్రి
గలయు టెక్కడ యిది చూడఁ గడిఁదివింత
చెలఁగి చేసినవారికిఁ జేసినంత
యనుభవింపక తీటునా యవనిలోన.

78

క. ఏకాంతంబున నుండిన
లోకములోఁ దలఁచ నెట్టిలోకులనైన
డీకొలుపు బుద్ధి నతిపైఁ
బ్రాకటముగ వారి ననఁగఁ బనియేమి యింకన్.

79

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁజక్కనివాఁడు కనీంద్రహాళి యా
చక్కెరబొమ్మ యట్టిదె విచారము లేటికిఁ జూచునంతలోఁ
జక్కెరవింటిజోదు రిభసన్నునఁ దూపులు వింటఁగూర్చి బల్
చిక్కులఁబెట్టకుండునె వచింపఁగ నొంటిగ నుండువేళలన్. 80

చ. కటకట యెట్లు భూసురునిగాసియొనర్చుఁ డటంచుఁ బంచె న
క్కుటిలుండు భూమిసాలుఁ డివికూడదు చెప్పఁగ నేరికైనని
తటికిని దైవయోగము కదా తలసోయఁగ వానిభాగ్య మి
ప్పటి కిటు లుండె నిట్టిపని ప్రాజ్ఞుని కెచ్చటనైన బాడియే. 81

చ. ఇల నిఁక వీని బట్టి వసెయించిన నీసతి మేనఁ బ్రాణముల్
నిలువదు గానికీ జనని నిల్వదు భూవరుఁ డంతట న్నడిం
దలఁపఁగనేమియానోయట ధారుణ్యేవిధమానోయింతకుం
జలను తీ భూవిభుండు కవి సన్నతిఁ బ్రోచిన నన్ని చక్కనా. 82

వ. అని యిట్లు వేటువేటుగుంపులు గట్టి పలుకుచున్న నొకకొండ
ఆట్లనిరి. 83

క. చోరుఁ డనునామ మీకవి
కారయఁగను నేటికిని యథార్థం బయ్యెన్
జారుఁడు మఱి రెండుం దగె
శూరులు మెచ్చదురె జారచోరత్వంబుల్. 84

వ. మఱికొండ ఆట్లు పల్కిరి. 85

క. ఏమిదొసంగెఁడు త్రియ
కామిని గాంధర్వమున మగినిఁ గైకొనినన్
ఈమహిరాజుర్ని సుతన్
భూమిసురలఁ బెండ్లిఁగొంట పోణిమియకదా. 86

వ. అనుటయు నక్కంతాల్లలానుం బక్కవినరునిఁ జూచి యి
ట్లనియె. 87

ఉ. హా కవిరాజచంద్ర మదసంచినవిగ్రహ నన్ను నిప్పు డ
స్తోకవియోగచారినిఁ ద్రోచి చనం దగ వానె నీకు న
య్యో కరుణాంబురాలి వని యుల్లమునం దగనమ్మియుంటి నీ
వేకన మెట్టులేఁగెదు రహిం గవ గూడిన మేలు నెల్లదే. 88

వ. అని విలపించుచున్న మార్గంబునం బోవుచుండి విని బిల్వణుండు
దోధూయమానమానసుండై జేరిగి చూచి యిట్లనియె. 89

== బిల్వణుండు కామినింగూర్చి పలుకుట. ==

ఉ. హా కమలాయతాక్షి చెలి హా సరసీరుహకుట్టుల స్తనీ
హా కమనీయగాత్రి సతి హా నవమోహిని హా వధూమణీ
హా కనకాంగి నేను విడనాడితి నంచుఁ దలంచె దీవు నీ
లోకమునందు జీవునకు లోలత గాక స్వతంత్రమున్నదే. 90

- ఉ. ఓరమణీమణీ వికసితోత్పలపత్రవిశాలనేత్ర స
న్వారక యేల చూచెదవు ద్వాపరనివాసిని గోల దేవతా
వారపహుటికానయనవాగురికావలయంబునందు దు
ర్వారతఃజిక్కితామగిడివచ్చునె బిల్వ ణుఁ డెన్ని భంగులన్. 91
- వ. అని పలుకుభూసురవరునిఁ దలవరు లురుగతిఁ బదమని శ్త శా
నవాటికిఁ దోడుకొని పోయి యొకవటనృక్షంబుక్రింద నిల్చిన
బిల్వ ణుఁడు నలుదెసలం జూచి తల్ల జిల్లయిల్లంబుతో మంద
స్త్రితనదనారఁపందుం డై వీర సేనున కి ట్లనియె. 92
- క. ఓతలవరి గుడ వేటికి
నాశతనిశితాసిఁ గొని ధరాధీశునియా
జ్ఞాతం త మునను బిల్వ ణు
వే తెగ వ్రేయుము శిరంబు విశ్వము మెచ్చన్. 93
- వ. అనిన నిని వీర సేనుం డి ట్లనియె. 94
- క. కవిరాజవర్య నీ విపు
డవిరళగతి నించుకై న నాశ్త భయంబుం
దవులక దరస్తి తాస్యఁడ
వవుటకుఁ గఠ మెద్ది సెప్పు మమలవిచారా. 95
- వ. అనిన బిల్వ ణుం డి ట్లనియె. 96
- చ. హితమతిఁ జెప్పెద న్విను మహీనగుణాకర వీరసేన యా
క్షితిరమనాశ్శిజ్ఞాత సరసీరుహలోచన మంత్ర దేవతా
కృతీయయివేడ్క నాహృదయగేహమునందువసించి జోడుగా
సతతముఁ గాయకున్నది విచారము లేటికి డైన్యమేటికిన్. 97
- వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 98
- చ. కలికివహూమణిఁ స్మరవికస్వరచారురుచిఁ గుణాకరఁ
జలరుహలోచనఁ జలదచంచల వేణి సుధాకరాననఁ

సలలితతుంగవీరకవన స్థనచున్యగహారభాసురం
దిలసుమనాసికన్ మదిని దేవతఁగాస్పరియింతునెంతయున్. 99

→ తలవరి కవిని ఖండింపక యుంచుట. ←

వ. అని తదేకాయ శచిత్తుం డైనకవివరునిం జూచి ఖండింపజేతులు రాక హృదయహుజనప్రాణం బగుకృపాణంబు నేలంబడవై చివీరనేనుండు పుచ్చానీనుండు నిలువంబడి యున్నతదనంతరం బయవ్విప్రుండు రాజపుత్రిని హృదయంబున నుపలక్షించి యిట్లనియె. 100

→ కవి కామిని హృదయంబున బలుదెఱంగుల స్పరించుట. ←

చ. పరమసువర్ణచంపకవిభాసురశారి సుగోమరాజి ని
ద్వరఁగొని మేలుకొన్ననతిఁ దోయదుహంబక విహ్వలాంగిదా
మరసదళాయ పుష్పంబు ప్రమాదవశంబున బోవు విద్యవై
ఖరి మదిలోన నెడఁకిక గాంక్ష దలిర్పఁగ జింతఁ జేసెదన్. 101

మ. విలసత్పంకజచున్యగారగుచియై పెంపొంది గోరోచనా •
తిలకోదంచితచాటలక్రుశితనద్దీప్యల్లలాటంబు నై
లలినొక్కింపమఁబుచ్చే నలసలీలాఘూర్ణదృక్పాశ మై
చెలువౌ నానందకామునన్ నిలుచునాచిత్తంబుయుక్తంబుగాన్.

చ. శ్రమజలసాంద్రబాగునతి నారపుమా క్తికరాజవై ఖరిం
గొమరు నెలంగ సేనుమణికుండలదీపుల గండభాగముల్
రమణ రహింపఁగా నాపరిరశ్యనుభూతినియోగ మంది చె
ల్వమరుతదాన్యవిచ్చుటి నాత్మ భజించెద నిశ్చలుండనై. 103

ఉ. పున్నమనాటిచందురుఁ బోలుమొగంబును మొల్కచన్ను
లున్, సన్నపుటఁ గోన ముచు చాయలు దేతినమేనుసాంపు నా
కన్నియయాపు నేనిగుడఁ గాంచితినేని మనోజసాయకా
గ్నిన్నైఱకాకిదోకొనిన నెన్నెయినెమ్మదిఁ జల్లఁజేయుదున్. 104

ఉ. ఏవిధిఁ గాంతు నారముణి నే నొకరాతిరి తుమ్మినన్ 'జరం
జీవ' యటంచుఁ దచ్చుభవిశేషవచోవిభవంబు మాని రో
మావహించి త్త యై పలుక కందపుఁగమ్మ ఘటించెఁ గర్ణమం
దావిసినామదిన్కైదలి యాడుచునున్నదిగా ఘనంబుగాన్.105

ఉ. ఉన్నతచారుపీవరపయోధరభారముచేత ఖిన్న యై
చెన్నగునూత్నఁ గూవనఁబుచ్చెఁ దనరారుసుధాకరానన్
గ్రన్ననఁగొఁగిలించి నదనంబుముదంబున ముద్దువెట్టుదున్
వన్నియమీట మత్తమఘపంబు సరోరుహమానుకై వడిన్.

ఉ. మానిని విచ్చురక్కమలమంజులపత్రవిశాలలోచనం
నీనకఱోరతుంగుళుచభృంగగరుద్రుచినీలవస్త్రస
న్నానిశోకోమలాలకసమాననరాకృతిఁ గామదేవత
దాని గురూపదేశమువిధంబున ధ్యానమునేతు నాత్మలోన్.

మ. నెరివాల్ చూపుముమొల్లన్ద్రవ్యిరులకాంతిజెందుపల్లాడనుం
దరమై తేనెలు జిల్లుమోవి గలఁజూతనవ్వంగివక్త్రాబ్జమీ
ధరణి సాధుపరోపకారము మదిఁ దల్పుం గృతజ్ఞుంబలె
న్నరయ న్నామదిమర్వసిప్పటికి నత్యంతానుభావ్యుండనై.108.

ఉ. దీటునెలంగఁ బంచశరదివ్యధనుర్గతమత్తభృంగరా
టోటిగరుష్ప్రభారుచిరకోమలకర్పూరితాలకంబులన్
నీటగుదంతపత్రముల నీలసరోరుహభూషణంబులన్
లూటిగ దానిమోముమదిలోఁదలపోయుచుమాటిమాటికి.

శా. తెల్లంబై చిటునవ్వు వెన్నెలలచేఁ దెల్పొప్పులేఁజెక్కులున్
మొల్లంబై తగుచంచరీకములగోముం జెందుకన్దమ్ములం
బ్రోల్లీలాంకశరత్సుధాంశురుచినొప్పు భామనెమ్మోమునా
యల్లంబుం జివురింప నిప్పటికి నే నుప్పొంగి వీక్షించెదన్.110

చ. దరముహసించుకంధర ముదారత వంచికరాంబుజాతమున్
వరకటిసంఘటించి జడ వామభుజంబున గబ్బిగుబ్బచ
న్నోరయ వహించి నిల్వబడి యూరక నన్ను ననేకరీతులన్
వరమతిఁ జూచు నత్తరుణి వర్ణన నేసెద నే ముదంబునన్.111

ఉ. నే నపరాధి నై యడరి నేర్పునఁ దత్పదపంకజంబులం
బూనికతోడుతం బడినఁ బోవఁగఁ ద్రోచి చరించుచున్న న
ద్దానిచెల్లంగు నట్టిన నుదాత్తత నిగ్గక కోప మయ్యెడన్
మానక యున్నదాని వరమానినినాత్మదలంతునెంతయున్.

చ. సరిగొని నేల నేలుచువిశాలనితంబము లొప్పుదాని మే
ల్లరసులలోతుఁగాంచి బలుసన్నతముం గనునాభిదాని మ
స్థగతి గల్గుదానిని మృణాళసమానవిలాస బాహువుల్
బరఁగినవాని నెన్నెదను భావమునం దిసుచుధ్య నెప్పుడున్.

ఉ. అప్రతిమానబోధసురతాంతమునందు నిమిలితాక్షి యై
కప్రపుఁదావి మాటికిని గ్రమ్మఁగ నూర్పులవేడి వాడిగం
డప్రరుచి శ్రమాంబువులు దార్కొనిరాలఁగనొప్పుదాని నే
నాస్త్రియురాలి మోము నునునఃస్థితి నిప్పటికిం దలంచెదన్.114

ఉ. నాయెడనొక్కమాటయు మనంబున భావనచేసి మాటికిన్
డాయకనంతరంగమున దానరికట్టుకకోపభావయై గ్రాఁ
యాయత బొప్పకంతయయియప్పటియూర్పుల మోవిగ్రాఁగఁ
జేయఁదొడంగెరోదనముచింతన నేయుదుదానినెంతయున్. 115

శా. ఏకాంతంబుననొక్కనాడుగృహమం దెవ్వారు లేకుండఁగా
నాకంజేక్షణ దర్పణంబుఁ గొని వీక్షింపన్ ముండంగ నే
జోక న్వేన్క వసింప మత్ప్రతిరుయుం జూపట్ట వే సిగ్గుతో
నాకంపించి భ్రమించి మించె మదనోద్యన్తానసాంభోజయై.

చ. మఱియు సుగంధయుక్త మయి మంజుల మై తగుమోముఁద
మిప్పైఁ, నిరిగెడుగంధలుబ్ధ మగుతేటిగమిం గనుదోయి
మాటికిం, దెఱచుచు మూయుచు న్నొగము ద్రిప్పుచుఁ గేలిన
రోరుహంబుచేఁ, దఱుముచు నొప్పునప్పొలఁతి ధ్యానము
సేసెదనిట్టివేశలన్. 117

మ. ఒకనాఁడొక్కెడ శ్రోణిపై వలువ జాటుండంగ నే సంతలో
నకలంకస్థితిఁ బోన సిగ్గుపడి యాహం యందు దా విహ్వలాం
గకయై భీతిని నొక్కచేత మదనాగారంబు వే మూసి వే
రొకచేఁ బొక్కిలిగప్పు నప్పుడఁతి నేనూహించిప్రార్థించెదన్. 118

చ. అటు నిటు ముందు వెన్న బహిరంతరసీమల నన్నిదిక్కులఁ
స్ఫుటతరకాంచనాంబురుహశోభితమంజులసుందరాస్య యై
తేటుకున వాలుఁజూపులనుదా ననుఁజూచుచు సంచరించున
చ్చటులవిలోచనన్తదిని సన్నతి సేసెద నేఁ బ్రియంబునన్. 119

శా. ఆకర్ణాంతములై మదాలసములై యజ్ఞోపమానంబు లై
శ్రీకల్యాణము లై రమావరసుశోద్రేకంబు లై యైందవా
స్తోకాంశుప్రతు లై సుధునత విభాశోభాయమానంబులై
యాకంజాక్షి విలాసనేత్రిములు నాస్వాంతంబునందొప్పెడున్.

చ. సమయ మెఱింగి నేఁ దలుపు చాటుననుండఁగఁ గేలుఁ దమ్మి
మో, హమున మొగంబునం దిడి మదాగమనంబుఁదలంచి
చూచుచుం, గ్రమమున మత్కులాంకపదకాండములఁ మృ
దుగీతిఁ బాడుచున్, రమణి మనోవికాస యయి రాజిలు దాని
మదిన్ భజించెదన్. 121

చ. కలువలఁ గేరుకన్నలను గాటుకరేకలు దీర్చి చెక్కులం
దలరఁగ జందనంబలఁది యాపయిఁ గస్తురికొంతవూసిమేల్

తిలకము దిద్ది ముశ్యములదీ టగుపాపటబొట్టనుర్చియు
న్నలికులవేణిముద్దుమొగ మబ్జునిగాఁ దలపోయు దెంతయున్.

మ. కొనగోళ్ల బిగిగుబ్బులొ త్తిగురులుం గూడంగఁ జేహ త్తియున్
మొనపంటం జిగురాకు మోవిగొన మోమి న్నాటి రోమాత్మయై
కనుఁదచ్చుల్ మొగిడించి యున్నరని నీత్కారంబుఁ గావించుచున్,
ననుఁ గోపించువఘాటిమోము మది సన్నానంబు
గావించెదన్.

123

చ. స్మరజనకంబు లై యమృతసారము లై శ్రుతిరంజనంబు లై
యరయ మృదూ త్తరంబులయి యందములై మదికిం బ్రియం
బులై, కెరలుచు నోష్టపృష్ఠపరికీర్ణ శుచిన్ శ్రుతసంయుతంబు లై
పరఁగు నెలంతవాక్యములు పట్టుగ శోభిలు నామనంబునన్.

చ. తనరఁగ నామదిం దరళతారనిమిలితలోచనంబు లై
యనుపమలి ప్తచందనరసాహితపాండురగండభాగ మై
ఘనమృగనాభికాకుటిలకల్పితవశ్రలతాభిరామ మై
యనునగుచుందరిమణిముఖాబ్జము నిల్పెద వేడ్కమీఱఁగన్.

చ. మఱియును గర్ణప్రాశిసఁ సమంచితకాంచనకుండలంబులన్
మెఱయఁగ గబ్బిగుబ్బు చనుమిట్టల ముత్యఫలఁ బేర్లు రంజిలం
బిఱుఁదులఁగాంచి యొప్పమురిపెంబున నందెలుమ్రోయవ
చ్చునా, మెఱుఁగుమీఁగారి నెన్నెదఁ జూచి మది నివృటికిఁ
హితంబుగాన్.

126

ఉ. సందిటిదోయి నామెడను జక్కఁగనిల్చుచు నిక్కి మిన్నలై
యందము లై చెలంగుతనయబ్బురపుబ్బు మెఱుంగుగుబ్బలం
బొందుగ నాయురంబునను బూన్చి మొగంబున మోముఁజే

ర్చి నన్నుం దగఁ జూచు నెచ్చెలి మనోహరమూర్తిఁ దలంచి
చూచెదన్. 127

చ. కుకులు భుజాగ్రభాగమునఁ గూడి నటించి గళంబు లీలమై
నొరగఁగఁ బెట్టిరైకబిగియ్యనఁగాంతులు బీరువాటఁగా
మెఱుంగుమిటారిగుబ్బు తెలమిం గనుపల్లెగ నన్నుఁజూచున
గ్గరితయరాశద్వష్టు తెదఁ గాంక్ష దలిర్చు గఁ దేజరిల్లెఱున్. 128

చ. అలరఁగఁ గోచులారుణకరాగుళముల్ నలపై ఘటించుచో
వలయముగా భుజాలతలు నాంచి దృఢాగవివర్తనంబులఁ
వెలయుచు నుండఁగా నపరి నేషచుధాఃరికాంతి నొప్పున
ప్రొల్లఁతుక మోమునామదినిబూనిభిజించెన వేడ్కమీఱఁగఁ.

ఉ. తానొకనాఁటివేకునను దల్పమునఁ శ్రమించియుండఁగా నే
నటలేచి లేవఁగను నిద్రతమిఁ వెన నాకలక్ష్మముం
బూనినరీతి నాదెనకుఁ బొల్పుగ మోగుడి కొఁగిలించున
మూనిని నాత్మసిప్పటికి మర్వక కి భజియుతు నెంతయున్. 130

మ. చనుదోయి మొగనుండు పోజెనుటఁజూ జాఱం గురులై
క్కులం, దనరం దూఱగ హరిము లైవరి చూడం బై రతు
ల్యేయుచో, జనువొప్పు న్ననుఁ గాంచి లేనగవుతో శ్వాసో
క్తుల న్నాటికి, గొనబై పల్కునఘాటి నామదినిఁ గోర్కుల్లీ
ట భావించెదన్. 131

మ. అలరుంబాసుపు డాసివచ్చుటకు నేనాలస్యముం జేయఁగా
వలపెచ్చుం దలపోసి కామవికృతిఁ దావరంబున న్నిల్చి సం
చలనం బందుచు నెచ్చెలిం గదిసి కాంక్షల్లీట న్నెల్లెత్తి కో
కిలవాగై వ్విరి రోదనంబు గనునాకేళీనతిం గాంచెదన్. 132

ఉ. ద్వారమున నవ్వసించి కడుదై న్యమున న్ననుజూచిచూచి శ
ద్వారతలంబునం బడి శుగాత్తిని డస్సియు నించుకంత ని
ద్రాతఁ జెంది లేచి మది తల్లడిలంగ లనత్కపోల యై
యారయుచున్న నెచ్చెలిని నాశ్శభజించెద మాటిమాటికి. 133

మ. బలుయూర్పుల్ నిగుడంగ నేత్రయుగళి న్బాష్పాంబువుల్రాలసం
చలతంజూచుచు నావిధం బడుగుచు సావ్వంతంబునానావిధం
బులఁబోఁగామదనుండుపై కొనఁగ మోము వాంచిచింతించున
బృలభిన్నీలశిలాకచమదిని నేభావెతు నెల్లప్పుడు. 134

ఉ. వేకువ నొక్కనాఁడు నిజవేశ్మమున న్నెటిగొప్ప వీడఁగాఁ
గోకిలవాణి యున్తి పితఘూర్ణితదీర్ఘ విలోచనాబ్జ యై
తేకువ నిద్రలేచి రుచి దేఱఁగ నొక్కినమోవి కేలిచే
నాకర గప్పఁగా నది మదాశ్శను నిప్పటికిం దలంచెద. 135

చ. మఱియొకనాటిప్రాద్దునను మానకఁబంచ టనుగుపైని దా
నిరవుగ నెచ్చెలింగదిని యెంతప్రియోక్తులు వల్కుచుండనేఁ
బరువునవచ్చి వెన్కనిలువం బడినంతనె చూచి సిగ్గుతోఁ
జిలునగవొప్పఁబోవుచెలి జిత్తమునం దలపోసిచూచెద. 136

మ. అపరాధం బొనరించితీ వనుచు న న్నత్యంశకోపంబుతో
నుపలాంపక నెమ్మొగంబియక యోహోచాలుఁజాలంచుబో
నపుడున్నేను బ్రియోక్తి నాముకొన నత్యాసక్తి లేనట్టిమా
టవచారించిన నవ్వధూటిఁ గవుఁగింటం జేర్చిలాలించెదన్. 137

చ. పడుకొని యంతలోనఁ బరిభావితయై వడి లేచి నిద్రచే
దొడిఁబడనావులించి మెయి దొట్రవిదిర్చివిజృంభణక్రియం

బొడమిన మోమునాననకుఁ బూని భ్రమించుచు నున్న తేం
ట్లనృ, దడికిఁ జలించునట్టి కనుఁ దమ్ములుగల్గిన దానినెన్నెదన్.

చ. మనసిజపూజ నేయ నిజచూనిను లందఱుఁ గూడి కేళికా
వసమునకేఁగుచోఁ దనమపార్శ్వమునన్ వసియించునన్నఁజూ
చెననినశంకతోడ జనులేమనుకొందురొ యంచు భీత యై
క్షుణగుటులుండుమంచుఁ గనుసన్నలు నేయువఘాటినెన్నెదన్.

చ. సరసిజనేత్ర దాఁ బ్రథమసంగమవేశను సిగ్గు దోఁప నే
నరయుచుఁడై ర్యవృత్తిఁ గదియంగఁదలంచినఁజూచిపూశ్శ్రుతు
లైనఱవఁగ నందు దీపశిఖలీనశఁ గంపము నొందుకర్ణభా
సురకుముదంబుఁ గప్పునతిఁ జూచెద నిప్పటికిఁ ముదంబునన్.

చ. చెలి తమిఁతోడ నెచ్చెలుల నీ యని కోపము నేసి శీఘ్రతం
దలతల మంచుఁ బోఁగదిమి తత్పరతం బులకల్ జనింపఁగా
నలరుచు సంస్థితాస్యయయియంతటనాదెసవచ్చి కూటమిం
గలసినభామినీమణిని గాంచెదఁ గన్నులకర్పదీఱఁగన్. 141

మ. కలకంఠోపమకంఠి నాస్యజిత రాకాచంద్రబింబ స్తయూ
రలనద్భర్త సమానవేణి సుగుణవ్రాతాత్మనేత్రప్రభా
విలసన్నతచకోర యానవిజితశ్వేతచ్ఛదం గాంచనో
జ్జ్వలకుంభస్తనిఁ గామినీమణిని నే భావించు నెల్లప్పుడున్.

మ. విరిశయ్యం బవలించి మత్తథమదావిరూఢితి కంగంబులన్
సరిఁగావింపుచుఁగొఁగిలించిముదమెచ్చన్నాదుకెమ్మోవిసుం
దరవక్త్రంబున నిల్చి పై సురతసంధానంబు గల్పించుశం
బరవిద్విడ్ధవజ్రజయంతి మదిసంభావించి ప్రార్థించెదన్. 143

- ఉ. సిద్ధిపుగబ్బించునుగవచ్చెనుగ నిక్కంగ నక్కళించి యం
దబ్బురపాటు గన్నడంగ నంగవిభంగమిషంబునఁ రుచుల్
గుబ్బతిలంగ బాహులతలుం బయి కెత్తి గభీరనాభి పె
ల్లుబ్బినవేడ్కఁ నూపుచెలి నుల్లమునం దలపోసి చూచెదన్.
- చ. వరుస వివర్తితంబు బయి వ్రాసినచాంగవిలోకనంబులఁ
మరుదశనోపమానస్ఫుడుగాంధరచుంజులభాషణంబులఁ
దరమధునస్థితంబులను దాళిమియానములఁ విలాసితఁ
సిరు లెసంగంగ నొప్పుచెలిచేష్టలు నామది సంస్తరించెదన్.
- చ. కనుగవ యించుకంఠ నెకిగా నొనరించి సరత్న పాళికం
కణములఝంకృతిధ్వనులకౌరవ మొప్పుగఁ జన్నదోయి ని
క్కనుగనుబొమ్మలై త్తినిజ్జకై శ్రయముచక్కంగ మెచ్చినర్చుమా
నినిఁ బలునూఱునిప్పటికి నేమడిగోభజియింతు నెంతయున్.
- చ. అరయ సహింపరానివిరహఁ గ్తిని జెందిన దైరయంబునఁ
సురతవిశేషసంగతులఁ నొక్కపుతాండవసూత్రధారి యై
తరమిడి యంగమంగమును దాఁకఁగ గౌగిటఁబట్టికన్నదో
యరయిచెక్కునొక్కునతిన్నాశ్చభజించెదఁగోర్కమీఱంగన్.
- చ. విలసితమన్మథఁ విరహవిహ్వలలాసగాత్రిసుందరిఁ
లలితకురంగ నేత్ర సువిలాసరసాంచితచారుకాంచనో
జ్జ్వలమహనీయచేలముతశ్యామ విరాజితహంసయాన నే
నలవడ సంస్తరించెద ననారతముఁ మదిలోన వేడుకన్.
- చ. మలయగిరిప్రభూతపవమానములం గని తీవ లాడఁగా
సలలితరత్న వేదిపయిఁ జక్కంగఁ దా వసియించి గీతముల్
దలకొని వీణ సుస్వరయుతంబుగఁ బాడుచు నాళిపాళిక
లలి శ్రవణోత్సవం బొసఁగులక్షణగాత్రిని నే భజించెదన్.

---= వీర సేనుడు కవిరచించుపద్యంబుల రాజనకుఁ బంపుట. =---

వ. అని యిట్లు కవివరుండు మదనోన్మాదంబున యూమినీపూర్ణ తిలకాయ శ్తచిత్తుండై తదన్వర్తనాతివిశేషంబులుగా రచించిన పద్యంబులు లిఖింపంజేసిన వీర సేనునియనునుతంబునఁ ద ద్భ్రష్టులు భూపాలుని కప్పటప్పటి కగ్నించినం జూచిచూచి యంతకంతకుఁ గోపాటోపంబునఁ గసరివేయుచున్న వారును విసికివిసికి మరలినచ్చి తదన్వృత్తాంతం బంతయుఁ గవివరుండు విన వీర సేనున కిట్లనిరి.

150

చ. హిమరుచి సశ్శలావిభవుఁ డీకవిరాజు రచించు నట్టిపద్యములు గ్రహించి భూవిభున కర్పణసేసినఁ జూచి కోపభావమున దురుక్తులం బలికి వారక పొమ్మచుఁగాని మంచిమూటమరఁగ బల్కుఁ డాతఁడు తదాగ్రహవృత్తివచింపశక్యమే.

చ. అనవుడు వీర సేనుఁడు దగానసముం గని యోకవీంద్ర యోయనఘుండ యిదిరానరసుతాభుండ వొనిను సత్కృపామతిఁ మనమున హింస సేయు మది మూసితిఁ బూనితి నేధరింపఁగాఁ బనివశిష్టాయపద్యములుపార్థివుడొప్పండిదేమి సేయుమన్.

చ. అనవుడుభూసురుండుహృదయాబ్జమునంగడునవ్వెయోరిని న్ననయము మెచ్చితిఁ విను ధరాధిపుమానసముం గరంగు నే, పనివడి యేల పంపితివి సాల్పడి నాకయి బ్రహ్మదేవుఁ డిట్లనులిఖించియుండ వెతలంబడఁగారణమేమిచూడఁగన్.

ఉ. ఓరి తలారి వీరి మఱి యూరక శ్రీపుకు మేమి శ్రీపుగా సారముఖిద్దముంగొని విచారము సేయక త్రుంపుమన్నదధీరత గాంచి వాఁడు ఓతిదేవకులో త్తమ యేతదర్శమై యూరయఁ జాల నెంతపనికై న భరింపుదు నిన్ను తెన్నఁగన్.

క. ఏమమి వ్రాసితివో యా

భూమిపతిమానసంబు పోరలక పోయె

సామి యిమాతైనను

సామోదత మంచిపద్య మానతి యిమ్మా.

155

వ. అనిన విని సృష్టికర్త యైనప్రప్త నుద్దేశించి.

156

సీ. తనపుణ్య యాఘనాఘనవేణి చరియించు

క్షీతిభాగమున నుండఁ జేయుమయ్య

తనరసం బాసుధాధర క్రీడ లాడెడు

శృంగారసరసిలోఁ జేర్చుమయ్య

తనతేజ మాత వ్రతకనకాంగి దర్శించు

దర్పణాంతరమునఁ దార్చుమయ్య

తనవాయు వాసుగంధశ్వాస వినరించు

కొనువ్యజనంబునఁ గూర్చుమయ్య

తే. తననభం బొరమణియింట నునుపుమయ్య

యీశరీరంబు పంచస్వ మెనసినపుడు

స్వాంశములతోడ భూతంబు లైదునైదు

గూర్చుమయ్య విధాత నాకోర్కి దీఱ.

157

వ. అని యిట్లు కమలభవుని వేడి త్రికరణపూర్వకంబుగ నమ

స్కరించి నిలువంబడియున్న వీరసేనుఁడు తత్పద్యంబు గ్రహిం

చుకొని రాజసమీపంబునకు వచ్చి తత్పత్రిక సమర్పించిన.

క. ఇదియేమి మాటిమాటికి

హృదయంబున లేదె భీతి యెంతయు నన వాఁ

డదురక సామి భూవర

యిది చూడుఁడు యొక్కవిత యేమో తలఁపన్.

159

5. అనిన లిఖితంబు కైకొని పద్యంబుఁ జనువుకొని యయ్యర్థం
బనేకార్థంబులుగాఁ దోచినఁ గొంతతడ వాలోచించి యి
ట్లనియె. 160

క. ఓరి దురాత్మక విని పలు
మాటిటు రావలదు హెచ్చి నుటి వచ్చితివా
నేరముగొందు గ్రహించుక
యూరక యూపని ఘటింపు మొప్పను మాకున్. 161

ఆ. అన నిరాశుఁ డగుదు నావీ సేనుండు
వచ్చి పలికె విప్రవరునితోడ
నేమి వ్రాసినావొ యెఱుంగ నే నింతైన
నునను గరఁగదయ్యె మనుజపతికి. 162

మ. అనిపల్కం దలయూచియూచి మది నాహా యంచు పేసాహా
సం,బునఁజాతుర్యమెలర్పఁగాఁ దనగతి భూమిశునుచ్చాయ
ముం, గనిరెండొక్కటి యైన మంచిది మగుంకాకంచునిశ్శృంకుఁ
డై, చన నూహించె శరప్రయోగమయియేచంబద్యముద్య
ద్గతిన్. 163

→ కవిరాజు కోపకాంతికరం జైనయొకపద్యము వ్రాసిపంపుట. ←

చ. రవిజుడు భా గుణింప విధురంబుగ భట్టి నశించె భారవి
ప్రవరుడడంగె దీర్ఘమునఁ బ్రాణముఁ బాసెగుడియ్యభిక్షుఁడీ
యవనికిఁ దప్పె భీముఁడు దదంతగతి న్నటి కొమ్మువెట్టె ని
క్కువముగ నేభుకుండఁడను గొమ్మునదీర్ఘము వెట్టకుండఁడీ
భువి నతఁ డెన్న నిర్దయుఁడు భూపతి వీవుఁ దలంప భూవరా.

వ. అని యీపద్యంబు లిఖించి వీరసేనున కి ట్లనియె. 165

క. ఓపూణ్యాత్మక విసుమా

యీపద్యముఁ జేగ్రహించి యెంతయుఁ జని నీ
వేపున నొసఁగిన వేయూ
భూపతి ననుఁ బిల్వనగపుఁ బొమ్ము రయమునన్.

166

వ. అనిచెప్పిన నప్పద్యంబు గ్రహించుకొని పోయి రాజుముందఱు
బెట్టిన నప్పత్రిక దండధరాసిపుత్రికవిధంబునమదికిం దోఁపం
జూచి శదగ్ధంబు గ్రహించి మహీవల్లభుండు పననోత్కంఠితక
దళికానుహీరుహంబుచందంబున గంఠిససర్వావయవుం డై
యెంతయుం బ్రొద్దు చింతించి తదుభయదృఢతర స్నేహసారం
బులును దత్కవితానుహాశ్వంబును విచారించి వానితో ని
ట్లనియె.

167

== రాజు కవిరాజుం బిలువఁబంపి పుత్త్ర నూతిండుట. ==

క. ఓవీర సేన యిచటికి

వేవేగమదోడితెమ్ము బిల్వణు ననినన్
భావము రంజిం వాఁడు ధ
రావిభునకు మ్రొక్కి వచ్చి రాసుత కనియెన్.

168

క. ఓతల్లి నీమనోహరు

నాతతనదయాంశరంగుఁ డై వసుధేశుం
డీతటిఁ దోడుక రమ్మనె
నీతాపము మాను మింక నీరజనయనా.

169

వ. అనిన విని గ్రీష్మసమయోష్ణదందహ్యమానమానస యైనమ
యూరిక ఘనాఘన గర్జానినాదంబు వినినచందంబున సుందరీ
మణి తదవ్యచనంబు విని కుతూహలాలు శ్చిత్తయై కంఠ
హారం బొసంగిన గ్రహించుకొని బిల్వణున కిట్లయె.

170

- ఉ. ఓకవిరాజశేఖర మహాన్నతి నీవు రచించుపద్యముం
జేకువతోడ నానరవతిం గని యిచ్చినఁబూచి యెంతయుం
గైకొని దానియర్థమును గాంక్షదలిర్పి గ్రహించి యప్పుడ
స్తోకజపంబుమీఱ నినుఁ దోడ్కొనిరన్మునెనయ్యలియ్యడన్.
- వ. అని యత్యాదరంబున శుభలక్షణప్రశస్తం బగునతనిహంసం
బుఁ బట్టుకొని వచ్చునెడ. 172

- తే. రాజగా జగుమదనాభిరామస్వపతి
శనకుమారిని దలఁచి యాస్థాన నెడలి
వచ్చి తద్ధ్వారమం దున్నవనజవత్ర
నేత్రిదగ్గఱఁ జేరి కన్నీరు దుడిచి. 173

- తే. శిరము మూగొని చికురముల్ సిక్కు వాపి
చక్కఁగా నిడి గద్గదస్వరముతోడ
ననియె దయ మీఱ భూపాలుఁ డాత్మజాత్ర
కప్పు సంతాపమును మాను మన్ను చునును. 174

- క. ఓకూర్తి శనయ కవివరు
నీకోరిక మీఱఁ గూర్తు నిశ్చలమతి వై
నాకడకును రావమ్మా
యీకడ నాచేయుపని గ్రహింపుము మదిలోన్. 175

—> రాజు కవివరు నెగురుగాఁ జని తోడ్కొనివచ్చుట. <—

- వ. అని యపలాలించి యతఃపరంబున కనిచి బిల్వణునకు
నెదురుగాఁ జని నమస్కరణపూర్వకంబుగఁ గొగిలించి చతు
రంతయానంబు నధివసింపఁజేసి సభామంటపంబునకుం
దోడ్కొనివచ్చి యచితాసనంబునం గూర్చుండ నియమించి
సభాసదులు విస నృపవరుం డతని కిట్లనియె. 176

ఉ. ఓచతురాసనాస్వయమసాదధిపూర్ణశశాంక బిల్వణా
ఖ్యా చతురాస్య నీమహిమః గన్గోన నేరికి శక్యమా ధరణ
నీచతురోక్తివై ఖరికి నీదృఢవృత్తికి నీకవిత్వధా
రాచల్మితై కనిష్ఠకు సహర్షి శర్ము మది నేను మెచ్చితిన్. 177

→ రాజ కవివరు నూడించి తనకూతుఁ బెండ్లిగ మ్మనుట. ←

చ. తడఁబడి యెవ్వఁడేనియుఁ గృతఘ్నునియందొనరించుమేలు
క్తై, వడివి సుదీయకృత్రిమము భిష్యగుణాకిర నీచునంబునం
దడవక సుందరీమణివతంసము నాతనయ౯ వరించి యే
ర్పడ నయ మొప్పచుత్సురికి భర్తవుగ మ్మనిపల్కి వెండియున్.

క. రేపు సమస్తం బగుఁ గా
కీప్రాద్దుర్ బడలినావు హితమతితో నీ
వీపట్ల నేదఁ నేఱుము
భూపాలనుతై కచర్య భూసురనర్యా. 179

వ. అని యెడంబడిచి కవివరుని యథాస్థానంబున కనిచి వసం
తాఖ్యన కిట్లనియె. 180

క. ఓమంత్రివర్య చూచితె
భూమీసురుచిత్తవృత్తిఁ బోలింపంగా
నేమందు నెంతదృఢ మా
భామామణిహృదయ మట్ల పరిశీలింపన్. 181

క. ఈవిధమున నిర్వృరకుఁ
దై వాజ్ఞే ఘటన మయ్యెఁ దప్పింపంగా
నావశమె యగ్రజిన్ముఁడు
భావింపఁగఁ గూతు నిత్తు భవ్యవిచారా. 182

వ. అనిన విని మంత్రివరుండును సభాసదులును నేతత్కార్యంబు
విశేషకార్యంబనిన విని వారలం బనిచి యంతరిపురంబుఁ బ్రవే
శించి పరిచారికాజనంబులం బిలిపించి యిట్లనియె. 183

క. ఓకాంతలార మత్సృత
కాకవివర్యునకు భోజనాదులు పూర్వం
బేకొలఁది విచారించితి
రాకొలఁది జేయుఁ డెనును ననిచి రఁగుమునన్. 184

వ. శనదార యగునుండారనూలిక కాచందం బంతయుం జెప్పి
యాయమ కానందం బొసాదించి భోజనాదికృత్యంబులు దీర్చి
నుఖం బుండు నంత. 185

→ ప్రాతఃకాలాభివర్ణనము. ←

చ. తెలతెలవాతెఁ దూర్పు నలుదిక్కులవిచ్చెఁ దమంబు పక్షులుం
గలకలఁబల్కెఁ గోకములు గాంచె మువంబు లుడువ్రజంబుఖ
స్థలమున నాకకాడకును జాతెఁ జెలంగి పదాయుధంబు లు
ద్గళగతి మ్రోసె వీచె వలిగాడ్పులు భాజను లుల్లసిల్లఁగన్.

సీ. కోకాంగనాగణశోకమారుతమిత్త్ర)
ఘనతరజ్వాలలఁ గుండినాఁడో ?
విరహదుస్సహవధూవిపులనిశ్చేదనోష్ణ
గంధవాహములచేఁ గమలినాఁడో ?
బాధితపద్మినీపటలశుక్లంప్రాప్త
ఘోరపాపంబునఁ గుండినాఁడో ?
జనదూరితాప్రాప్తజారచోరవ్రాత
శాపంబులను గొంత సమసినాఁడో ?

తే. యనఁగ దోషాకరుండు కళానుభూతి
దొరయ వెన్నెలపులుగులఁ దొడరి యితఁడు
రేవు నేవేళ కొదవుతో మాప నేమి
యనుచు వడి సారసుంత కొల్లాడ నరిగె.

187

ఉ. వెన్నెలతీవలం దడఁగి మోడ్చి విస్ఫురసారసావళిం, గ్రన్నన
సౌరభంబు గొని రాజులుగంధసమీరణంబు ల, భృన్నత
సౌధరాజములఁ బుష్పశరాసనకేళిఁ దేలియం, దున్న
వహూశ్రమాంబుళతుంగొప్పులుమీఱ హరించునెంతయున్.

మ. ముద మొప్పారఁగఁబడ్చినీమణులుమోముల్విప్పుజక్రంబుల
భృదయం బొంద సదాశుభుల సరసవిస్ఫూర్తింబ్రవర్తిల్లనా
స్పదమై భాసెలుపుప్పదంతఁజరాజం బెక్కి యుద్యద్విజృంభణ
మదిరంజిల్లఁగనన్నుతింపఁ బొలనెఁ మందానిలుం డత్తతిన్.

మ. మలయాహార్యశటంబు డిగ్గి విలసత్తల్లమతల్లీలతా
వళులం జిక్కి పయాసత న్వేడలి దీవ్యచ్ఛాగుకాసారని
ర్మలతోయంబుల నీది పంకరుహసౌరభ్యంబుఁ గొల్లాడి ప
తులనాదంబులతోఁ జరించు మధురంకూరంబు లవ్వేళలన్.

క. తనశముల వైభవమును
గొనె నట యొకరాజు వానిఁ గొట్టెద ననుచున్
ఘనకోపుఁ డయ్యె ననఁగా
నినుఁ డతితేజం బెసంగ నేతెంచె నొగిన్.

191

మ. హరివక్రంబుభరించి యున్నటనిశాటాటోపముల్మాన్వియు
ధ్వరలీలాస్తిబుధాంకవర్తియయి యెంతోపూర్వదేశంబు భా
సురమైయొప్పుగనించునందునిలిపెన్ స్తోత్రాస్తుఁడేయంచు శం
కరవద్తోద్భవులు భజింపఁ జెలఁగెం గలోద్దితా చారుఁడై.

ఉ. అంగుగఁ గాలమన్మరికి నావల నీవల వ్రేలుబంధురా
భంగురపాశము ల్వలయు బంగరుపోతలఘంటలో యనఁ
సంగతి మీఱఁ బ్రాక్సరమశైలములం గనుపట్టి రర్క-సా
రంగధరుల్ నిజోర్ధ్వగుచు లందము నొందఁగ నట్టివేళవన్.

క. హితవిబుధ స్తితి గోత్రా
హితకరుఁ డుదయించె గురుబుధేశహితుం డై
చృతిఁ బూర్వదేశముం గొని
క్రతువులు గోశలమునందుఁ గడు నొప్పారన్.

194

సీ. అశులద్విజాలోకనావహుం డై శ్రయీ
సుముఖుఁ డై నట్టిశేజోమయుండు
కమలామనోహరాకాగుఁ డై శిర్వగీ
చరుల నొందినచక్రభరణశాలి
యఖిలలోకతమోపహరణవై పుణ్యవృత్తి
రాజిల్లు నట్టిసర్వజ్ఞవిభుఁడు
మిశ్రుఁ డై భువనపవిత్రకుం డై దగ
ధర వెలింగించుసన్మార్గన ర్తి

తే. చూదిమూర్తి యనంగఁ బద్మావుఁ డనఁగ
నార్జితార్జ్యుఁ డనంగ డివై షికవాక్ స్త
వముల ద్విజరాజసంగతి వసుచుతీంద్ర
శేఖరాదాభతను రవి చెలఁగె నెదుట.

195

తే. అలరుతమ్ముల నొకటి గా నాశ్మఁ డలఁచి
దిశలు చెలువొందఁ దమము భేదించి తనదు
బోకబాంధవవిఖ్యాతి లోకు లెన్నఁ
గరము వెలుఁగంగఁ బద్మినీకాంతుఁ డలఁగె.

196

క. ఉరుకువలయంబు బెగడంగ

ఖరకరుడు జనించి రాంగఁ గలుగుసదాళి

వరుసఁ గవి రూపు మావఁగ

నరిగెను ద్విజరాజు పశ్చిమాంబునికడకున్.

197

చ. సమయకిరాటకుం డదధిజాడల వచ్చుచుఁ జేరి పూర్వది

గ్రమణికి విక్రయిం చుదయరాగపువన్నెపటంబు విచ్చిచూ

పెనుదికి వార్ష మైన నది బేరములాసి నిబ్బిమైనది, మ్మము

నొక టిచ్చెనొ యనఁగఁ జాయలునోప నినుండుఁ జెల్వగున్.

తే. ఒక్కయినుఁ డంతకంతకు నుక్కు మిగు

నొక్కరా జది సూడంగ నోవ్వలేక

డింది వెల్యెల నై యొక్కదిక్కు సేర

ననఁగ సూర్యుండు హెచ్చె హిమాంశుఁ డడఁగె.

199

చ. సమయవినోది మిన్ననెడి చక్కనిరంగమునందు సర్వది, గ్రమ

ణులుచూడ గారడమురక్తినిఁ జూప'విధుం డనెండునద్దమునొ

కకర్ణమం దునిచి దాపలికర్ణమునందు హేమచక్రము వెడ

లంగఁ దీసె ననఁగా రవి దోచెఁ బ్రభాప్రభావుండై.

200

--- రాజు దనకూతును గవి కిచ్చి పెండ్లిసేయ సమకట్టుట. ---

వ. ఆసమయంబున సంతకుమున్న మంగళతూర్యనాదంబులు

వినుచు మేల్కని మదనాభిరామభూమిధవుండు స్నాన

సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి సముచితాలంకారు

డై సభాస్థలంబునకు వచ్చి మంత్రిపురోహితామాత్యబంధు

విద్యజ్ఞసంబుల రావించి వారల నుచితాసనంబులం గూర్చుండ

నియమించి సుప్రసన్నుండై యిట్లనియె.

201

క. ఘనులార బిట్టాణాఖ్యున
కెనయఁగ మానుకకుమారి నిచ్చెద నని నే
మనమునఁ దలఁచితి నిప్పుడు
ననుకూలము బ్రహ్మ పూర్వమందె ఘటించెన్. 202

వ. అని యిట్లు పలికి వారలయనుమతంబున ముహూర్తనిర్ణయం
బు నేయం దలంచి జ్యోతిశ్శాస్త్రకోవిదులఁ బిలిపించి యడిగిన
వార లిట్లనిరి. 203

క. గురుకవియై క్తి నినుండున్
వరుస నమందాత్ముఁ డగుచు వనుధఁ బరఁగినం
బరికింపఁగ ద్విజరాజకుఁ
జిరతరముగ మంగళాప్తి చెన్నగు వేడ్కన్. 204

తే. నీకుమారిక యళి యయ్యె నాకవీంద్రుఁ
డలర ధను వయ్యె నిర్వుర కనుగుణంబు
గ్రహవిరోధంబు నెండులఁ గానఁబడదు
రాజబల మొప్పు నొప్పుఁ దారాబలంబు. 205

క. ఈకన్య కిప్పుడు ద్విజరా
జాకట నాటింటఁ జెల్వ మలరినవాఁ డై
చేకొని పదిటను మిత్తత్ర
శ్రీకరముగ నొప్పు నతనుసిద్ధి నృపాలా. 206

వ. అని యిట్లు పలికిన సంతృప్తాంతరంగుండై నృపపుంగవుండు ని
జనగరం బలంకరింపం జేయుచు డని పరిచారకులం బంచిన. 207

సీ. పచ్చలూరణాపంక్తులు ఘటియించి
 కస్తూరిపూతలుగా నొనర్చి
 మలయజపంకంబుఁ జిలికి జన్పాడి గే
 కలు దీర్చి రత్న వేదులు నమర్చి
 ముత్యాలనవరంగముల రంగు గావించి
 నవవజ్రమయఁ తానములు నెఱపి
 వాసితాగరుహాపవాననల్ నిగిడించి
 పగడాల మెఱయుచప్పరము లునిచి

తే. ప్రతిగృహంబుల భద్రకుంభములు నిలిపి
 దర్పణంబుల ద్వారబంధములఁ గూర్చి
 ధవళసౌధాళిఁ శత్రు కేతనము లెత్తి
 పురము సోభిల్లఁ జేసి రబ్బురము గాఁగ.

208

సీ. ఏవీధిఁ జూచిన నింపుమై మంగళ
 సూర్యనాదములు సంభోష మెనఁగి
 నేచాయఁ గాంచిన హితముగాఁ జెవులకు
 వీణారవంబులు వేడ్క నేయ
 నేపట్టుఁ గనిన భేరీపటహాదికా
 హళమృదంగైకవాద్యములు వెలయ
 నేచోటు వీక్షింప వాచాచమత్కృతిఁ
 బొటలు మాటలుఁ బరిభవిల్ల

తే. నొప్పెనక్షత్రవల్లభాభ్యుదయమునకుఁ
 జెలఁగి మిన్నంది యుబ్బినజలధికరణిఁ

దనరుఁ గవిరాజశుభమహాత్మ్యనమునకును
నగరరాజంబు సంతతానంద మొంది.

209

క. అ త్తేటి నయిదువ లారతు
లెత్తుచు ధవళములు వాడ నింపు దలిర్పం
గ్రాస్త గనిపింపఁ బెండిలి
చి స్తరుచవిక కరుదెంచె క్షీతినురుఁ డెలమిన్.

210

సీ. ఈధానునిధికరం బెనయంగ నలుఁ గిడ
నేర్తువు పద్మని నీవు రావె
యింకశానిధిఁ జేరి యెలమి సేనలు సేయ
నేర్తువు మృదుహస్త నీవు రావె
యీచతురాస్యతో నింపుమైఁ బలుకంగ
నేర్తువు శుభవాణి నీవు రావె
యీమహాసర్వజ్ఞుర వొంద శిర సంట
నేర్తువు శశిరేఖి నీవు రావె

తే. యనుచుఁ దమలోన భూమిపాలానుమతిని
సరసేనల్లాపనచనరచనలు బెలుపు
నంగనారత్నములు గొంద తానునర్త
గాత్రుఁ గదియుచు మంగళారాత్రిక లిడి.

211

క. మంగళము రాజనుతునకు
మంగళ మంబుజముఖిరమాతనయునకున్
మంగళము శాస్త్ర వేదికి
మంగళము కవీంద్రమౌళిమణికి సుగుణికిన్.

212

వ. అనుచు నారతిపాటలు సాడి శిరంబున వక్షత లునిచి.

213

చ. నడుమసియాడఁ జన్నుఁగవ నాట్యముసల్పఁగ రత్నహారముల్
దడఁబడి జోలికాకలనఁ దార్కొన వేణి చలింప నెమ్మొగం

బొడలును జెక్కుటద్దములు నొయ్యఁ జెనుర్పఁగఁగంకణంబు లే
ర్పడి రవ ముప్పతిల్ల నొకభామ తలంపఁ గవీంద్రమాలికిన్.

తే. గందపటకలిఁ దలఁ బుల్కి మంద మైన
బంగరుకటాహములలోనఁ బొంగుజలముఁ
బాట్లు గావించి బిందియ బ్బట్టి యొక్క
యతివ సుకవికి మజ్జనం బార్చె నపుడు.

215

సీ. తడి యార్చి వలువ లేర్పడ నిచ్చె నొకలేమ
యుదుటుపావా లుంచె నొక్కభామ
పువ్వులు సిగఁ జుట్టె బాలు పొంద నొకకొమ్మ
మురువులు నిడె నొక్కముద్దుగుమ్మ
కస్తూరితిఁకంబు ఘటియించె నొకజాణ
యొడల గంధ మలందె నొక్కచాన
చౌకట్లపోగులు నవరించె నొకశాల
యుదుహారములఁ బూన్చె నొక్కగోల

తే. పడఁతి రత్నపుటుంగరాల్ దొడిగె నొకఁడె
వెలఁది కపురంపుసురఁటిచే విసరె నొకతె
నిలుపుటద్దంబు ముందర నిలిపె నొక్క
మగువ బిల్వణకవిశిఖామణికి నపుడు.

216

క. ఈరీతిఁ గవిని చెలు లిం
పారఁగఁ గయిసేసి నృపవరాత్మజ కెంతో
నీరాట మొనర్చియు శృం
గారింబిరి వేడ్కఁ బొడను గ్రక్కున నంతన్.

217

క. సరిగంచుచీర కట్టిపై
నెఱయంగాఁ గట్టి రైక నీపై మెఱయ

సరిగుబ్బలు గుబ్బశీలం

గరముగ సవరించి పైట గావించి కొగిన్.

215

క. ఇతఁ జిక్కువాసేనే మని

చికురంబులు చిక్కుదీర్చి చెలువుగఁ గీల్లం

టొకయింతి వెట్టి వప్పుచు

సకి ముడి బొగుపడె ననుచు సన్నుతి సేసెన్.

216

తే. సూర్యచంద్రులు మైత్రిచే సుదతివదన

వనజ మంశయు సంతోషవై భవంబు

నందఁజేయ నసించికో మనఁగ నపుడు

సూర్యచంద్రులు నిడె నొక్కశోభనాంగి.

217

ఉ. కోరిక నాఁకలిం గొని చకోరికలు జవ ముప్పతిల్లఁగా

సారసవైరియం దమృతసారము నూలుచుఁ దోసె తద్గతం

బైరహిమించు నల్పుగొన నత్తటిఁ జాతె ననంగ నొక్కసిం

గారపుబొమ్మ వాలుఁదెలిగన్నులఁ గాటుక దీర్చె బోటికిన్.

తే. తారకావళిసేవ్య మై తనరుపట్టి

చంద్రబింబగాఁగోమన పాటి సేయఁ

జెలునమోమునఁ గస్తూరితిలక మునిచి

ముతైములచేరు లమరించె ముదిత యొకఁడె.

219

క. అద్దములవంటిచెక్కుల

నిద్దపురుచు లుప్పతిల్ల నీటుగ శ్రుతులఁ

ముద్దులగుమ్మకు నొక్కతె

ముద్దియ కుండలము లునిచె ముద్దులు గాఱన్.

220

క. సంగతిగ మోవిచవిఁ జూ

డం గవి యరుదెంచె ననఁగ దార్కొనునాసఁ

రం గలర నాణిము పైపు
ముంగళుఁ గీలిం చె నొక్కతె ముదితామణికిన్. 221

క. దరము విచరం బెఱింగియు
పరుసం దనజన్మ నీసువారిని వేడ్క
భరియించె ననఁగ నొక్కతె
యురుకుచ మెడ ము ప్పెసరుల నునిచెం శ్రేమన్. 222

క. స్ఫుటముగ నీయుత్సవమునఁ
గటకంబులు మ్రోసె ననుచు ఘనమణిభాస్వ
త్కటకమ్ము లుసిచె నొక్కతె
కుటిలాలకకిఁ ములందుఁ గొమరు నెలంగన్. 223

క. పిఱుదులు ధరగొని దీవులు
నిర వొందఁగ నామ్రమించి యేర్పడె ననుచు
బిరు దుంచినగతి యొక్కతె
యొరయఁగ రన్న ములకాంచి నునిచెం జెలికిన్. 224

క. కరిగనునడలు మదనుని
కరిగతులఁ ధిక్కరంపఁ గల పని యందెల్
సరిమ్రోయఁగఁ జరణంబుల
నరు దారఁగ నిలిపె నొక్కయతివ ముదమునన్. 225

క. ఈవిధమున రమణీమణు
లావసుధాతురునిపు త్రి కంచితలీల
వేవేగ నలంకారము
గావించి వివాహవేదికడ నిల్పుటయు. 226

సీ. సతివీక్షణములు రసప్రవ ర్తకము లై
నెమ్మోసఁ దప్పిపైఁ గ్రమ్మిపోనఁగ

బిసగు హేమకణదృష్టులు సుమనోహరములై
 గళసుగంధవిశేషకలనఁ బొదలఁ
 దరుణాంగిచూపు లక్ష్మణి శిలీముఖము లై
 హృదయపంకజ మావహించి నాట
 భామినీలోచనప్రభలు వరాళులై
 శననాగుపాదపద్మముల ప్రాలఁ

తే. బరఁగి కవిరాజు పూర్వస్థైఖిరి మోహ
 కలిశవిభ్రానువి స్తయాక్రాంతుఁ డగుచు
 ననితరాయ శ్చిత్తుఁ డై యాశ్చర్యోనఁ
 జెలునభావంబు గాంచి సేక్షింపు చుండె.

227

సీ. ఈసర్వమంగళ యీశకాంతులు
 భరితసుధాకరప్రభలు గాఁగ
 నీశ్యామకన్తోయి నింపారుదీప్తులు
 పూసిసూరికాంతుభూతి గాఁగ
 నీసతికన్నుల భాసిలుదీధితుల్
 పాలు పొందఁ దమ్ములపూజ గాఁగ
 నీయూర్వలోచనచ్ఛాయలు మౌళిపైఁ
 బ్రవహించుగంగాపురంబుఁ గాఁగఁ

తే. బరఁగు కవిరాజమౌళి సర్వక్షమూర్తి
 విలసదనమాంబకస్ఫూర్తి విశదకీర్తి
 యంచితాచలభోగభాగైక్యవర్తి
 యనుచు నచ్చటివిబుధాళి యభినుతింప.

228

సీ. భావిఫలోదయప్రాప్తభాసురములై
 పరఁగుమాక్తికముల గౌరు లనఁగ

రతిపంచశరులు సంగతశేఖర దేలుచుఁ
బనివడి నూశుభ్రాబంధు లనఁగఁ
దియ్యవిల్లుఁడు రెండు తెఱఁగు లై యిరువుర
కడ లంది వేయుమార్గము లనఁగఁ
దనవలనను వీగు దనరారి రనుచుఁ జం

ద్రుఁడు సల్లు సమృతబిందువు లనంగ

తే. జెలఁగున య్యమినీపూర్ణతిలక బిల్వ
ణాఖ్యకవివద్యచూపు లనోన్యమైతి
నొలయుచు గతాగతంబు క్షణియ నడరి
వెలయుఁ జూచిన జనులకు వేడు కయ్యె.

229

తే. లలితముగ విప్రులు 'శదేవలగ్న' మనుచు
మంత్రములు వాడ శుభవీణ మహిణీల
వరుస నుంచిరి యవ్వధూవరుల నృపతి
యనుమతంబున నై దువు లపుడు వేడ్క.

230

తే. పుడమివేల్పులు పుణ్యాహపూర్వకముగ
దేవతాహ్వన మొనరించి తివిరి వారి
కరములను గంకణములు వేడ్కను ఘటించి
చదివి రెంతయు మంగళాష్టకము లపుడు.

231

మ. పాలుపొందఁ ద్విజరాజశేఖరునకుఁ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చు పగిదిఁ ట్టైనాథముఖ్యంబుగాఁ
బాలుపొందఁ ద్విజరాజశేఖరునకుఁ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చె సుమనస్సంతానముల్ మెచ్చుఁ

[గన్. 232

క. దలఁబ్రాలసల్లేరంబులు
వెలఁదులు పార్శ్వములఁ బూన విభునిశిరమునన్
జలజాక్షి ముంచి దోయుటఁ
దలఁబ్రాలను బోసె విభుఁడుఁ దనపై నుంచెన్. 233

వ. ఇట్లున్యోన్యైతిశయంబునఁ దదుత్పవంబు గావించి విధుక్త
ప్రకారంబుగఁ బ్రధాననగోపంబు లాగిగాఁ గలవి యాచ
రించి బంధుసహితంబుగాఁ జూచి నొకరినొకఁడు నొకటి తద
సంశయంబున శేషనగోమాన్యైతిశయంబును వివర్తింపించి భూ
సురులకు మ్రొక్కి తదాశీర్వాచనంబులు గైకొని బిల్వముం
డును యామినీపూర్ణతిలకయును యధేష్టభోగంబు లనుభవించు
చునెడ. 234

సీ. నీలమేఘంబులు కైలాగ్రముల వ్రాలె
బరికింప నెల్వెలఁ గావె విభుఁడు
సన్నగించెను బికస్వరము లంశంశకుఁ
గలహంసగతుల నంగతుల దప్పె
గగనమార్గము సావకాశ మై బలు పొందె
నహిరాజుహృద్ధి నందంద నిలిచె
గేతకిదళములు గెలఁకుల భాసిల్లె
మొలుపుఁదీగలు మింటఁ దలుచు మొలసె

తే నంద మొప్పుగఁ గొలఁకుల నలలు పొడమె
నాడకాడకుఁ గోరిక లతిశయిల్లె
ననుచు జను లెల్లఁ బొగడఁ ఘనాగనుమున
గర్భకౌరవ మాకాంత గాంచె నంత.

వ. ఇట్లు ననమాసంబులు సిండి దశమం బగు మాసంబునం దొ
క్కసుముసూర్తంబున. 236

మ. మగుదంకూరము సంచరింప గ్రహముల్ మార్తాండసంయు
క్తిచే, నెఱయఁ దిక్కులు దెల్పిఁజెంద గరిమ ద్వివ్యస్తృదం
గాదివా, ద్వరనంబుల్ నెలఁగఁ సురప్రశతి యుద్యోధుష్పవ
ర్షంబు ల, శక్తి వర్షింప వధూటి గాంచెను సుతం ధైర్యైక
భాగ్యోన్నతున్. 237

క. ఘనతం బ్రభాకరోదయ
మున జనియించుటయు విప్రముఖులు వేడ్కం
గని లగ్నగతిఁ బ్రభాకరుఁ
డనునానం బిడిగి బిల్వణాఖ్యుఁడు మెచ్చన్. 238

వ. అప్పుడు మదరాభీరామభూమిధన్వండు విద్యజ్ఞున బంధు
మిత్ర పురోహితామాత్యసనుక్షంబున నశనిం దనవంశకర్త
గాఁ బరిగ్రహించి జాతకర్తాదులు నలిపి గోభూజిలహిరణ్యా
దిపోడశదానంబులు నేసి భూసురాశీర్వచనంబులంది.

క. ఘనండు ప్రభాకరుఁ డంతఁ
దినదినమును వృద్ధిఁ బొంది దీన్యద్బలఁ డై
కనుపట్ట వానిఁ బట్టము
చన నొప్పుఁగ గట్టిసుఖము జయముం గాంచెన్. 240

మాలిని. ప్రథితగుణకలాపా భంజితేశానచాపా
వ్రథనవిజయకోపా భానుకోటిప్రతాపా

మథితదనుజదీపా మన్తధాచ్ఛస్వరూపా.
మధురతరకలాపా మాన్యరామావసీపా.

241

గద్యము. ఇది శ్రీసీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితా
విచిత్ర కాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పండి పెద్దకృష్ణసావమి
ప్రణీతం బయినబిల్వణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
నందు సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

బిల్వణోయము సంపూర్ణము.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి ర్పు. అ.

శ్రీమదాంధ్రభారతము-పద్యకావ్యము:—

అనేక వ్రాతప్రతుల సహాయమున చిరకాలమునుండి సంపూర్ణ పరిశ్రమముతో బరిష్కరింపబడినది మేలుకాగితములపై స్ఫుటముగ అచ్చుపైచి మంచికాగితములపై చేయబడి యున్నది.

7 సంపుటముల ప్రతి	...	14	0
------------------	-----	----	---

8 సంపుటముల ప్రతి	...	12	8
------------------	-----	----	---

ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యములు.—

అది, సభాపర్వములుగల సంపుటము	...	2	4
----------------------------	-----	---	---

ఆరణ్యపర్వము	„	2	0
-------------	---	---	---

విరాటోద్యోగపర్వములు	„	2	0
---------------------	---	---	---

భీష్మద్రోణపర్వములు	„	2	0
--------------------	---	---	---

కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు,	...	2	0
--------------------------------	-----	---	---

కాంతిపర్వము	„	2	0
-------------	---	---	---

అనుకాసనిక అశ్వమేధ ఆశ్రమవాస మాసల మహా

ప్రస్థానికస్వర్గారోహణపర్వములుగల సంపుటము	...	2	0
---	-----	---	---

అదిపంచకము, ఒకజేసంపుటము	...	5	8
------------------------	-----	---	---

యాధ్యపంచకము	„	8	8
-------------	---	---	---

కాంతిసప్తకము	„	3	8
--------------	---	---	---

ఆంధ్రభారతవిమర్శనము, మల్లాది నూర్వనారాయణకాశ్రీగారిది	0	8
---	---	---

శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
-------------------------------	-----	---	----

తెనుగుసమస్యలు, చక్కనికూర్పు	...	0	2
భాష్కర రామానుజము, చక్కనికూర్పు	...	3	8
కృష్ణరాయవిజయము, కుమార ధూర్జటికృతము	...	0	8
లంకావిజయము (రాణదమ్మయము), సటిక, పిండిపోలు.			
లక్ష్మణకవికృతము	...	1	4
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, సాధారణప్రతి	...	0	12
ఉత్తిరరామాయణము, కంకంటి. పాపరాజప్రణీతము	...	2	4
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	4	0
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు. శ్రీమద్రామాయణమునకు			
సరియైనపద్యము, కవనముమిక్కిలిసొంపు, పీఠిక ఆశీర్వాదము	...	5	8
మెల్ల రామాయణము, చిన్న సైజున పెద్దక్షరములతో			
చక్కగ ముద్రితము	...	0	12
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1	12
అచ్చ తెనుగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	...	1	4
అంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్యప్రణీతము, ఇదివిజయము			
శ్రీమైన ప్రతులకన్న అన్నివిధములబాగుగనున్నది (అచ్చగుచున్నది.)			
మనుచరిత్ర, సటిక, వావిళ్ళ. రామస్వామికాశ్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్న సైజున మేలుకాకితముల మీద స్ఫుటమైన			
ఆక్షరములతో చక్కగ ముద్రించుచున్నాము	...	2	0
మనుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీ చినసీతారామస్వామికాశ్రికృతము.			
అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయములనేకము లిందుగలవు	...	1	0
మనుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	3	8
అమృతమాల్యద, వావిళ్ళ. రామస్వామికాశ్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో			
మేలుకాకితములమీద చక్కగ మరల ముద్రించుచున్నాము.	...	3	8
ప్రభావతీప్రద్యుష్మము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటిక, పీఠిక విపులము	...	2	8

కళాపూర్వోదయము, దశసరికాకితములు	...	2	4
రాఘవపాండవీయము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	2	4
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, శ్రీతైకూర్పు	...	0	14
హరవిలాసము	...	0	12
కాశీఖండము, చక్కనిశ్రీకూర్పు	...	1	8
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర. వేంకటకవికృతము	...	0	12
కవికర్ణరసాయనము, మాంధాతచరిత్ర	...	1	8
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0	12
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవిది	...	0	8
రంగారాయచరిత్ర, దిట్టకవి, నారాయణకవి ప్రణీతము	...	0	12
రామాభ్యుదయము, అయ్యలరాజు. రామభద్ర కవికృతము.	...	1	4
నిరంకుశోపాఖ్యానము, రుద్రకవికృతము	...	0	6
నిలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి. తిమ్మకవికృతము	...	0	4
శివలీలావిలాసము	,,	0	8
పారిజాతాపహరణము, చక్కనికూర్పు	...	0	8
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0	12
అనిరుద్ధచరిత్ర, కరుపర్తి. అబ్బయమాత్యప్రణీతము	...	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	4
తారాశళాంకవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
బనవపురాణము, పిడుపర్తి. సోమనాథప్రణీతము	..	2	4
హంసవింశతి, నారాయణమాత్యప్రణీతము	...	0	14
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మది, చక్కనికూర్పు.	...	1	0
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	4
చెన్నబనవపురాణము, పాపకవికృతము	...	1	2
పంచతంత్రము, నారాయణకవికృతము	...	0	12

జై మినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము, చక్కనికూర్పు	...	1	0
ఉత్తరహరివంశము, నాచిన సోమనాథకృతము	...	1	8
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక నూతనాంశములు			
జేర్చి చిన్ననైజుని ముద్రించినారము, టీక, వివరణము మిక్కిలి			
విపులము. ఈవిలుకు ప్రకటితమైన ప్రతులకిన్న బాగుగనున్నది.	3	12	
నృసింహపురాణము, ఎట్టా ప్రెస్, క్రైస్తీకూర్పు	...	0	12
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమహాష్మిము	...	0	12
విష్ణుపురాణము, ప్రాచీన ప్రతి	...	1	8
అనుశాసనికపర్వము, సటీక	...	5	0
బిల్వణీయము, చక్కనికూర్పు	...	0	10
వైజయంతీవిలాసము	...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	...	0	6
రసికజనమనోభిరామము	...	0	12
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0	14
శ్రీనాథునివిధి నాటకము	...	0	2
మలక్షణసారము, సటీక	...	0	10
అంధ్రభాషాభూషణము	...	0	2
అంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	0	12
అంధ్రభాషార్ణవము	...	0	12
దసరాపద్యములు	...	0	2
అంధ్రనామసంగ్రహము, అంధ్రనామశేషము, సాంబ			
నిఘంటువు, టీకానుక్రమణికాసహితము	...	0	12
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
భాగవతసప్తమస్కంధము	...	0	4
పద్మమస్కంధము, సటీక, చిన్ననైజు	...	1	4

→→ శ త క ము లు. ←←

మాతృశతకము	...	0	2
సుమతిశతకము, సటీక	...	0	3
కుమారీశతకము ,,	...	0	3
దాశరథీశతకము ,,	...	0	4
మానసబోధశతకము,,	...	0	3
భాస్కరశతకము ,,	...	0	4
కలువాయిశతకము ,,	...	0	4
కాంతాలలామశతకము	...	0	4
కవిచాడప్పశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	2
చంద్ర శేఖరశతకము	...	0	2
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
కృష్ణశతకము	...	0	2
నారాయణశతకము	...	0	2
సింహాద్రి నారసింహశతకము	...	0	3
జగన్నాయకశతకము	...	0	2
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	3
రామరాఘవశతకము	...	0	2
సంపగిమన్నశతకము	..	0	2
భద్రాద్రి రామశతకము, పావులూరి మల్లనకృతము	...	0	2
రామలింగేశశతకము, అడిదము నూరకవిది	...	0	3
కాశహస్తీశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0	2
కుక్కులేశ్వరశతకము, కూచిమంచి తిమ్మకవిది	..	0	3
కాశహస్తీశతకము, 'సాంబశివామహాప్రభో'	...	0	2

జానకీవరశతకము, శ్రీకామేశముపంతులు	...	0	2
చిత్తబోధశతకము, తాత్పర్యసహితము	...	0	8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
గజేంద్రమోక్షము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	8
భోగినిదండకము, బుచ్చెర. పోతరాజప్రణీతము	...	0	1
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కనిప్రతి	...	0	8
నలోపాఖ్యానము, సటీక, చిన్నపైజు	...	0	8
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0	5
అంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	2
చాటుపద్యమణిమంజరి, క్రొత్తకూర్పు	...	1	4
నలచరిత్ర, ద్విపద	...	0	14
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	.	0	8
అంధ్రీవచనభాగవతము, ద్వాదశస్కంధములు, శ్రీశతఘంటము, వేంకటరంగశాస్త్రికృతము	...	6	4
కామధేనువుకథ	...	0	2
శ్రీవివేకానందవిజయము	...	1	12
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	...	1	12
భారతరమణీమణులు	...	0	12
సంగ్రహరామాయణము, శ్రీశేషాద్రిశర్మకృతము	...	0	10
సంస్కృతనాటకకథలు, శ్రీనీతారామశాస్త్రికృతము	...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, ఎనమవితలసంజీవరాయశాస్త్రికృతము	...	1	4
మదనకామరాజుకథలు, చక్కనికూర్పు	...	0	14
భోజకాలిదాసకథలు 1-వ భాగము	...	0	12
శ్రీమహాభక్తవిజయము	...	4	0

దక్కనుతూర్వకథలు, శ్రీ సీతారామకాశ్మీకృతము	..	1	8
శ్రీ గుక్టాదుగారి ఉపన్యాసములు	...	0	2
నూరతుకొక్కైస్సు ఉపన్యాసములు	...	0	2
శ్రీ లాలా లాల్ పతిరాయిజీవితము	...	0	2
రామకృష్ణపరమహంసచరిత్రము, ప్రతిమతో	...	0	2
బాలగంగాధరతిలకు గారిచరిత్రము, ప్రతిమతో	...	0	4
శ్రీ గోపాలకృష్ణగోక్షేజీవితము ,,	...	0	2
శ్రీ మహాదేవగోవిందరానడేజీవితము ,,	...	0	2
శివాజీచరిత్ర	...	0	8
శ్రీ రామానుజాచార్యచరిత్ర	...	0	2
స్వామిరామతీర్థజీవితము	...	0	2
శాలినాహనచరిత్ర	...	0	3
శ్రీ బుద్ధచరిత్రము	...	0	4
అనిబిసెంటుచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	4
శ్రీ శంకరాచార్యచరిత్ర ,,	...	0	3
శ్రీ వేమనయోగిజీవితము	...	0	2
దాదాబాయినాగోజీచరిత్ర	..	0	2
శ్రీ కరంచంద్ గాంధీజీవితము	...	0	2
శ్రీ గుక్టాదుగారిజీవితము	...	0	2
వివేకానందస్వామిజీవితము	...	0	2
శ్రీ కృష్ణదేవరాయచరిత్ర	...	0	3
మైరానాచరిత్ర, చక్కనికూర్పు	...	0	2
ఈసబుదీతకథలు, శ్రీ తిక్కూర్పు, 1 వ భాగము	..	0	6
డిబ్ 2 వ భాగము	...	0	3
సీతారామము, తల్లాపుగపా, నూర్యనారాయణరావు	...	1	4

రాజ్వి, శ్రీరవీంద్రవాధతాకుర్ గారిబంగాలీ నవలకు తెనుగు.

ఇటీవల ఈ అకచ్చుకారేదనియే చెప్పవచ్చును అశ్వగృభి

మైసీరిక, శ్రీతాకురు గారి జీవితము యిందున్నది. ... 0 14

సత్యసేనవిజయము, శ్రీ కొ. ఆనంతాచార్యకృతము ... 0 4

అరేబియన్ నైట్సుకథలు, చక్కనికూర్పు ... 1 4

లూడొకేపు జీవితము ... 0 3

శ్రీగురుబాడ, శ్రీరామమూర్తి గారి అంధ్రకవిజీవితములు ... 8 0

సోదరిని వేదితజీవితము ... 0 2

శేచుక్కపగటిచుక్కకథలు ... 0 3

మర్యాదరామన్నకథలు ... 0 2

షేక్స్పియర్ నాటకకథలు ... 1 8

తారాబాయి, చక్కనినవల, క్రొత్తకూర్పు ... 0 12

ఆనందమత, నవల, నూతనమృతము ... 0 12

దుర్గేశనందని, నవల ... 0 8

విషన్వో, నవల, క్రొత్తకూర్పు ... 0 8

మదాలస ,, ... 0 10

సుజనరంజని ,, ... 0 8

మనోహరి, నవల, టి. యస్. రామకృష్ణగారిది ... 0 12

పుష్పావతి ,, (ఆచ్చగుమన్నది.)

వీరబాల, నవల ... 0 8

ఉన్నాదిని ,, ... 0 4

రాధారాణి ,, ... 0 4

లీల ,, ... 0 4

గోపికాగ, చరిత్రవిషయకమగు నవల ... 0 12

టిప్పసుల్తాన్ ... 1 4

భోజనికథలు ... 0 8

విక్రమార్కునికథలు	...	0	6
జేతానునికథలు	...	0	6
పరమానందశిష్యులకథలు	...	0	3
పైద్యులకథలు	...	0	4
తాతాచార్యులకథలు	..	0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు	...	0	4
అయిగురుదొంగలకథ	...	0	6
వాసుదేవమననము, సంచనము, మంచితచ్యు	...	0	10
బాలవ్యాకరణము, చిన్నయమారి గారిది	...	0	12
సేరములుచేయుబాతులచరిత్రలు, ప్రతిమలతో	...	1	0
శబ్దాచ్చిందికి. ప్రముఖకాళిసుబ్బారాయకృత అంధ్రనిఘంటువు	3	12	
అంధ్రకన్నడబాలశిక్ష	...	0	3
హిందీ ఇంగ్లీషు బాలశిక్ష	...	0	4
సంస్కృత ఇంగ్లీషు బాలశిక్ష	...	0	4
అంధ్రశబ్దచింతామణి, సటిక	...	0	4
పౌరధవ్యాకరణము	...	0	12
ఆవైతసంగ్రహము	...	0	2
క్షేత్రయపదములు, చక్కనికూర్పు	...	0	14
నీలిగిరిపాటలు, శ్రీగురుజాడ అప్పారాయకృతము	...	0	6
ఆధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు, చక్కనిప్రతి చిన్ననైజా	...	0	8
రామదాసుచరిత్ర, చక్కనికూర్పు, మంచికొత్తములు, ఇందు			
శ్రీరామదాసుగారి ప్రతిమకూడకలదు	...	0	12

ఇవిమొదలగు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు అనేకములు
మారెయిద్దదొలకును.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్. ప్లస్ ట్, చెన్నై. ఈ.

